

Grønt Miljø

1 / JANUAR 2018

FORTIDSMINDER. En biolog og en anlægsgartner plejer og passer dysser og høje. 4

ÆLDES MED SKØNHED. Haver skal bruges og fornys, ellers forfalder de bare. 8

TRÆKLATRING. Branchevejledning anviser sikkert arbejde - og klatring skal helst undgås. 14

KÆMPEBJØRNEKLO. Med biologi, tålmodighed og disciplin kan bekæmpelsen lykkes. 20

PESTICIDER. Forbruget falder, men de er stadig en del af branchens virkemidler. 26

Axel Towers i København med træer fra den fynske muld

Kort afstand fra produktionssted til dit projekt er bedst for både planterne og miljøet!

TænK grønt i tide

Bæredygtighed bør også tænkes ind allerede ved projektering, og det vil vi gerne med kvalificeret rådgivning hjælpe dig med.

I Kortegaards Planteskole plejer og passer vi de danske træer, vi har i skole på 110 hektar fynsk jord. Vi gør det med en passion for, at det foregår efter moderne miljømæssige principper.

Vil du se flere træer? Scan koden og få en "koretur" i planteskolen.

Telefon 65 97 26 56
pkp@kortegaard.dk
www.kortegaard.dk

TOTALLEVERANDØR AF PLANTER TIL DEN GRØNNE SEKTOR

- kontakt os for et godt tilbud til dit projekt

Dobbelt rækket bagehæk Østysk Gods

Kbh. Univ. Amager

Egenproduktion

Totalleverandør af:

- Træer
- Slyngplanter
- Roser
- Stauder
- Prydbuske
- Hæk- og læplanter
- Stedsegrønt
- Formklippede planter
- Bunddækkeplanter
- Frø, lag og knolde

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongåvej 12 - 6600 Vejen
Telefon: 75 36 40 99 - mail@holden.dk
www.holden.dk

- sikker levering
- høj plantekvalitet
- prof. rådgivning

E-muld

- også i bigbags

Muld
Spagnum
Barkflis
Træflis
Topdressing
Grus
Granitskærver

Levering med lastbil
eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk

Lyng
Naturgødning

Slangerupvej 16
3540 Lyng
48 18 73 50

UDNYT BYGNINGENS 5. FACADE

Lad os gøre byen grønnere

Grønne tage tilbageholder og forsinker regnvand. Biodiversiteten øges og den rekreative værdi er målbar.

Sammen med Malmø Landskaber er vi igang med at anlægge taget på Amager Forbrændingsanlæg til Københavns nye rekreative oplevelses- og legelandskab.

ZinCo leverer systemløsninger til både EKSTENSIVE tage - flade tage (0-10°) og skrå tage (10-35°) - og til INTENSIVE landskaber på dæk.

ZinCo Danmark A/S · Tlf. 86 28 04 66 · salg@zinco.dk · www.zinco.dk

Saltning for Københavns kommune

[KOLLEGA-CAM]
Foto af Tristram

VINTERTJENESTE

- for virksomheder, institutioner, boligselskaber og grundejerforeninger

GRØN VÆKST
ANLÆGSGARTNERFIRMA

Vi passer på miljøet - og på hinanden!

www.groenvaekst.dk

RUL DIN GRÆSPÆNE UD ÅRET RUNDT

SMÅ RULLER:

61 x 164 x 1,5 cm
= 1m² pr. rulle

STORE RULLER:

Bredde 50-81 cm.
Længde op til 35 meter.

Priser pr. m² excl. moms & transport:

1-29 m ²	kr. 30,-
30-99 m ²	kr. 25,-
100-299 m ²	kr. 18,-
300-999 m ²	kr. 15,-
1000-2999 m ²	kr. 13,-
Over 3000 m ²	kr. 12,-
Græstage, 1-39 m ²	kr. 40,-
Græstage, over 40 m ²	kr. 30,-

Leopold's Rullegræs

4100 Ringsted Tlf. 56 87 00 95

www.leopolds-rullegraes.dk info@leopolds-rullegraes.dk

KOMMENTAR

DEN STILLE GRØNNE GÅRD

Den lukkede boligkarré kendetegner industrialismens brokvarterer og blev et sindbillede på trange og usunde boligforhold med små baggårde uden sol og grønt. Reaktionen var nye byggerier med fokus på mere lys, sol og ren luft og derfor mere åbne bebyggelser med punkthuse og blokke. De har siden - trods enkelte markante undtagelser - stort set været standard i dansk boligbyggeri. Men barnet røg ud med badevandet. Det var jo ikke karréerne i sig selv der skabte problemerne. Sundhed blev uden grund koblet til en bestemt arkitektur. Man kan skabe lige så sunde og grønne boligforhold i karréer som i andre bebyggelsestyper som f.eks. nutidens sanerede brokvarterer viser.

Karréen har tilmed nogle store fordele som det åbne byggeri ikke har. Den tilbyder en stille bagside uden støj og vind og derfor et langt bedre friareal både i gården og på altanen. Også selv om karréen ligger ud til en støjende trafik. Vejdirektoratet har f.eks. påvist at folk der bor ud til motorveje, er langt mere generede af støjen end folk der bor ud til bygader selv om støjniveauet er det samme. Forskellen er den lukkede karré der samtidig skaber et mere trygt og privat miljø og også rummer skure til bl.a. cykler og affald. Kontrasten til det åbne byggeris uskulte roderi af servicefunktioner, larm og blæst er åbenbar. Læg dertil de byarkitektoniske fordele som sluttede karréer kan tilføre gader og pladser og den oplevelsesrige kontrast mellem den livlige gade og den lukkede grønne gård.

Hvorfor er bygherrer og arkitekter stadig så håndske over for karréen? Er der en rest af sundhedsmyten tilbage? Forbindes karréen med bagstræb? Et bedre bud er nok at man med åbent byggeri bedre kan optimere solindfald og udsigter som er lette at sælge. Og at man kan gøre byggeriet mere individualistisk og monumentalt. Det spiller i dag en stor rolle fordi det - uden logik - tit kædes sammen med innovation, vækst og andre populære symboler. Den aktuelle tendens at overgå hinanden i højhuse er trist, for højhuse - 'fremtidens boligform' ifølge Jyllands-Posten - tilbyder de ringeste udemiljøer af alle, generer naboerne og har ikke nødvendigvis flere kvadratmeter end velplanlagte karréer. Større behøver gårdene nemlig ikke at være.

Derfor bør karréen få sin velfortjente renæssance og blive til gængs standard når man bygger nye kvarterer. Gerne i nye varianter eller kvartersløsninger der bl.a. kan løse problemet med at alle gerne vil have store altaner og helst mod syd og vest. **SØREN HOLGERSEN**

FORSIDEN: Kæmpebjørneklo er en invasiv plageånd der stadig giver problemer. En udvej er plastafdækning der beskrives en ny rapport om bekæmpelsen. Foto: Hans Peter Ravn.

Grønt Miljø

www.grontmiljo.dk
www.facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindgaard Thorsen (lt). LLthorsen@gmail.com. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Tenna Palmberg, TP@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@teknovation.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnere / ProVerte A/S.

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykplag: 5.000.

Oplag: 1.7.16-30.6.17: 4.711 ifølge Danske Mediers Oplagskontrol. Medlem af Danske Medier. 36. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. I ti årlige numre skriver vi for fagfolk i privat eller offentlig virksomhed, fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Årsabonnement: 425 kr. inkl. moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

DÆKBARK FRA KOLD TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

• SORTERET BARK:

DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran

• FALDUNDERLAG:

DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran

• USORTERET BARK:

REKET DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring

• FLIS OG SPHAGNUM:

TREFLIS (20-50 mm)
RIDEBA NEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

HØVEDKONTOR:

Vognmand Kold A/S
Stærkindevej 37,
Vindinge
4000 Roskilde

Tlf. 4635 0531
fax 4635 2199
E-mail: Salg@kold-bark.dk
www.kold-bark.dk

Konsulent:
Jens Olesen
4014 9840

Jylland:
Tlf. 9839 2722

LAGER PÅ SJÆLLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND

SPECIALPRISVED
STØRRE LEVERANCER

Du kan ikke bare køre en græsklipper over gravhøjen

NATURPLEJE. En biolog og en anlægsgartner plejer høje og dysser i Ringsted Kommune

Der var engang cirka 85.000 gravhøje fra bronze- og stenalderen herhjemme. I dag er tre fjerdedele nedpløjet og helt eller delvist ødelagt. De sidste er fredede, og der skal således passes godt på dem - også når man kratrydder.

I Ringsted Kommune har man derfor valgt at lade eksperterne kræfter stå for vedligeholdelsen af 23 af kommunens oldgamle høje og dysser, nemlig biolog Jon Feilberg og anlægsgartner Niels Pedersen som har hvert deres enkeltmandsfirma, henholdsvis Viscaria Consult i Haraldsted og Din anlægsgartner i Holbæk.

"Jeg har passet gravhøjene med botanisk sigte siden 2008 med forskellige hjælpere, og de sidste to år har jeg haft en privat anlægsgartner med. Han har det rigtige udstyr og er rigtig effektiv til disse ting. Jeg har også foreslået kommunen at sende deres egen afdeling ud men de mener at det bliver bedre, hvis jeg gør det med min baggrund. Jeg fokuserer på en selektiv behandling hvor noget får lov til at

blive stående og ikke en grov rydning," forklarer Jon Feilberg.

Hos kommunen er det ikke kun vigtigt at vedligeholde de fredede fortidsminder, også den tilknyttede biodiversitet er vigtig. "Det er noget vi har gjort i mange år. Når vi fjerner buskadset har det to formål: Vi gør fortidsminderne synlige i landskabet, og vi forbedrer betingelserne for de små planter i naturen," siger faglig leder af Natur og Land i Ringsted Kommune Berit Horskjær Bojsen til Sjællandske Nyheder.

Øer i et hav af kvælstof

Gravhøje fungerer som små toppe eller oaser af næringsfattig jord midt i et hav af god og kvælstoffyldt landbrugsjord. Det betyder at man eksempelvis kan finde Tjærenelike som ellers er sjældnen på Midsjælland.

"Med plejen prøver vi at slå det ned som vil gro hen over den gode natur såsom burrenerre og stor nælde som vælter op på grund af den store mængde kvælstof. Mange af

Niels Pedersen er ved at rydde omkring Eskildstrup-stendysen fra bondestenalderen. På dyssens overligger er der senere - i bronzealderen - blevet indhugget skåltegn. Et Sankt Hans-bål tændt på overliggeren i år 1900 opvarmede stenen så meget at den flækkede. I dag bliver der dog passet anderledes godt på fortidsminderne, bl.a. af grønne fagfolk som Jon Feilberg og Niels Pedersen. Mange gravhøje og stendysser blev fjernet i 1900-tallets begyndelse selv om man allerede i 1807 begyndte den systematiske registrering af fredede fortidsminder i Danmark. Den hårdhændede behandling af bronze- og stenalderens høje og dysser blev der sat en stopper for i 1937 hvor den første lov om fredede fortidsminder blev underskrevet. Foto: Jon Feilberg/Viscaria Consult.

højene ville have godt af græsning, men det er for små arealer, så det næstbedste er at komme med håndholdte redskaber," fortæller Jon Feilberg.

Her tager anlægsgartner Niels Pedersen kun de letteste ting fra hans repertoire. "Buskrydder og motorsav er de vildeste redskaber vi bruger. Le har vi brugt meget førhen, men man kan jo sige at en buskrydder er en moderne le. Vi bruger le og buskrydder så det høje græs ikke bliver ødelagt, for når vi er færdige, sørger vi for at alt afklip bliver revet af så det ikke bliver liggende på højen. Du kan jo ikke bare køre en græsklipper over en gravhøj. Det handler om at kunne se hvor man går og klipper. Ikke kun for planternes skyld, men der er jo også mange sten hvor man skal være lidt gelinde. Så omkring stenene kommer vi så tæt på som muligt og klipper derefter det sidste med en saks," forklarer Niels Pedersen.

I samarbejdet med Jon Feilberg har han lært at være eks-

tra grundig ude på højene. "Det første år stod jeg og kiggede efter arbejdet og tænkte at nu var vi færdige, men han blev ved med at rive og rive for virkelig at få fjernet al næring," siger Niels Pedersen.

Bedst om sommeren

På grund af kommunens budgetter, hvor der ikke altid fra årets start er klarhed over, om der er penge til arbejdet, ligger det meste af arbejdet i november og december hvilket ikke er helt optimalt, forklarer Jon Feilberg.

"Det er selvfølgelig bedre om sommeren hvor planterne transporterer næring op via rødderne. På den måde får du fjernet mere næring. Det er også derfor at du ikke høster om efteråret hvis du vil have godt hø, mens Sankt Hans-høet er godt. Om vinteren kan vi til gengæld arbejde mere på at få fjernet vedplanter og give højene strukturelle forbedringer."

Er der enkelte høje som er ved at gro fuldstændigt til i brændenælde, spørger Jon

Feilberg dog kommunen om en ekstrabevilling til rydning der som regel bliver givet.

Gyllespredere på afstand

I Ringsted Kommune er Hagbartshøj den mest bemærkelsesværdige. Den er stor, står på sand og ligger ud til den store ådal ved Susåen hvor der ikke har været dyrket så meget. "Den har den største biodiversitet, der er rigtig mange sjældne planter, og nogle af dem er kun fundet i ét eksemplar, så det er noget sart noget," siger Niels Pedersen.

Det er en af grundene til at arealet to meter ud fra en gravhøj er fredet, så her må de omliggende lodsejere ikke dyrke jorden. Det er dog ikke altid at landmændene kan holde gyllesprederen i den rigtige afstand.

"De kommer tættere og tættere på," fortæller Niels Pedersen. "Så melder Kulturstyrelsen tilbage, og for et par år siden fik nogle af lodsejerne en skrivelse om at de skulle holde sig 2 meter væk, ellers ville de blive trukket i støtte. Og det har de rettet sig efter. Bare fra sidste år til i år kan jeg

OBSERVEREDE ARTER PÅ HAGBARDSHØJ			
Navne der står med grønt , er sjældne i området og typiske for overdrev og derfor ønskelige. Lyngstar er den mest sjældne. Navne der står med rødt , er uønskede. Kilde: Jon Feilberg, Viscaria Consult.			
Aftenpragtstjerne	Drophavre	Høstborst	Prikbladet perikon
Almindelig gyldenris	Dusksyre	Håret høgeurt	Ru kulsukker
Almindelig hundegræs	Engbrandbæger	Håret star	Rynket rose
Almindelig hvene	Enghavre	Kanadisk bakkestjerne	Rød tandbæger
Almindelig kongepen	Femhannet hønsetarm	Kantet perikon	Rødknæ
Almindelig markarve	Filtet burre	Klitrose	Sankt Hansurt
Almindelig mælkeurt	Flerårig knavel	Kløvplade	Skarntyde
Almindelig pastinak	Flipkrave	Knoldet mjødurt	Skvalderkål
Almindelig pimpinelle	Fløjlsgræs	Knoldrottehale	Slangehoved
Almindelig rundbælg	Fåresvingel	Knopsiv	Smalbladet gederams
Almindelig røllike	Glat dueurt	Korbær	Smalbladet høgeurt
Almindelig syre	Glat rottehale	Kruset tidsel	Smalbladet timian
Almindelig vindaks	Græsbladet fladstjerne	Lancetvejbred	Småkronet gedeskæg
Asparges	Gråodder	Liden fugleklo	Stor knopurt
Bakke-nellike	Gul evighedsblomst	Liden klokke	Stor nælde
Bakke-svingel	Gul kløver	Liden storkenæb	Tidlig dværgbunke
Bidende stenurt	Gul snorre	Lyngstar	Tjærenellike
Bitter bakkestjerne	Gærdekartebolle	Lægeoksetunge	Tormentil
Blæresmælde	Harekløver	Markbynke	Tveskægget ærenpris
Blåhat	Havtorn	Markfrytle	Udspærret dværgbunke
Blåmunke	Hedelyng	Markkrageklo	Uldbladet kongelys
Bølget bunke	Hejrenæb	Mat potentiel	Vellugtende gulaks
Djævelsbid	Hundeviøl	Mørk kongelys	Vild kørvel

se en stor forskel. Det er nærmest som om gravhøjene er blevet større."

Niels Pedersen er uddannet grå anlægsgartner i 1997 og har været selvstændig med sit anlægsgartnerfirma Din Anlægsgartner lige siden. I de senere år er han dog gået mere og mere over til den grønne

del med vedligehold og har bl.a. taget opgaven med gravhøjene i Ringsted Kommune.

Modsat prisen på at klippe 100 løbende meter hæk tør han dog ikke give en enhedspris for vedligeholdelsen af en gravhøj. "De har meget varierende størrelser, og nogle er

fulde af sten, så de er meget forskellige. Nogle kan vi tage på fire timer, mens andre tager flere dage, så det kan man ikke sætte ét fast tal på," forklarer Niels Pedersen.

Årligt bruger Ringsted Kommune mellem 100.000 og 200.000 kr. på pleje af fortidsminder. □

Gravhøjen Hagbardshøj har den største biodiversitet blandt Ringsted Kommunes fredede fortidsminder, bl.a. fordi en stor del af arealerne omkring den ikke er blevet opdyrket, og højen derfor har været forskånet for det ekstra kvælstof. Se også den komplette planteliste over observerede arter på Hagbardshøj som stammer fra bronzealderen (1800-500 f.Kr.). Foto: Jon Feilberg/Viscaria Consult.

Byggesagsbehandlingen i kommunerne er afskaffet

BR15 der er blevet til BR18, omfatter også en ny opbygning og mange tekniske ændringer

Kommunernes byggesagsbehandling er afskaffet, nu også for det store byggeri. Det er den største ændring i det nye bygningsreglement BR18 der trådte i kraft ved årsskiftet. Det har også fået en ny opbygning og nye tekniske krav. For udemiljøet er mange mindre og spredte tekniske krav blevet ændret.

Det nye reglement afløser BR15 fra 2015. Det blev undervejs ændret tre gange, senest 1. juli (Grønt Miljø 9/2017, s. 32), men hed stadig BR15. Denne gang er ændringerne så principielle at navnet er ændret. Bygningsreglementet udgives af Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen under Transport-, Bygnings- og Boligministeriet, for tiden med Ole Birk Olesen (LA) som minister.

Begrundelsen for ændringerne er at afbureaukratisere det store byggeri svarede til det mindre byggeri af énfamiliehuse, sommerhuse, skure mv. der har fået samme behandling i flere tempi siden 2009. „Ved at fjerne den tekniske byggesagsbehandling fra kommunerne bliver der skabt mulighed for en mere strømlinet proces i forbindelse med ansøgning om byggetilladelse,” hedder det fra styrelsen.

Bygherren skal tjekke

Den store ændring er at det ikke mere er kommunen, men

bygherren selv der skal dokumentere at de tekniske krav er efterlevet. Sådan er det i forvejen for de mindre og simple byggerier. Men nu gælder det også for de store. Kommunen skal dermed ikke mere vurdere de valgte tekniske løsninger.

Til de brand- og konstruktionsmæssige forhold skal bygherren dog bruge en certificeret rådgiver der dokumenterer at kravene er opfyldt. Derfor er der - samtidig med BR18 - udgivet en ny bekendtgørelse om en certificeringsordning. Certificering kræver både en videregående teoretisk uddannelse og praktisk erfaring.

Kommunernes rolle i byggesagsbehandlingen er herefter at tage stikprøvekontrol i 10% af de færdiggjorte større byggerier. Kommunen skal også fortsat håndtere byggetilladelser og dispensationer, også efter lokalplanlægningen.

Reglementets struktur

Den mest synlige ændring er ellers en ny struktur. Den spaltvis opdeling af krav og vejledning er forladt med den grundelse at der kan opstå tvivl om hvorvidt vejledningen binder eller vejleder. Styrelsen har lovet nye vejledninger for hvert emne i reglementet, og når de kommer, bliver det som særskilte vejledninger, ikke som en spalte i reglementet.

Reglementet begynder sta-

dig med administrative bestemmelser og slutter med bilag, men indimellem er overskrifterne ændret. Før lød de: bebyggelsesregulerende bestemmelser, bygningers indretning, konstruktioner, brandforhold, indeklimate, energiforbrug og installationer. Nu er overskrifterne: tekniske bestemmelser, øvrige bestemmelser samt straf og krafttrædelse.

De tekniske bestemmelser er mest relevante for udemiljøet, især afsnit 2 om adgangsforhold, afsnit 4 om afløb, afsnit 16 om legepladser og afsnit 20 om ubebyggede arealer.

Tekniske ændringer

Ifølge styrelsen selv er der kun få tekniske ændringer i det nye reglement, men der er ikke nogen oversigt over dem, og da strukturen er ændret, er det besværligt selv at krydstjekke de nye og gamle regler for at konstatere forskellene.

Grønt Miljø's foreløbige krydstjek for udemiljøet peger på at der er en del mindre tekniske ændringer. Tag f.eks. 'Adgangsforhold frem til bygningen' som i BR15 hed 'Fælles adgangsveje'. Til ændringerne hører bl.a. at fælles adgangsveje nu skal have en 'jævn fast belægning' og 'skal belyses' hvad der ikke var krav om før. Trapper i de fælles adgangsveje må nu kun have en stig-

ning på højst 15 cm og en grund på mindst 30 cm. Før var 18 cm og 28 cm. Før kunne man udelade håndlister ved hældninger på højst 1:25. Den går ikke længere. De mange spredte ændringer gør det vigtigt at tjekke BR18 grundigt når man projekterer.

Går man indenfor, er der kommet fire nye konstruktions- og brandklasser som alle nye byggerier skal fordeles i afhængig af byggeriets kompleksitet og den tilhørende dokumentation. Fra beredskabslovgivningen er der desuden overført driftsmæssige bestemmelser for hoteller mv., plejehuse, forsamlingslokaler, undervisningslokaler, daginstitutioner og butikker.

Frem til 30. juni 2018 kan nye byggesager igangsættes efter både BR15 eller BR18. Frem til 31. december 2019 kan man desuden få byggesagsbehandlet brand- og konstruktionsforhold hos kommunen hvis der ikke er en certificeret rådgiver på byggesagen.

Man kan se begge regler - og de tidligere - på bygningsreglementet.dk hvor der også senere bliver linket til tilhørende vejledninger. *sh*

KILDER
Bygningsreglementet.dk.
Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen.
Trafikstyrelsen.dk 22.12.2017.
Anne-Sofie Bang Lassen, fuldmægtig/advisor i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen 4.1.2018.

**LastByBilen
til "lille"
kørekort**

Kan der tippes med Canter? Ja, det kan der.

Fuso Canter med tippelad. Nu hos Mercedes-Benz.

Hvis du gerne vil køre lastbil med et lille kørekort, har vi et godt tip til dig. Prøv Canter fra Fuso. Den er stor nok til at være en lastbil - eller rettere "LastByBil", som vi kalder den. For den er lille nok til at køre om hjørner i alle byens kringledede kroge, gårde og baggårde - ja, sågar på kirkegårde. Også med en 3.500 kg trailer. Kabinen kan være 1,7 m eller 2.0 m bred, så Canter kommer ind, hvor andre lastbiler må give op. Hvis du synes Canter er et godt tip, så kan den ses, prøves, købes, leases og serviceres hos udvalgte Mercedes-Benz forhandlere, der nu også er autoriserede til Fuso. **Robust. Innovativ. Manøvredygtig.**

Fuso Canter. Den eneste rigtige LastByBil.

At ældes med skønhed

PARKDRIFT. Haver skal bruges og fornys, ellers forfalder de, konkluderer Kjell Nilsson der har genbesøgt tre klenodier efter 30 år

Af Kjell Nilsson

Havekunsten kaldes for det langsomme skuespil. Men bliver haver altid bedre med årene? Ældes de i skønhed? For at undersøge det har jeg genbesøgt tre af havekunstens klenodier cirka 30 år efter at jeg så dem første gang.

De tre haver er Alhambra med Generalife i Spanien, Gamberaia i Italien og Marabouparken i Stockholm. De viser at lige så vigtigt det er for en have at få tid til at udvikle sig, lige så vigtigt er det at den anvendes og fornys, ellers forfalder den.

Jeg har beskrevet haverne

inspireret af en værkanalyse som professor Malene Hauxner udviklede til sin undervisning på landskabsarkitektstudiet i København. Den bygger på at forståelsen af et arkitektonisk værk hviler på tre aspekter: værkets skabers hensigter, betragterens oplevelser og en arkitektonisk analyse.

Alhambra med Generalife

Fra 710 til 1492 var der en islamisk stat i det der i dag er Andalusien i Spanien. Det største mindesmærke fra den tid er fæstningen Alhambra der blev påbegyndt i 1238. Den er adskilt fra byen med forsvarsværker som tårne og mure. På

sin længste led fra nordvest til sydøst er fæstningen 870 meter, mens bredden højest er 240 meter. Man kommer ind i Alhambra gennem Retfærdighedens Port, den største af de oprindeligt fire porte og den eneste som stadig er i brug.

Da katolikkerne overtog Alhambra i 1492, fandtes der syv paladser hvoraf kun to er bevarede. Efter arabisk byggetradition har hvert palads en gård i midten, Myrtegården med et stort bassin omgivet af myrtebuske, og Løvegården med en fontæne med 12 løver udhugget i sten. Vandet sprøjter ud af løvernes gab og ned i fire kanaler der deler gården i

fire felter. Terrænoverfladen var oprindeligt sænket 1 meter så duftende og blomstrende buske dannede et dekorativt tæppe i niveau med de buegange der omgiver gården og forbinder paladsets forskellige dele med hinanden.

Lige uden for Alhambras forsvarsmur ligger Generalife som var emirens have. Ordets første del stammer fra 'janna' der er det arabiske udtryk for Edens Have. I gårdens form er der mønstre fra både de tidlige persiske haver, koranens beskrivelser af paradiset og jordbrugets vandingskanaler. I det sydvestlige hjørne er der en forgård hvorfra en trappe leder op til den indre gård der består af et langstrakt bassin omgivet af plantebede. Herfra fører endnu en trappe op til det hus hvor emiren boede.

Hele haverummet er 48,70 x 12,80 meter. Kanalen i midten er 120 cm bred. Små vandstråler falder i buer ud over kanalen. Belægningerne ved huset og de smalle gange er belagt med mønstre af sorte og hvide perlesten. Hække af myrter og cypres sørger for indramningen, og i bedene står der roser, pelargonier og andre blomster. "I al sin enkelhed er dette haverum vistnok så nær det fuldkomne som noget kan være," skrev C.Th. Sørensen i 'Europas havekunst' fra 1959.

Alhambra og Generalife er med sine 2,5 millioner besøgende om året en af Spaniens mest populære turistattraktioner. Alligevel oplever man stedet som upåvirket af slid og forfald. De spanske turistmyndigheder passer godt på deres klenodie, bl.a. ved at begrænse antallet af besøgende.

Desuden investeres der konstant i fornyelse. Senest er løverne erstattet af nye identiske statuer. Plantevæksten udvikles løbende med nye plantninger. Det er dog ikke altid en fordel da de nuværende plantninger er betydeligt mere brogede og mindre autentiske end for 30 år siden.

Gamberaia

Den amerikanske forfatter Edith Wharton beskriver i 'Italian and their Gardens' Gamberaia som "the most perfect example of the art of producing a great effect on a

Generalife. "I al sin enkelhed er dette haverum vistnok så nær det fuldkomne som noget kan være," skrev C.Th. Sørensen i 1959. Foto: Florence Oppenheim.

Villa Gamberaia med sin lille men historiske have, ligger på terrasse med udsigt over Arno-dalen og Firenze. Foto: Kjell Nilsson.

small scale." Villaen med have fylder kun én hektar og ligger på terrasser på en bjergskræning i udkanten af Settignano nordøst for Firenze.

Haven er delt i flere rum hvor arkitektur og beplantning præges af orden, enkelhed og intimitet. Intet sted ser man haven i sin helhed, så den opleves successivt i en sekvens af rum. Det gør at den føles større end den egentligt er.

Mesterværket er resultatet af fire århundreders overlappende intentioner fra tidligere ejere og deres arkitekter. Haven har desuden en spændende relation til det omgivende landskab. Hus og have ligger højt i landskabet omgivet af olivenlunde. Fra omhyggeligt udvalgte udsigtspunkter har man en fantastisk udsigt over Arno-dalen til Firenze med katedralen som landemærke.

Navnet Gamberaia går tilbage til 1400-tallet og en lille landejendom ejet af stenhuggeren Matteo Gambarelli. Hovedbygningen er fra begyndelsen af 1600-tallet. Byggheren Zanobi Lapi anlagde også en have mellem 1624 og 1635. Dokumenter fra den tid næv-

ner et orangeri og en keglebane i græs, to elementer som også findes i nutidens have. I 1717 blev Gamberaia overtaget af familien Capponi. Andrea Capponi lagde grunden til den have vi oplever i dag. Han anlagde den velkendte keglebane og plantede cypreser, især som en mægtig allé. Alléen, der blev fyldt med statuer, fører ind til en monumental fontæne inde i den naturprægede del af haven.

I 1800-tallet blev mange andre lignende haver købt af velhavere uden at forstå haverens historiske værdi. De moderniserede haverne og fyldte dem med luksuriøse detaljer så autenticiteten forsvandt. Det undgik Gamberaia takket være den rumænske prinsesse Jeanne Ghyka som havde studeret kunst i Paris.

Ghyka indledte en varsom restaurering, men ændrede også de oprindelige broderiparterter til vandbasiner og gav haven en værdig afslutning mod syd i form af en arkade med cypreser. De karakteristiske lave hække og formklippede buksbomfigurer indførtes dog af den følgende

ejer, den amerikansk fødte baronesse von Ketteler.

Under 2. verdenskrig nedbrændte villaen, og haven blev næsten helt ødelagt, men anlægget blev omhyggeligt genopført af industrimagnaten Marcello Marchi ud fra gamle skitser, kort og fotografier. I dag ejes Gamberaia af Marchis svigersøn Luigi Zalum. Haven er åben for offentligheden, men ikke ret besøgt. Det er mest folk med viden og interesse for havekunst der kommer eller studerende der lejer sig ind i gæstehytterne.

I dag opleves Gamberaia som en noget bedaget skønhed selv om der ikke er meget som er forandret mellem mine to besøg. Keglebanens græs er stadig kortklippet og friskt grønt, og de formklippede figurer er lige velplejede og regelmæssige. Grusgangenes ukrudt og det forvitrende murværk rundt om fontænen er dog tegn på en begyndende tilbagegang. Der er også mindre farvepragt, især fordi de store rododendron - som engang var velkomne farveindslag i alt det grønne - har fået en mere diskret rolle.

Selv om Gamberaia ikke direkte befinder sig i en tilstand af forfald, så virker det som at energien er gået ud af projektet, og at fornyelsen som har præget havens historiske udvikling, er gået i stå.

Marabouparken

Chokoladefabrikken Marabou har været en foregangsvirksomhed når det gælder om at skabe attraktive udemiljøer ved arbejdspladser. De var en del af firmaets strategi for en aktiv personalepleje.

"Bygningens arkitektur og omgivelser bør virke stimulerende både når man kommer til, og når man forlader arbejdspladsen. Omgivelserne opleves desuden indefra takket være de store vinduer som samtidig giver lyse arbejdslokaler man trives i," hed det i en brochure fra Marabou.

Virksomheden etablerede sig i Sundbyberg i Stockholm som datterselskab af den norske chokoladefabrikant Freia. I 30'erne tilbød kommunen at købe Sundbybergs gård på den betingelse at den planlagte park til personalet også blev åben for almenheden.

Fabrikken blev bygget i to etaper, 1937 og 1945. Initiativet til en park omkring fabrikken kom fra den daværende direktør Henning Throne-Holst som hyrede to af de mest kendte svenske landskabsarkitekter, Sven Hermelin og Inger Wedborn.

Deres opgave var at tilpasse bygningerne til terrænet, give personalet rekreative muligheder og firmaet en præsenterende ramme. Det blev løst med elegance. Parken blev ikke kun til glæde for de ansatte, men blev også flittigt besøgt af almenheden som havde fri adgang i sommerhalvåret. Især forældre med småbørn værdsatte parkens vestlige del der indeholder legeplads og soppébassin. Der kom dog også kunstinteresserede for at beundre skulpturer af bl.a. Bror Hjorth og Gustaf Vigeland.

I 1976 flyttede produktionen ud til Upplands Väsby. Kommunen overtog parken som dermed mistede et vigtigt indslag, nemlig fabriksarbejderne i deres hvide forklæder, mest kvinder og ofte indvandrere fra Finland. I stedet blev den

en almindelig park, men den var fortsat attraktiv takket være sine store kvaliteter.

"Marabouparken er en af Sveriges bedst bevarede funktionalistiske parker med højt niveau i arkitektur og kunst," hed det i motiveringen da parken i 2008 blev valgt som Sveriges smukkeste park. "Trods sin lidenhed har parken en poetisk, beroligende malende form med planter og åbne plæner i samspil med skulpturer omgivet af et industrilandskab. Parken er en forgænger til dagens helseparker og fungerer godt for hele familien året rundt."

I maj 2016 præsenterede kommunen et nyt byplanforslag med 1500 nye lejligheder og 100.000 m² service og kontorer. Marabouparken skulle bevares og have en central rolle i den nye byplan, men ikke uden at blive påvirket. Man ville bl.a. fjerne den sydlige beplantning og give parken en 'ny marin entréside' mod en nærliggende å og bygge nyt byggeri tæt på parken.

Landskabsarkitekterne Jonas Berglund, Bengt Isling og An-

ders Kling har sammen med docent i kunstvidenskab Catharina Nolin kaldt forslaget som brutalt og konstaterer at "end ikke landets bedste landskabsarkitektur går fri af den hårdt oppustede fortætningsiver vi nu ser." De frygtede at parkens karakter ville gå tabt.

Byplanarkitekt Manne Berntsson har imidlertid siden oplyst at kommunen har ændret kurs. Planforslaget omarbejdes så indgrebet i parken begrænses, og bygningerne bliver lavere. Desuden er der igangsat en fredningsproces for parken hvilket yderligere begrænser risikoen for at påvirke parken.

Selv om den var åben for almenheden, var Marabouparken for 30 år siden ikke ret meget anvendt. I dag har parken udviklet sig til en oase for Sundbybergs indbyggere og på solrige dage myldrer det af især børnefamilier.

Hvad der dog savnes er det som gjorde parken unik, nemlig fabrikken. De IT-virksomheder som nu bruger bygningerne, synes ikke at forstå værdien af kontakten med udemil-

jøet. Den tidligere fabriks fine udemiljø er i dag erstattet af monotone græsflader, og samtidig er der opstået behov for at vedligeholde mure, trapper og gelændere.

Som i de fleste grønne anlæg har tiden været god ved det grønne der er vokset frodigt til. De store træer er et markant indslag, og vegetationen skaber et sluttet rum. Når man som i det tidligere planforslag fra kommunen ville fjerne den sydlige beplantning, var det et yderst tvivlsomt tiltag som truede parkens form og tanke. Det er ikke forkert at gøre parken tilgængelig for flere, det kan den helt sikkert bære, men man skal være varsom når man skal håndtere de elementer som giver stedet sin unikke karakter. □

SKRIBENT

Kjell Nilsson er landskabsarkitekt og ph.d. Han er direktør for forskningsinstituttet Nordregio under Nordisk Ministerråd, og har før været forskningsleder på Københavns Universitet hvor han er adjungeret professor.

BRAGT I UTEMILJÖ

Artiklen har tidligere været bragt i Utemiljö 6/2017 under originaltitlen 'Äldras med skönhet'.

Marabouparken er i dag en almindelig park hvor de store træer er en vigtig del af parkens karakter. Foto: Kjell Nilsson.

CITY SPACE

Det nye to-etagers cykelstativ fra VEKSØ med plads til mere end dobbelt så mange cykler.

Ring i dag og bestil på Tlf: 7921 2200

VEKSØ NITEL
SMART CITY

www.veksø.dk

Vær med til at give penge til nye skove

Smid en 20'er, og vær med til at rejse en ny folkeskov et sted i Danmark. Sådan lyder opfordringen fra Miljø- og Fødevarerministeriet der som det primære mål med de nye skove har at tilbyde flere naturop-levelser, men også at være med til at beskytte grundvandet og - ad åre - udvikle biodiversiteten. I første omgang handler det nye projekt om om nye statsskove i Greve, Favrskov, True og Oksbøl. Det er den selvejende institution Growing Trees Network der skal stå for indsamlingen og organiseringen af projektet. Institutionen har i forvejen erfaringer med tilsvarende projekter på kommuneniveau.

Det skaber energi at gå på fliserne

Belægninger kan producere energi ved at have indbyggede solceller, men også ved at opsamle den bevægelsesenergi (kinetiske energi) der opstår når forgængere træder på dem. Bevægelsesenergien omsættes via elektronisk induktion til elektricitet. Et enkelt fodtrin skulle være nok til at holde en LED-pære tændt i cirka 20 sekunder.

Produktet er udviklet af den engelske virksomhed Pavegen til fortovsfliser. De er siden 2009 installeret over 150 steder verden over, mest i mindre skala til messer og events (som på billedet), men for nyligt også i et større projekt ved Dupont Circle i Washington DC i USA. Pavegen forestiller sig at fliserne med tiden kan drive al den offentlige belysning. Desuden kan fliserne suppleres med en sensor og bruges til overvågning og dataindsamling om bevægelsesmønstre, forbrugeradfærd mv. Pavegen.com.

VERDENS LANDSKABER

Sci-fi-landskab vandt den eventyrlige konkurrence

Arkitektkonkurrencen 'Fairy Tales' blev stiftet i 2013 og er arrangeret af Washington DC's National Building Museum, The American Institute of Architecture Students og online arkitekturplatformen Blank Space. Konceptet er at interesserede (over 300 fra 50 forskellige lande) indsender en række illustrationer der skal understøtte en kort fortælling baseret på et arkitektonisk tema.

Vinderbuddet var 'Last Day' af Mykhailo Ponomarenko, en ukrainsk arkitekt som p.t. arbejder i Florida for landskabsarkitektfirmaet EDSA. Her var temaet tyngdekraften. Hans konkurrenceoplæg indeholdt en række illustrationer der minder om de klassiske landskabsmalerier, men tilført monumentale megastrukturer. Som vinderen siger til Blank Space: "Landskaber har altid inspireret mig til at lægge noget mærkeligt, unaturligt og uden for den menneskelige skala ind i dem. Noget ikke tænkeligt og ikke praktisk der står i kontrast til de naturlige omgivelser, men samtidig eksisterer i den samme skala. Disse satiriske interventioner fører til nye idéer og følelser om naturen - de gør beskueren mere bevidst om miljøet og vores skadelige betydning for den. Vi er et plan-overflade-væsen. Nogle gange tænker jeg at vi har så meget brug for det at hele planeten kommer til at

blive asfalteret og brolagt så biler kan køre overalt, og vores virksomheder kan blive ved med at ekspandere."

Før er førstepræmien bl.a. gået til arkitekterne Kevin Wang and Nicholas O'Learys Alice i Eventyrland-inspirerede

'Chapter thirteen', som handler om Alice der vokser op og finder Eventyrland kvælende, og til Zigeng Wang med værket 'Empty' som passende nok var komplet tomt for planter. Se mere på blankspace.com eller worldarchitecture.org. *It*

Myrer bekæmper skadedyr & svampe

Myrer kan bekæmpe larver og svampe, f.eks. i økologiske frugtplantager, ved at flytte en hel myretue ind fra skoven. En myretue kan rumme hundreder af myrer der kan æde masser af insekter, og på grund af deres organisering kan de afsøge store arealer.

Metoden undersøges i projektet MothStop der er en del af det større program Organic RDD der støttes af Miljø- og Fødevarerministeriet. I et praktisk forsøg blev tuer flyttet fra en skov til en æbleplantage. Det var ret let, og de fleste tuer overlevede, skriver Gartnertidende. Man hjalp dog lidt til med sukkerfodring og nåle.

Og det hjalp. I det dårlige frugtår 2015 var der en dobbelt så stor høst fra træer nær tuer end fra de øvrige træer. I det normale frugtår 2016 var der ikke større høst fra træer nær tuerne, men til gengæld var der færre æbler med svampeangreb, måske takket være myrernes afsætning af myresyre eller antibiotika. En

Myre i æbleblomst. Foto: Jens H. Petersen og Jesper Steen Nielsen.

ulempe er at der også kommer flere bladlus som myrerne nærmest holder som husdyr. Derfor skal metoden udvikles, måske ved at give myrerne noget sukker som de hellere vil have end lusenes honningdug. På den måde kan metoden også blive mere rentabel.

I skove med skadedyrsangreb er det ifølge Gartnertidende set at træer med myretuer i nærheden har holdt sig helt grønne hvor de andre træer er blevet helt afløvet. I tropiske egne er det kendt at vævermyrer er lige så effektive som sprøjtemidler. sh

KILDE

Jens H. Petersen, Jesper Stern Nielsen (2017): Myrer som nyttedyr i plantagen. Gartnertidende 13/2017.

Gartnerens barkflis

Den rigtige dækbark til den rigtige pris

Vi er klar med forskellige typer kvalitetsbark til omgående levering. Hele læs leverer vi fragtfrit.

Pris kr./m ³ excl. moms	SJÆLLAND	JYLLAND/FYN
Granbark, fra	180,-	200,-
Fyrrebark, 20 til 60 mm, fra	215,-	235,-
Vedflis/træflis, fra	180,-	200,-
Spagnum, fra	180,-	200,-

Varerne kan desuden afhentes ab lager. Ring 4064 6810
Ved større mængder: indhent venligst tilbud

Vi er også leveringsdygtige i
Svensk granit
med levering direkte fra brud i hele Sverige
Indhent venligst tilbud

Gammel Marbjergvej 17, 4000 Roskilde. Tlf. 47 52 47 00
Richard Nielsen, mobil 4064 6810. richard.nielsen@dsvtransport.dk
www.dsvtransport.dk

Traktorer
Græsklippere
Gravemaskiner
Læssesmaskiner
Fejemaskiner
Saltspredere
El-biler

SVENNINGSENS
Maskiner til den professionelle bruger

Kastrup
Tlf.: 32 50 29 02

Skanderborg
Tlf.: 86 52 42 11

Find nærmeste forhandler på
svenningsens.com

Sund fornuft!
Kvalitet til helt
overkommelige
priser...

Kubota

SneKub
Kampagnepriser
fra
kr. 179.500,-

Flere modeller

Ring nu
for demo
på 32 50 29 02

All prices ex. tax, excl. transport

Kompakttraktorer 23-44 HK

For Earth, For Life
Kubota

Må kun klatre hvis det ikke går med lift

ARBEJDSMILJØ. Ny branchevejledning om erhvervsmæssig træklating viser hvordan arbejdet kan udføres sikkert, men at klatring helst skal undgås - med mindre man vurderer anderledes

Klatring i træer er en farlig metode der kan anvendes hvis der ikke kan bruges lift eller lignende. Klatring må kun udføres af folk der er oplært i det - og så skal der altid være to klatrere til stede når en klatreopgave skal udføres.

Det fremgår i hvert fald af den nye branchevejledning 'Erhvervsmæssig træklating' der er udgivet af Branchearbejdsmiljøudvalget Jord til Bord under BFA Transport, service, turisme og jord til bord.

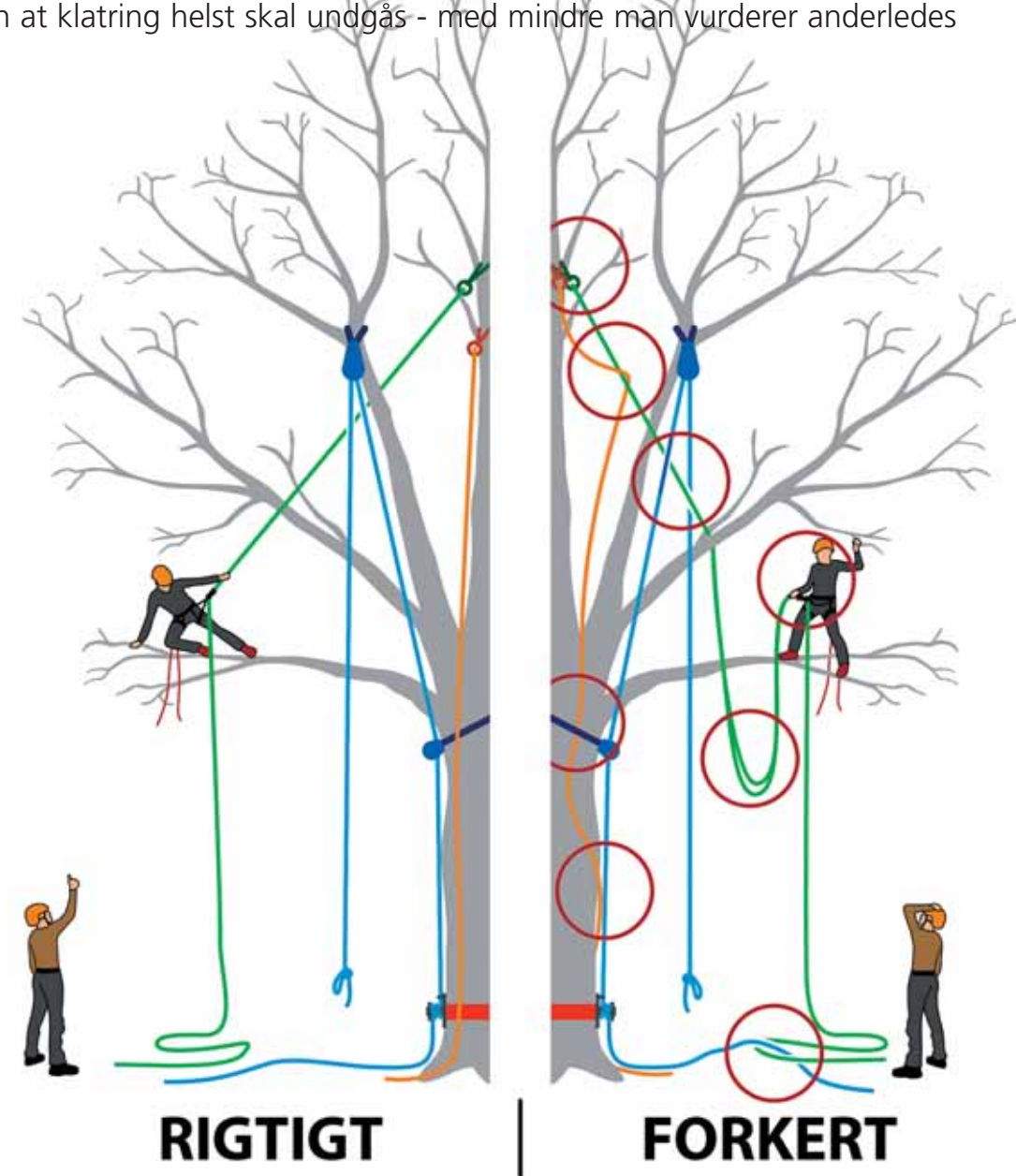
Med i arbejdet har også været Dansk Træplejeforening, Danske Anlægsgartnere, Danske Maskinstationer og Entreprenører, 3F, GLS-A, Skovskolen og Naturstyrelsen. Vejledningen er udgivet som et supplement til Arbejdstilsynets At-vejledning 2.4.3 fra 2016 'Arbejde fra reb i højden', men som mest handler om at bruge reb under byggerier.

"Der har været lidt usikkerhed om hvad der var rigtigt, og hvad der var forkert i vores branche. Med branchevejledningen har vi nu et fælles sæt regler at arbejde ud fra som er godkendt af Arbejdstilsynet. Jeg mener at det vi er kommet frem til, er praktisk anvendeligt i den virkelighed jeg arbejder i hver dag," siger Peder Dich der deltog i arbejdet for Dansk Træplejeforening.

Gælder som minimum

At klatre i træer i forbindelse med pleje og fældning er en opgave der ud over solid faglig viden kræver særlige færdigheder og udstyr, ikke mindst for sikkerhedens skyld. Derfor findes der også en særlig certificering for det specielle fagområde. Og nu også en branchevejledning der fokuserer på de sikkerhedshensyn man 'som minimum' skal tage.

Vejledningen beskriver risikovurdering, klatring, nedfiring, redning, eftersyn af udstyr og organisering af arbejdsstedet. Vejledningen peger desuden på at der i forvejen er lovmæssige krav om en beredskabsplan for arbejdets

Der kan være flere reb i træet til f.eks. adgang, nedfiring, mastegjord og klatrereb. Det er derfor vigtigt at sikre at reb og udstyr ikke kompromitterer hinanden. Illustration fra vejledningen.

sikkerhed og en arbejdspladsvurdering (APV) om arbejdsmiljøet.

Når man ikke kan andet

„Træbeskæring eller -fældning fra reb kan vælges når det ikke er hensigtsmæssigt at bruge arbejdsudstyr såsom lift, stillads eller andre tekniske hjælpemidler,” hedder det i vejledningen. I vurderingen af metode skal arbejdsgiveren indrage forhold som „arbejdets karakter, arbejdsstedets

udformning og tilgængelighed samt opgavens omfang og varighed.” Det betyder at det i praksis fortsat er muligt at vælge klatring til trods for Arbejdstilsynets principielle modvilje mod denne metode.

„Arbejde i højden fra reb må under alle omstændigheder kun vælges når arbejdet kan udføres fuldt forsvarligt,” hedder det videre. Og om det er forsvarligt eller ej, beror på en konkret vurdering i de enkelte tilfælde. For hver opgave

bør man som noget nyt udføre en risikovurdering. Her indgår træets stabilitet, dropzone, sikkerhedszone, afspærring, skiltning, udstyr, vejrlig, samt hensyn til andres sikkerhed og tekniske installationer.

Det anbefales at bruge en mindre sav og altid holde den med to hænder. Korte save der er udviklet til at betjene med én hånd, må dog gerne betjenes med én hånd, men kun i forbindelse med klatring.

Vejledningen stiller endvi-

dere krav om grundig uddannelse. „Beskæringsklatrung og fældning fra toppen ved klating må kun udføres af ansatte der har gennemgået Skovskolens uddannelse i grundlæggende og udvidet træklating eller tilsvarende oplæring,” hedder det i vejledningen der dog ikke kommer ind på om arbejdet skal udføres af certificerede eller autoriserede træplejere.

Endvidere fastslås det at „der skal altid være mindst to klatrere med fuld klatreudrustning til stede når der laves beskæringsklating og fældning fra toppen. Begge skal være trænet og uddannet i redning af tilskadekomne klatrere, og man skal øve redning så man i tilfælde af en nødsituationer i stand til at udføre en hurtig og effektiv redningsindsats.”

I vejledningen lægges der endvidere vægt på at grejet - save, klatreudstyr og sikkerhedsudstyr - holder EU-direktiverne, tekniske standarder og er CE-mærket. Udstyret skal desuden kontrolleres detaljet af en kompetent person mindst en gang om året.

Vejledning i konflikt

Grundlæggende er der tale om en vejledning selv om den bruger 'må', 'kan' og 'skal' i flæng. Men vejledning kan på-

virke en sag eller en konflikt. Det ser man bl.a. i den måde Arbejdstilsynet bruger vejledningerne i arbejdsmiljøsager. Derfor bliver vejledende krav normalt en almindelig praktisk retningslinje.

Det kommer til at påvirke det praktiske arbejde, fastslår træplejer i KS Træpleje Steen Kristensen der deltog i arbejdet for Danske Anlægsgartnere. „Det vil mest ske ved at vi nu vil lave en formel risikovurdering for hver opgave. I forvejen har vi altid mindst to klatrere på hver opgave. Og vi kan stadig bruge klating inden for de rammer som vejledningen sætter,” siger han.

Steen Kristensen mener dog samtidig at det ikke er farligere at klatre end at bruge lift. Og han beklager at det ikke var muligt at komme igennem med en mere faglig vurdering af metoderne eller en certificerings- eller autorisationsordning. „Men det kan vi måske senere når vi får nogle nye internationale referencer at henviser til fra bl.a. den europæiske træplejeorganisation der har noget på vej.” sh

KILDE

Erhvervsmæssig træklating. Branchevejledning om arbejdsmiljø ved erhvervsmæssig træklating. Branchearbejdsmiljøudvalget Jord til Bord. BFA Transport, service, turisme og jord til bord 2017. 32 s. Baujordtilbord.dk.

Let nedfiring med effekter under 30 kg. Der må ikke være friktion ved træets basis. Illustration fra vejledningen.

ECOstyle
PlantProfessional

AlgeFri N ProFF

Algemiddel

- Hurtig effekt på alger
- Anvendes på alle hårde overflader og stråtag
- Ingen permanente skader på træer, buske og græs
- Ingen afstandskrav til vandmiljø
- Hurtig nedbrydning

ecostyle.dk

En lav og åben rough

Nyt forsøg skal anvise nye plejeprincipper inspireret af traditionelt høslæt

Med en lav og åben rough kan golfbanerne få højere biodiversitet, men spillet kan også glide lettere fordi spillerne lettere kan finde vildfarne bolde og spille dem videre. Derfor foretrækkes mere og mere en lav og åben rough frem for høj lukket opvækst, og derfor kommer engens traditionelle plejemetoder i spil.

Det undersøges nærmere i det nye projekt 'Fra tæt græs til åben rough' der udføres via Sterf, det nordiske forsknings-

samarbejde inden for forskning i golfbanegræs. Det 4-årige forsøg gik i gang i 2017 og foregår primært i Norge, men også med et mindre forsøg i Herning Golf Klub og på en golfbane nær Stockholm.

I forvejen er det dokumenteret at landbrugets gamle ugødede enge er noget af det mest artsrige der findes. Det er også tidligere fastslået at det tager længere tid at finde en golfbold, jo mere biomasse der er i roughen.

Den typiske roughpleje er to årlige klipninger hvor afklippet bliver liggende. Det skal i forsøget sammenlignes med et traditionelt høslæt hvor man dog også prøver at binde kvælstoffet ved at tilsætte savsmuld og ved at sætte fart i jordens udpining ved så den enårige liden skjaller (*Rhinanthus minor*) der snylter på græsrødder. Når høslættet mv. har udpint jorden noget i et års tid, tilsås arealerne med en blomsterengblanding.

Undervejs tager man jordprøver og registrerer biomassen, den botaniske sammensætning og forekomsten af bestøvende insekter. Desuden registreres spillekvaliteten ved at kaste en bold ind i roughen og måle hvor lang tid der går før en spiller har fundet den og spillet den ud på fairway. I det danske forsøg gennemføres samme forsøg, men uden gentagelser som i det norske og uden registrering af bestøvende insekter. *sh*

KILDE

Trygve A. Aamlid m.fl. (2017): Tynd rough er lettere at spille fra og åbner op for større biodiversitet. *Greenkeeperen* 4/2017.

Egetræet blev født nær polarcirklen

Egetræet stammer ikke oprindeligt fra klodens tropiske egne som det almindeligvis har været antaget. Det stammer faktisk fra mere kolde egne nær polarcirklen hvorefter det senere bredte sig mod syd.

Sådan er det i hvert fald ifølge en dna-undersøgelse af 300 egetræer fordelt på 146 arter. Bag undersøgelsen står den amerikanske botaniker Andrew Hipp fra Morton Arboretum i Illinois, USA. Han oplyser i *Science* 26.9.2017 at egetræet er omkring 45 millioner år gammelt og siden blev til omkring 500 arter. To af dem, stilkeg og vintereg, er hjemmehørende i Danmark. De tilhører begge gruppen af hvidege. *Sciencemag.org*.

Robotvest til tungt monotont arbejde

Anlægsgartneriet kan også få gavn af robotter - eller mellem-løsninger som f.eks. robotveste og andet teknisk udstyr man tager på ligesom tøj som et 'exoskelet'. I Californien samarbejder bl.a. Ekso Bionics med Ford om udstyr til samlebåndsarbejdere med et monotont og nedslidende arbejde. En robotvest på 4,3 kg aflaster armene 2,2-6,8 kg i hver arm i op til 4600 løft om dagen. Firmaet Lochheed arbejder bl.a. med US Navy om Fortis 'exoskeletons' (billedet) så man kan klare tungt arbejde i meget længere tid. Måske kan man også tænke sig den slags udstyr til bl.a. brolæggere og hækklippere?

Byens vildsvin foretrækker naturlig kost - foreløbigt

Naturen og byen blander sig mere og mere, og det får flere vilde dyr til at brede sig i byerne. F.eks. grynter vildsvin sig frem i Berlins mange haver, parker og byskove. Det kan være et problem, også for parkforvaltningerne. BBC rapporterede f.eks. i maj 2017 at plænen på kirkegården for de faldne britiske soldater under 2. verdenskrig var ødelagt af en flok vildsvin på jagt efter larver og rødder.

Det er ikke for at vildsvin går i skraldeposerne, ikke endnu i hvert fald. Forskere ved Leibniz Institut für Zoo und Wildtierforschung har undersøgt maveindholdet fra 247 nedskudte vildsvin i både Berlin og på landet uden for byen. Det viste sig at Berlins vildsvin stort set kun indtager naturlig føde som agern, insektlarver og træfibre. Menneskeføde optræder sjældent. Der var f.eks. kun rester af brød og pålæg i 4 ud af 247 dyr.

Det er ifølge forskerne dog muligt at de spiser mere menneskeføde i yngelplejetiden hvor de har brug for mere mad. Og måske vil vildsvinene med tiden spise mere menneskeføde som nogle økologer fremhæver. Det kan blive nødvendigt hvis vildsvinene bliver mere talrige. De intelligente dyr ændrer gerne adfærd for at få godbidderne, så derfor anbefaler bystyret at undgå fodring, og at man sikrer sine skraldespande.

Indstil videre har vildsvinene dog ikke brug for menneskeføde. Undersøgelsen viste nemlig også at byvildsvinene havde et højere energiindhold i maven end landvildsvinene.

Byens træer og andre planter er indtil videre leveringsdygtige i god vildsvinemad.

Sigtet med undersøgelsen er endvidere at forstå dyrenes fouragering bedre så man lettere kan undgå konflikter med mennesker. De vildtlevende vildsvin undgår helst mennesker, men det lader sig ikke helt gøre i byer. Det kan skabe konflikter. Byen har derfor en jæger til at holde bestanden nede og fjerne de mest generende og aggressive dyr. *sh*

KILDER

Annette K. Nielsen (2017): Vildt i byen. *Weekendavisen* 23.6.2017.

Milena Stillfried m.fl. (2017): Wild inside: Urban wild boar select natural not anthropogenic food resources. *PloS One* 2017. journals.plos.org 12.4.2017.

Mange, men skævt fordelte idrætsfaciliteter

Ny facilitetsdatabase viser alle tal og nyt indeks

I Danmark er der 1.856 fodboldanlæg med 4.646 11-mandsbaner og 197 golfanlæg med i alt 3.582 huller. Det viser den nye facilitetsdatabase.dk fra Idrættens Analyseinstitut. Her opgøres også ridebaner, fitnesscentre, svømmeanlæg, idrætshaller mv., i alt 11.000 kommunale, selvejende, foreningsejede og private faciliteter fordelt i 15 kategorier.

Dækningen varierer meget efter kommune. Der er f.eks. 1793 indbyggere pr. golfbane-anlæg i Læsø Kommune og 602.481 indbyggere pr. anlæg i Københavns Kommune. I Herning Kommune er der 550 personer om hver 11-mandsfodboldbane. I Frederiksberg Kommune er der 7.003 indbyggere om hver bane. I Frederiksberg, Tårnby og Gladsaxe Kommuner er der cirka 10 gange så mange borgere om hver stor idrætshal som i Lemvig og Hedensted Kommuner.

Dækningen er bedst på landet og dårligst i byerne, især i de store byer. Til gengæld er der kortere afstand til faciliteterne i de store byer. I Vallensbæk Kommune har f.eks. hvert golfanlæg et opland på 9,5 km². I Haderslev Kommune er det 816,8 km².

"Facilitetsdatabasen viser tydeligt at der er en udfordring i storbyer. Der er ikke blot for få faciliteter i forhold til indbyggertal, der er også store udfordringer i at finde areal til nye faciliteter. Så her må man tænke i lag-på-lag- eller fill-in-løsninger hvor idrætshallen f.eks. ligger oven på et p-hus eller et supermarked," siger

Esben Danielsen, direktør for Lokale og Anlægsfonden på ldan.dk.

Han forklarer at den nye database giver et struktureret overblik over faciliteterne: "Idrætsfaciliteter har typisk handlet om enkeltsager, men hvis kommunalpolitikere skal kunne løfte blikket og se området i et større perspektiv og sammenholde med lokale behov, skal de have overblik. Det kommer nu med databasen."

Ud fra databasens nøgletal er der udregnet et facilitetsindeks for at få et overordnet billede af borgernes adgang til faciliteterne. Indekset bygger på idrætshaller på mindst 300 m², idrætslokaler under 300 m², svømmeanlæg, fitnesscentre og fodboldbaner, alt sammen set i forhold til indbyggertallet. Hver kommune har fået et gennemsnitsindeks som kan sammenlignes med de øvrige kommuner.

Storbykommuner, og især Storkøbenhavn, Aarhus og Odense, ligger lavt. I top ligger Læsø, Lemvig, Varde, Skive og Ringkøbing-Skjern. Her er der mange idrætsfaciliteter i forhold til indbyggertallet selv om der kan være langt hen til dem. Indekset siger ikke noget om hvor niveauet bør være. Et højt indeks kan også dække over en overkapacitet eller en skæv fordeling inden for den enkelte kommune. sh

KILDER
Idrætsfaciliteter i Danmark 2017.
Nøgletal fra facilitetsdatabasen.dk.
Idrættens Analyseinstitut i samarbejde med Lokale og Anlægsfonden 2017.
Idrættens Analyseinstitut, ldan.dk.

VI SKAL HAVE NOK ELEVER TIL FAGET

Det får vi hvis virksomheden indgår

UDDANNELSESAFТАLE

inden elevens grundforløb 1 eller 2

Foto: JU

Anlægsgartneruddannelsen har i 2018 en kvote på 256 elever. Det vil sige at der kun kan optages 256 elever uden uddannelsesaftale på Grundforløb 2. Tallet gælder hele 2018 for alle erhvervsskoler tilsammen. I 2016 blev der optaget 475 elever på Grundforløb 2.

Men der er frit optag for alle elever der har en uddannelsesaftale inden Grundforløb 2

Med en uddannelsesaftale inden Grundforløb 1 eller 2 bortfalder karakterkravene i dansk og matematik fra folkeskolen. Når en virksomhed indgår en uddannelsesaftale før Grundforløb 2, ligger alle tre måneders prøvetid i virksomheden, også selv om eleven starter med skole.

Vi kan undgå kvotens begrænsning ved at:

- Indgå uddannelsesaftaler før Grundforløb 2 eller 1
- Indgå flere aftaler inden for 'Ny mesterlære'. Så kan man også undgå karakterkravene.
- Bruge færre delaftaler og korte aftaler. Det vil ofte betyde at eleven kommer i skolepraktik imellem skoleforløbene.

 **Danske
Anlægsgartnere**

Pipstorn Skov er kendt for sine mange fortidsminder, bl.a. denne langdyse. Foto: Søren Fodgaard.

Mere friluftsliv i bynære private skove

Samarbejde, frivillighed og skovleje kan øge de rekreative muligheder

Friluftslivets vilkår i private skove er snævre, bl.a. fordi man i princippet ikke må gå uden for vej og sti. Men mulighederne kan udvides i et frivilligt samarbejde hvor ejeren kan kompenseres med en skovleje, og hvor selvstyrende grupper kan forvalte og betale de rekreative faciliteter.

Det er perspektivet i Dansk Skovforenings projekt 'Øget trivsel for borgerne ved brug af privat skov' hvis sigte er at forbedre de rekreative muligheder i bynære private skove. Projektet indledtes i 2009, men tredje og sidste fase sluttede først i 2017. Projektet fik økonomisk støtte fra Nordeafonden, Naturstyrelsen, Realdania, landdistriktsmidler m.fl.

En bedre rekreativ brug af skoven kan smitte positivt af på folkesundhed, bosætning og turisme. Det er gevinster kommunerne gerne vil høste. Skovejerne er med hvis det ikke er en økonomisk byrde eller generer den forstlige drift, men har også interesse i at øge lokalsamfundets forståelse for skov og dens drift. Dansk Skovforening vil vise hvordan private skove kan skabe værdi for hele samfundet gennem samarbejde og frivillighed.

Idé, analyse og eksempel

Første fase blev gennemført 2009-2010 og afleveret i

'Idéudvikling og analyse af muligheder i Ringsted Kommune'. Projektet resulterede i en liste af idéer til rekreative aktiviteter i skovene og en analyse af de mest lovende idéer. Desuden afprøvede man aktiviteter med udeskole og træplantning for børn, identificerede barrierer for rekreativ brug af privat skov.

Anden fase blev gennemført 2012-2013 og afleveret med 'Kærehave Skov til Ringsteds gavn'. Her viste man hvordan en lille, privat bynær skov på 38 ha i samarbejde med den private ejer og Ringsted Kommune kan bruges mere af borgerne. I skoven blev der etableret bl.a. handicappede stier, en naturfitnessbane, bålhytter, en grejbank, borde, bænke og hvilesteder og afmærkede ruter. Det resulterede i en markant øget brug af skoven.

Får brugerne med

Tredje fase handlede om hvordan man ikke bare etablerer faciliteter og afholder events, men også etablerer et indtægtsgivende bookingsystem og giver brugerne en mere aktiv rolle. Denne fase har haft den bynære Pipstorn Skov 3 km fra Fåborg som eksempel. Skoven, der ejes af Holstenshuus Gods, er en 65 ha løvskov fyldt med fortidsminder.

Efter fire års tilløb kom projektet rigtigt i gang i 2015. I skoven er der etableret en stor bålhytte og en mindre madpakkehytte. I en lysning er der opsat borde, bænke og stammer. Nær bålhytten er der etableret en naturmotorikbane af stammer på jorden. Fra bålhytten udgår der orienteringsløbsruter til faste poster, og i skovens sydlige del er der et 4,5 km mountainbikespor. Hertil kommer et depot med en hems der agerer shelter.

Det tog et år før faciliteterne var etableret, og først da blev det aktuelt for skoler og institutioner at bruge skoven. „Nu begynder skolerne at komme,“ oplyser projektleder Alice Bjerger Rasmussen. „Både lærere, elever og ikke mindst forældre er begejstrede på trods af en udpræget skepsis i starten.“ I bålhytten er der bålgrøj, kort, kegler og terninger med bogstaver og tal mv. samt et sejl der kan skærme lidt mere for blæst og regn.

Skoven bruges også til naturbaserede kurser og events som skovvandring og svampedage. En del arrangementer måtte aflyses på grund af for få tilmeldte, men man nåede dog op på cirka 20 arrangementer de første to år.

Man kan leje hytterne, shelteren eller hele skoven til f.eks. orienteringsløb. Der la-

ves også årlige pris aftaler med de foreninger, skoler mv. der bruger skoven fast. Indtægterne går til at vedligeholde faciliteterne og købe nyt grej.

Det var tanken at brugerne også skulle betale den skovleje som skovejeren - Ditlev Berner - skal have på samme måde som jægere betaler jagtleje. Det ville brugerne ikke. Løsningen blev at kommunen indtil 2025 betaler for brugsretten til de rekreative faciliteter. Indtil da skal der opstå et netværk af brugergrupper der får ansvaret for driften af faciliteterne og betaler skovlejen. Brugere er indtil videre samlet i en brugergruppe med en kommunal projektleder som tovholder.

Det var fra begyndelsen tanken at brugerne skulle være med fra start, men man kunne ikke få folk til at engagere sig til noget der ikke stod klar forklarer Alice Bjerger Rasmussen. Det har derfor været en ret topstyret proces drevet af projektlederen og kommunen.

„Selv om de nye muligheder var efterspurgt, rakte betalingsvilligheden ikke til at købe varen,“ skriver en lidt skuffet skovejer Ditlev Berner. Det overraskede ham også at de fysiske faciliteter betyder så meget da skoven efter hans mening er den egentlige vare.

Men flere og flere bruger skoven end før og på mange forskellige måder. Hermed er der ifølge Berner „forhåbentligt lagt et fundament for en efterspørgselsdrevet udvikling af skovens tilbud og oplevelser der vil give brugere en merværdi så de ser det som naturligt at betale for deres benyttelse af skoven.“ sh

KILDER

Idéudvikling og analyse af muligheder i Ringsted Kommune. Øget trivsel for borgerne ved brug af privat skov, fase 1. Dansk Skovforening 2010. Skovforeningen.dk.

Kærehave Skov til Ringsteds gavn. Øget trivsel for borgerne ved brug af privat skov, fase 2. Dansk Skovforening 2013. Skovforeningen.dk.

Selvstyrende brugere i privat skov. Øget trivsel for borgerne ved brug af privat skov, fase 3. Dansk Skovforening 2016. Skovforeningen.dk.

Martin Einfeldt, Alice Bjerger Rasmussen (2016): Selvstyrende brugere i privat skov. Skoven 5/2016.

Ditlev Berner (2017): Friluftsliv i private skove - vil brugerne betale for benyttelse? Skoven 12/2017.

Alice Bjerger Rasmussen (2017) Nye faciliteter og nye brugere i Pipstorn Skov. Skoven 12/2017.

Garia Utility er ny leverandør af postbiler til PostNord i Skandinavien

Garia Utility biler er produceret i Danmark som en kompakt lastbil uden at gå på kompromis med noget, og kombinerer pålidelighed, ergonomi, miljøvenlighed og godt design i en samlet pakke. Garia's utility biler bruges af kommuner, boligselskaber, lufthavne, industri virksomheder, ferieparker – og nu også af PostNord

GARIA POSTBIL SPECIFIKATIONER

Højrestyret • Garia Utility City • Lithium batterier • Webasto dieselvarmer • Specialbygget ergonomisk førerplads • Vanboks • Bakkamera

Find din nærmeste forhandler på
GARIAUTILITY.COM

Sådan bekæmpes kæmpebjørnekloen

NATURPLEJE. Med biologi, tålmodighed og disciplin kan en række metoder føre frem til succes

Man skal bekæmpe planten når den er mest sårbar, og gøre det flere gange. Ellers kommer man ikke effektivt af med kæmpebjørnekloen, fremgår det af den nye rapport 'Kæmpebjørneklo i Danmark - status for bekæmpelsen' fra Københavns Universitet.

Den invasive plageånd dukkede op for over 100 år siden og spredte sig efterhånden over hele landet. Dens voldsomme spredningsevne og vækst giver ikke meget plads til andre planter. Det gør også bekæmpelsen til en udfordring. Med kendskab til plantens biologi, tålmodighed og disciplin kan en række metoder dog - ofte samvirkende - gøre det af med planten.

Bjørneklos livscyklus

Kæmpebjørneklo er en flerårig skærmplante som samler næring i 3-5 år for at blomstre og sætte frø. Derefter dør den. På magre jorder kan planterne samle næring helt op til 12 år.

Kæmpebjørneklo overvintrer som en knold i jorden. I det tidlige forår spirer den og sætter mange store blade der hurtigt dominerer voksestedet. Efter en måned er planten en halv meter høj.

Frø spirer også i det tidlige forår. Et par måneder under

4°C er som regel nok til at bryde frødvalen. Kun en uge efter spiring kan man se at det er kæmpebjørneklo selv om kimbladene er linje-lancetformede til forskel fra de senere blade.

Cirka 95% af frøene spirer første sæson og næsten alle resterende spirer året efter. Der er dog eksempler på at frø ligger mange år i jorden før de spirer - fordi de rette spireforhold med kulde og fugt ikke før har været til stede.

Fra sidst i juni til midt i juli blomstrer planten. Frøene er modne sidst i august eller lidt ind i september. Når frøene er kastet, kan der ligge 10.000 frø pr. m² omkring de afblomstrede planter. Næste forår kan de 2.000 spire. De tunge frø spredes dog sjældent over 50 meter med vinden, men op til 10 km i vandløb. De olieholdige frø kan nemlig flyde længe og tåler et par dage i fersk og saltvand.

Planter der har blomstret, dør. Resten af planterne visner ned i oktober og overvintrer som en knold.

Bekæmpelsesprincipper

At planten dør efter frøsætning kan udnyttes ved skærmpkning. Man lader planten blomstre, men fjerner skærme- ne før frøene modnes. Man kan også få knolden op ved

opgravning eller rodstikning så planten dør.

Hertil kommer metoder der kendes fra anden ukrudtsbekæmpelse. Man kan afskære planten fra sollys, f.eks. ved at dække dem med plast. Planten dør også når man sprøjter den med glyphosat. Endelig kan planterne holdes nede og udpines ved gentagen slåning eller græsning.

Det er i alle tilfælde vigtigt med kontinuitet og timing. Hvis planterne blot et enkelt år får lov til at blomstre og producere frø, er indsatsen spildt. En årsplan kan hjælpe så man f.eks. ikke taber tråden i sommerens travlhed og ferie.

Til årsplanen hører besigtigelse og registrering. Det bør ske tidligt, gerne om efteråret. Et standardskema og efteruddannelse af kommunens folk letter opgaven. Med lidt PR kan man få folk til at melde forekomster, både når planterne vokser frem i april, og når de senere blomstrer.

Bekæmpelsesmetoden vælges ud fra områdets karakter og de ressourcer man har. Ofte er det en fordel at kombinere flere metoder. I alle tilfælde skal man gentage behandlingen fordi man ikke fanger alle planter første gang, og fordi nye planter kan spire frem.

Samtidig bør kommunen

gøre private lodsejere opmærksom på deres pligt til at bekæmpe kæmpebjørneklo. Et par måneder efter bør kommunen kontrollere arealerne og henvende sig til de lods- ejere der ikke har reageret.

Når året er slut midt i oktober, bør der foretages en evaluering som indgår i planlægningen af næste sæson.

Hvis flere kommuner eller regioner går sammen om kortlægning og bekæmpelse, øges effekten, dels på grund af stordrift, dels fordi grænsebe- stande også bliver håndteret.

Rodstikning og afgravning

Rodstikning og afgravning er lettest når planterne er synlige, men små. Med en spade stikker man skråt ned i jorden foran planten så planten skæres over under vækstpunktet. Gøres det rigtigt, dør planten. Planter med veludviklede blomsterstande bør fjernes, men ellers kan man efterlade afskårne planter på stedet.

Behandlingen skal gentages med 3-4 ugers mellemrum frem til august. Efter 2-3 års behandling er kæmpebjørnekloen som regel udryddet. Metoden er ret arbejdskrævende især det første år. Derfor har den før mest været brugt på mindre bestande. I dag anbefales den effektive metode også til større bestande.

Opgravning foretages også med spade, og metoden virker som rodstikning. Den er mere arbejdskrævende, men også mere sikker, da en større del af planten fjernes. Små planter er lettest at grave op, men metoden virker også på store.

Slåning

Også slåning kan med fordel starte tidligt før planterne er for store, men slåningen skal gentages 3-5 gange eller mere fra april til september da planterne fortsætter deres vækst efter slåningen. Slåningen holder planterne i en vegetativ form hvor de ikke sætter frø, og gradvist udsultes planterne så de dør, men der kan gå over 10 år. Og hvis man ikke

Får græsser bjørneklo som de foretrækker frem for anden plantevækst. Får med sortpigmenterede hoveder er godt beskyttet mod bjørneklosaftens skadelige virkning. Foto fra Kjell Suadicaní m.fl. (2017).

Ved rodstikning skal roden skæres over under plantens vækstpunkt således som spaden viser det, og planten trækkes op. Pinden på tværs markerer jordoverfladen. Foto fra Kjell Suadicani m.fl. (2017).

Den invasive plageånd dukkede op for over 100 år siden og spredte sig efterhånden over hele landet. Dens voldsomme spredningsevne og vækst giver ikke meget plads til andre planter. Det gør også bekæmpelsen til en udfordring. Foto: Hans Peter Ravn.

slår bare ét år, kan planterne vokse op og sætte frø.

Slåning foretages med en slagleklipper eller - på mindre, svært tilgængelige arealer - med en kratrydder. At plantedele og plantesaft kastes rundt ved slåningen skærper behovet for værnemidler og afstand til publikum. Bedst er det at slå planterne når det er tørt og solrigt så plantedelene tørrer hurtigt og ikke ætser.

Græsning

Kæmpebjørneklo ædes gerne af husdyr der fjerner de fleste overjordiske plantedele i selv store bestande. Der er især gode erfaringer med får. Også kvæg anses for effektive mens der er mindre viden om geder og heste. Det anbefales i alle tilfælde dog at bruge husdyr med mørkpigmenterede hoveder. Uden denne beskyttelse kan bjørnekloens saft give dyrene udslæt om munden.

Ligesom med slåning slås planterne ikke ihjel, men udpines gradvist, og imens hindres planternes spredning og frøproduktion. Der er eksempler på at planter har overlevet græsning i over 10 år, men også at får har udryddet kæmpebjørneklo efter 7-9 år.

Græsningen skal være konstant. Udelades den blot ét år, kan planterne blomstre og sætte frø. Man skal også tjekke om der er blomstrende

planter i hegnet eller lige uden for. Græsning er især egnet hvor det er bøvet at komme til med mekaniske metoder, og hvor det samtidig er let at hegne arealet ind.

Skærmkapning

Ved skærmkapning hugges eller klippes blomsterstandene af før de har dannet modne frø. Det sker med en almindelig havesaks eller en saks på en kort stang, eventuelt en elektrisk saks, bare den kan gribe om stængelen.

Timing'en er vigtig. Kapningen skal ske så sent at planten registrerer at den har blomstret og derfor dør. Ellers vil den søge at sætte nye skærme eller kan overleve som knold til næste år. Men kapningen skal også ske tæt på afblomstringen, for ellers kan frøene ligge og modne på de afklippede skærme. Hvis det er en risiko, kan man ikke efterlade dem på jorden, men må fjerne dem. I øvrigt kan afklippede skærme med et stort stængelstykke udnytte næringen i stængelstykket til at færdigudvikle frø.

Man bør følge op i tre ugers intervaller da bekæmpelsen kun afliver de blomsterbærende planter. I tætte bevoksninger kan små planter vegetere i mange år indtil der er lys og plads nok til at de kan vokse op og sætte blomst. Denne

metode kan derfor tage mange år før store bestande er udryddet. Den anvendes derfor mest til at inddæmme større forekomster, men er også hurtig og effektiv i nye bestande af enkeltstående planter.

Afdækning

Afdækning foretages med plastfolie, ukrudtsdug eller presenning. Den gøres fast rundt om det afdækkede areal med pløkke. Man kan grave ukrudtsdugens kant ned for at undgå at vinden får fat i den.

Det er mest effektivt og praktisk at etablere afdækningen før fremspiringen i marts-april. Hvis afdækningen er effektiv i mindst frem til august, kan alle planterne dø, men det kan også være nødvendigt at bevare afdækningen i to sæsoner. Bagefter kan man så græs i den bare jord for at hæmme fremspiring af nye bjørneklo.

Afdækningen kræver hyppige tilsyn for at sikre at den ikke er blæst af eller at planter er vokset igennem. Plasten placeres før fremspiring, og hvis den dækker effektivt, er jorden bar allerede i august

Afdækning har den fordel at man ikke behøver at komme i kontakt med planterne. Men der skal tilsyn til for at sikre at plasten ikke blæser af eller at planter vokser igennem. Foto: Hans Peter Ravn.

samme år. Den ikke ret kønne metode bruges mest til velafgrænsede bestande i det åbne land. Og så har metoden den fordel fremfor de andre, at man ikke behøver at komme i kontakt med planterne.

Sprøjtning

Glyphosat anses for at være en effektiv og relativt billig metode, og bekæmpelse af kæmpebjørneklo er undtaget fra aftalen om at afvikle af brugen af pesticider på offentligt

ejede arealer. Større bestande bekæmpes med en rygsprøjte mens enkelte spredte individer kan bekæmpes ved påsmøring. Bekæmpelsen bør udføres tidligt i foråret når planterne er 20-50 cm høje. Så kan man bedre ramme alle planter på arealet, og desuden virker sprøjtningen bedst når planterne er små. Behandlingen skal gentages midt på sommeren og de følgende 3-5 år indtil nye planter ikke mere spirer frem. *sh*

KILDER

Kjell Suadicani, Rita M. Buttenschön, Hans Peter Ravn, Vivian Kvist Johannsen (2017): Kæmpe-bjørneklo i Danmark - status for bekæmpelsen. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Kjell Suadicani, Hans Peter Ravn og Rita Buttenschön (2017): Biologi og principper for bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo. Videnblade Park og Landskab 6.00-40. Kjell Suadicani, Hans Peter Ravn og Rita Buttenschön (2017): Metoder til bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo. Videnblade Park og Landskab 6.00-41. Begge videnblade: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet 2017. H. Wernberg (2012): Invasive bjørneklo arter i Danmark.

METODER TIL AT BEKÆMPE KÆMPE-BJØRNEKLO

Efter Kjell Suadicani m.fl. (2017) og H. Wernberg (2012)

	Rodstikning	Slåning	Skærmkapning	Afdækning	Jordbehand. og dyrkning	Græsning	Sprøjtning
Anvendelse	Alle bestande under 10.000 planter	Store bestande på plant terræn	Alle bestande	Åbent terræn	Store bestande på farbart terræn	Store bestande	Store bestande
Fordele	Planten dør umiddelbart	Relativt hurtig, men mange gentagelser	Planten dør	Kun lidt kontakt med planten	Effektiv	Effektiv	Effektiv
Ulemper	Hårdt fysisk tidskrævende arbejde	Risiko for spredning af frø. Risiko for at små planter overlever og sætter frø	Risiko for overlevende frø og glemte blomsterstande. Hårdt fysisk arbejde. Vanskeligt arbejdsmiljø	Blæst kan ødelægge afdækningen. Planter kan skyde gennem afdækningen. Afdækningen kan skæmme.	Metoden kan ikke anvendes på beskyttede arealer. Risiko for frøspredning med maskiner.	Ofte store udgifter til hegning. Behov for egnede racer af får og kvæg	Effekt afhænger meget af tidspunktet. Problematiske ved vandløb. Blotlægger jorden m. fare for erosion
Hvornår	Marts-oktober	April-oktober	Juni-august	April-august	Hele året	Vækstsæson fra tidligt forår	Juni -august
Materiel	Spade	Traktor/ATV, slåningsudstyr	Le/kniv	Plast og fastgørelse	Traktor med plov, fræser e.l.	Husdyr, hegn, vand mv.	Pesticid, sprøjteudstyr
Udryddelse efter	1-5 år	>10 år	>10 år ¹	1-2 år	1-5 år	>10 år	2-5 år
Areal pr time, m²/t	20-200 ³	10.000	50-1.000 ³	400	10.000	20.000	20.000
Antal gentagelser	2	3	3	2	4	4	2
Antal t/ha/år	100	3	30	50	4	3	1
Omkostning pr. t²	350	500	350	500	500	500	500
Omkostning kr./ha/år	35.000	1.500	10.500	25.000	2.000	1.000	500
Gentagelser	3-4 uger efter 1. gang, herefter løbende m. stærkt reduceret tidsforbrug	Gentages med 3-4 ugers intervaller gennem hele vækstsæsonen	Gentages 3 uger efter 1. kapning og igen 3 uger senere.	Jævnligt tilsyn især efter blæst	Tilsyn 3-4 uger efter første behandling, mindst 4 gange pr. år	Løbende overvågning og tilsyn	Gentages 4-6 uger efter første behandling

1) Skærmkapning kan dels anvendes til hurtig aflivning af enkeltstående/få planter hvor der ikke er mange nye planter på vej, og dels som en inddæmmende foranstaltning der hindrer blomstring og tilførsel af frø til frøbanken.

2) Time pris inkl. løn, OH og materiel, 350 kr./t til indsatser med håndredskaber alene, mens 500 kr./t til øvrige. Prisniveau er verificeret efter Naturstyrelsens omkostningskalkuler.

3) Første besøg meget intensivt, næste besøg supplerende.

God vandkvalitet får fugle tilbage

Efter årtiers indsats for at forbedre vandkvaliteten er vandfuglene vendt tilbage i flere fjorde. Det gør forskellen, er den større udbredelse af vandplanter som ålegræs, børstebladet vandaks og havgræsser. Det viser ny kortlægning fra DCE, Aarhus Universitet.

I Ringkøbing Fjord var der i over 30 år perioder med ringe vegetation, så fuglene forsvandt. I dag har fjorden karakteren 'høj', og man har ikke set så mange svømmeænder siden 2. verdenskrig. I Nibe Bredning i Limfjorden var planterne helt forsvundet i 2001 og fuglene med. Men i 2014 blev tilstanden karakteriseret som 'god' så den igen kan huse mange krikænder, pibeænder, knopsvaner, blishøns og knortegæs.

Ud over Ringkøbing Fjord og Nibe Bredning har Aarhus Universitet undersøgt Vadehavet, Vest Stadil og Stadil Fjorde, Nissum Fjord, Agger Tange, Østlige Vejler, Ulvedybet, Præstø Fjord, Ulvshale, Nyord

og Jungshoved Nor, Saltholm og Saltbæk Vig. I flere er tilstanden nu 'god' eller 'høj'. Andre er dog ikke blevet bedre. Bundvegetationen kollapsede i Nissum Fjord i 80'erne og er ikke vendt tilbage. Det samme gælder Vadehavet som har karakteren 'moderat'.

Når man før vurderede vandfuglene og deres levevilkår i fjordene, skete det kun ved at tælle fugle. Nu ser man også på f.eks. bundvegetationens udbredelse og tæthed, fuglereservater samt strandingsarealer hvor fuglene kan gå op og græsse. sh

KILDE
Kortlægning af levesteder med forslag til målsætning og tilstandsvurdering for rastende vandfugle. Arter tilknyttet bundvegetation, enge og moser. DCE, Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 248 2017. Mst.dk.

Sokkelrender er en god løsning, men skal bruges rigtigt. Foto: Milford.

Led ikke regnvand til sokkelrenderne

I mange nye huse løses problemet med niveaufri adgang ved hjælp af sokkelrender rundt om huset. Rørcentret på Teknologisk Institut fastslår dog at man ikke må lede regnvand til renderne fra f.eks. belægnings, så sokkelrenderne dermed bliver en del af den almindelige regnvandsafledning.

Afløbsinstallationer skal ifølge Bygningsreglementet nemlig udføres så afløbsvandet ledes bort fra bygningen - ikke ind mod bygningen som det sker når sokkelrenderne modtager afløbsvandet. Desuden er

sokkelrenderne ikke nødvendigvis udformet så de kan håndtere så meget vand. Hvis de belastes for meget kan vandet sive ud af renderne og ned langs bygningens fundament.

Formålet med sokkelrender er at holde soklen tør så der ikke stiger vand op i væggene uden om væggenes fugtspærre. Sokkelrenderne skal sørge for at der ikke er jordkontakt til soklen over fugtspærren, og skal selv kun håndtere det vand der falder direkte på renderne og den slagregn der siver ned ad væggene. sh

Anbefalinger til moderne vandløbslov

Kommuner bør forpligtes til i fællesskab at have helhedsplaner for vandløbssystemerne. Det er en af anbefalingerne fra et ekspertudvalg som 19. december gav Miljø- og Fødevareministeriet sit bud på at modernisere vandløbsforvaltningen.

Og moderniseres skal den nu 34-årige vandløbslovgivning på grund af det nye klima der medfører flere oversvømmelser. Ifølge ministeriet skal både landmandens, naturens, sommerhusejernes og byboernes interesser tilgodeses.

Ekspertudvalget anbefaler også at kommunerne gennemgår de §3-beskyttede vandløb for at sikre at de er retvisende. De foreslås videre at vandløbenes vandføringsevne beskrives i alle regulativer og kontrolleres bedre. Og det foreslås at man kan udlægge naturvandløb og at vandløbsloven revideres og udvides med klimatilpasning.

Har vi glemt at dyrke skovene?

Kom til Skovskolens skovbrugs-konference 12. april 2018

og vær med til at sætte fokus på dyrkningen af vores skove

Det globale træforbrug forventes tredoblet frem til 2050. Bæredygtig dyrkning af skovens ressourcer bliver derfor vigtigere end nogensinde.

På konferencen bringer vi erfaringer fra sektoren i spil, og diskuterer hvordan de kan bruges til at tackle fremtidens udfordringer.

Konferencen foregår på Vejlsøhus Hotel- og conferencecenter i Silkeborg. Læs mere om program, tilmelding og pris på: skovskolen.ku.dk/skovbrugskonference

KØBENHAVNS UNIVERSITET
INSTITUT FOR GEOVIDENSKAB OG
NATURFORVALTNING

Siem Grusgrav, Lindenborg Gods, i Himmerland. 6,4 ton bruger hver dansker om året. Foto: Siem Grusgrav.

Vi har foreløbigt grus og sten nok

RÅSTOFFER. Udredning opgør geologiske forekomster, produktion og forbrug, men går ikke i detaljer om kommende mangelsituationer

Sand, grus, sten, ler, salt, kalk og kridt. Granit når man tager Bornholm med. Danmark har masser af mineralske råstoffer i undergrunden, og selv om meget af det i praksis ikke kan indvindes, er der nok til mange år.

Råstofferne er nu for første gang kortlagt og analyseret, både på land og havbund, kvantitet som kvalitet. Udredningen, der omfatter 143 områder, er udført af Videncenter for Mineralske Råstoffer og Materialer for De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (Geus). Tre rapporter er resultatet.

I Danmark blev der i 2015 indvundet 36,5 mio. m³ mineralske råstoffer, heraf 28,2 på land og 8,3 fra havet. Det samlede forbrug pr. indbygger var altså cirka 6,4 m³. Langt det meste var sand, grus og sten.

Forbruget har de seneste 40 år ligget mellem 20 og 40 mio. m³. Den tit store forskel fra år til år skyldes bl.a. store infrastruktur opgaver og ændringer i de økonomiske konjunkturer, herunder byggeriet. Forbruget vil ifølge rapporterne nok øges med tiden, og der er allerede i forvejen tit konflikter med andre arealinteresser. Det er derfor en stor udfordring at sikre en fremtidig og bæredygtig råstofforsyning. Det er bag-

grunden for udredningen der har omfattet tre faser: geologisk kortlægning, produktion og forbrug.

Ikke i min baggård

Foreløbig er kun cirka 40% af det danske område på vand og land kortlagt, nemlig det man på forhånd har størst tiltro til. Især er marine områder i Nordsøen, Skagerak og Kattegat sorteret fra.

Inden for de 40% er der råstofressourcer i cirka en tiendedel, i hvert fald ressourcer der er praktisk mulige at grave op. Det meste af arealet er simpelt hen uden råstoffer. Andre arealer er sorteret fra selv om der er råstoffer i dem. Hertil hører arealer hvor man skal grave meget dybt for få dem op (over 25 meter under terræn og havbund), og hvor der er meget overjord (over 5 for sand, grus og sten, 10 meter for kalk og kridt).

På dette grundlag er der lavet volumenberegninger med bruttotal. Herfra skal dog frægnes områder hvor man alligevel ikke kan grave, nemlig hvor der er byer, veje, fredede områder og Natura 2000-områder. Også særlige lokale hensyn har filtreret noget bort. På havet har man set bort fra lavvandede områder indtil 6 meters dybde hvor rå-

stofgravning kan skabe kysterosion. Man har også set bort områder med mindst 2 meter dynd hvor det normalt ikke er økonomisk eller praktisk muligt at grave råstoffer op.

Man står herefter med nettotallet som er det der kan graves op. Og så alligevel ikke, forklarer centerleder Per Kalvig fra Videncenter for Mineralske Råstoffer og Materialer:

„Nettotalle er reelt alt for høje. Det skyldes at i virkelighedens verden er der kun meget få steder hvor man vil acceptere indvinding af råstoffer på grund af andre konkurrerende arealinteresser. 'Not in my backyard'-fænomenet. Det er et stort problem, og det bliver stadig sværere at finde områder hvor der kan udstedes gravetilladelser.“

De påviste ressourcer

Kortlægningen er baseret på råstofrapporter på land og til havs gennem de seneste 40 år og de senest opgørelser regionerne har lavet. Desuden har man brugt grundvandskort, jordartskort, geologiske tolkninger og tidligere publicerede geologiske kort. Alt i alt et blandet materiale som giver en vis usikkerhed. Derfor er ressourcerne inddelt i klasserne 'påviste', 'sandsynlige' og 'spekulative'.

Tager man rapporternes nettotal for sand, grus og sten, har man et indtryk af ressourcernes størrelse. Her er der 4.073 mio. m³ påviste ressourcer, 9.612 mio. m³ sandsynlige og 68.888 mio. m³ spekulative ressourcer.

I forhold til det faktiske forbrug i dag er der til omkring 150 år selv om man kun ser på de påviste mængder. Hertil skal lægges de sandsynlige og spekulative mængder, og hvad der eventuelt gemmer sig i de ikke undersøgte 60% af arealet. På den anden side strækker alle kvaliteter ikke lige langt, og de store 'spekulative' forekomster er for det meste af ukendt kvalitet.

De indvundne mængder

Indvindingen af sand, grus og sten foretages mange steder i Danmark både fra land og hav. Den omfattede i 2014 omkring 26 mio. m³, heraf cirka 4 mio. m³ fra havet. Sand, grus og sten anvendes især i bygge- og anlægssektoren. Hvert anvendelsesområde har specifikke produktbeskrivelser som stiller særlige krav til råstofferne, og ikke alle forekomster kan opfylde disse krav, fastslås det i rapporterne.

Granit, der ligeledes anvendes i bygge- og anlægssektoren, brydes af gode grunde kun på Bornholm. I 2014 blev der brudt cirka 134.000 m³.

Ler til tegl indvindes mest i Sønderborg og Assens Kommuner. Plastisk ler til membraner under f.eks. affaldsdepoter indvindes i Favrskov og Svendborg Kommuner. Ler til granulat, moler, finder sted i Morsø og Skive Kommuner (Fur). Det bruges bl.a. til kattegrus og isoleringsmaterialer.

Kalk og kridt indvindes i det nordlige Jylland, især Ålborg Kommune, samt i Faxe og Stevn Kommuner på Sjælland. Omkring halvdelen bruges til cement og cirka en tredjedel til jordbrugskalk. Resten bruges til bl.a. papirfyldstof og røggasfiltre. I 2014 blev der indvundet 2,6 mio. m³.

Herudover indvindes der cirka 500.000 m³ salt fra undergrunden i Mariagerfjord Kommune til både fødevarerindustrien, vejsaltningen og i den kemiske industri.

Indvindingen af de land-

baserede råstoffer er opgjort pr. kommune mens de marine råstoffer er opgjort pr. indvindingsområde, og begge dele er illustreret på landsdækkende og regionale kort. Datagrundlaget for indvindingen på land er fra Danmarks Statistik mens data fra den marine råstofindvinding er fra Naturstyrelsen.

Mest til bygge og anlæg

Da råstofferne er knyttet til de geologiske forhold, er der betydelige regionale forskelle på hvad der kan indvindes hvor. Der er nu i alt omtrent 130 virksomheder der indvinder råstoffer. De har samlet omkring 1.000 ansatte og en årlig omsætning på cirka 2 mia. kr.

Langt det meste sand, grus og sten anvendes til opfyld i tilknytning til byggeri- og anlægsgaver samt til kystfodring. En del bruges som løse materialer i anlægsvirksomhed især som bundsikringsgrus og stabilgrus i veje. Og så er der mindre dele der bruges som tilslag i beton og asfalt.

Alligevel er denne del af undersøgelsen næsten udelukkende fokuseret på betonproduktionen. Det sker med den begrundelse at „betonindustrien har en stor økonomisk og samfundsmæssig betydning, og fordi der stilles særlige krav til tilslagsmaterialer til beton.“

Undersøgelsen kommer derfor ikke nærmere ind på de udfordringer der knytter sig til produktionen af bl.a. stabilt grus hvor der begynder at

mangle råstoffer af god kvalitet i visse egne. Også eventuelle problemer med det stigende forbrug af skærver og leret grus nævnes derfor ikke.

På baggrund af det danske cementforbrug estimeres det at der årligt anvendes cirka 5 mio. m³ tilslagsmaterialer til beton. Det svarer til cirka 18% af den mængde bygge- og anlægsmaterialer der årligt indvindes i Danmark, men værdimæssigt er det et væsentligt større tal.

Denne del af undersøgelsen bygger mest på interviews med 27 råstofvirksomheder og 22 betonproducenter. Både i råstof- og betonbranchen går tendensen mod flere og flere anpartsselskaber og koncerner og opkøb af virksomheder fra internationale selskaber. Det skyldes at omkostninger i forbindelse med certificering er høje, og investeringer i nyt og mere effektivt udstyr er kapitalkrævende. sh

KILDER

C. Ditlefsen, S. Lomholt, Sara Skar, P.R. Jakobsen, A.J. Kallesøe, J.K. Keiding, P. Kalvig (2015): Danske mineralske råstoffressourcer. Kvantitativ analyse baseret på geologiske og geofysiske data. MiMa rapport 2015/1. Anders J. Kallesøe, Rune J. Clausen, Sara Skar, Frants von Platen-Hallermund, Claus B. Ditlefsen og Per Kalvig (2016): Indvinding af danske mineralske råstoffer - en geografisk sammenstilling. MiMa rapport 2016/1. Laila S. Rosholm, Per Kalvig og Niels Fold (2016): Råstofforsyning: Fra sand og sten til betonbyggeri. MiMa rapport 2016/2. Alle: Videncenter for Mineralske Råstoffer og Materialer for De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland. Mima.geus.dk.

I forhold til forbruget i dag, er der til 150 år. Foto: Siem Grusgrav.

Vil du ha' en karriere?

Vil du lede og ta' ansvar?

Vil du tegne og projektere?

Vil du planlægge og styre?

- så bli'

JORDBRUGSTEKNOLOG
Landskab og Anlæg

- branchen savner dig!

Informationsaften

torsdag den 1. marts kl. 19.00

Tretommervvej 31, 8240 Risskov

Ansøgningsfrist for faglærte:

15. marts 2018 kl. 12.00

Søg nu - også hvis du bliver udlært sommer 2018!

www.eaaa.dk/jordbrug

www.optagelse.dk

ERHVERVSAKADEMI
AARHUS

Vi bruger da stadig pesticider

DRIFT. Forbruget falder, og der bliver færre produkter, men de er stadig en del af branchens virkemidler. Derfor denne oversigt over midler mod ukrudt, skadedyr og svampe

Af Bente Mortensen

Pesticiders rolle i grønne områder falder, bl.a. på grund af aftaler og regler om at begrænse forbruget på kirkegårde, golfbaner og offentlige områder, samt på grund af stadig bedre alternativer. Men de bruges altså stadig. Og der er stadig en hel del midler at vælge imellem.

Danske Anlægsgartnere får da også jævnligt henvendelser fra medlemmer der vil vide hvilke midler der må bruges til forskellige situationer. Det kan være lidt af en udfordring. For ganske vist har vi en oversigt i form af 'middeldatabasen' der udgives af Seges under Landbrug og Fødevarer, landbrugsbranchens organisation. Men den er primært rettet mod landbruget og er ikke særlig brugervenlig når det gælder grønne områder. Generelt savnes oplysninger om de forskellige planters følsom-

hed over for de forskellige pesticider. Det afspejler også at grønne områder bare er et lille sidemarked.

For at give et overblik over hvad der må anvendes i grønne områder i 2018, har vi udarbejdet skemaerne i denne artikel. Grundlaget er middeldatabasen.dk og Vejledning i Planteværn 2017 der også er fra Seges. Udvalget er baseret på aktuel foreliggende viden og skal tages med tilsvarende forbehold.

Antallet af midler som kan anvendes inden for den grønne sektor, bliver færre år for år. Langt de fleste ukrudtsmidler til erhvervsmæssig brug som er nævnt her, skal tilmed revurderes næste år. Og ved hver revurdering er der mulighed for at midlet ikke længere kan bruges i grønne områder. Det skyldes ofte den bekostelige godkendelsesprocedure som producenterne skal igennem for at få et middel god-

kendt til et bestemt marked og en bestemt anvendelse.

Træer og buske

Af skema 1 fremgår hvilke midler der er godkendt til at bruge i planteskoler og til 'prydplanter på friland' samt dem som kun må anvendes til særlige kulturer som bærbuske eller frugttræer. Skemaet er inddelt så man kan vælge midler der virker på henholdsvis græsukrudt, tokimbladet ukrudt og/eller rodukudt.

I dag bliver de fleste midler primært godkendt til anvendelse i landbruget. Derefter kan organisationer eller privatpersoner ansøge om at få midlerne godkendt til det der kaldes 'mindre anvendelse'. Det betyder at midlerne også bliver godkendt til andre specifikke kulturer, men typisk på arealmæssigt små afgrøder eller mindre betydende skadedyr i større afgrøder.

Ved anvendelse af midler til

'mindre anvendelse' har producenten intet ansvar hvis midlerne ikke virker efter hensigten eller skader kulturplanterne. Mange kulturplanter er desuden meget følsomme for ukrudtsmidlerne, så der skal ofte sprøjtes med skærm for at undgå skader.

EU-kommissionen godkendte i november 2017 at glyphosat må bruges i foreløbigt 5 år mere. Glyphosat er et af de eneste midler som også kan bruges mod rodukudt, og midlet må foretrækkes frem for Metaxon og U46 M der begge indeholder MCPA og har en langt større pesticidbelastning i forhold til sundhed og miljø end glyphosat.

Skadedyr i planteskolekulturer og prydplanter på friland kan bekæmpes med enten biologiske eller konventionelle pesticider som er vist samlet i nedenstående skema.

Der er ikke mange svampe-

	Pesticid	Tokimbladet ukrudt før fremspiring	Tokimbladet ukrudt efter fremspiring	Græsukrudt før fremspiring	Græsukrudt efter fremspiring	Rodukrudt
Planteskolekulturer og prydplanter på friland	Callisto		x			
	Command	x				
	Glyphosatmidler		x		x	x
	Kerb			x	x ¹	
	Metaxon M-750		x			x
	Ronstar Expert	x	x	x	x	
	U46 M		x			x
Solbær, ribs, stikkelsbær, blåbær, aronia og hyben	Boxer	x	x	x	x	
	DFF, Diflanil, Legacy, Qartz	x		x		
	Reglone		x			
	Kvik Ukrudtbek. koncentrat		x		x	
Pære, æble, kirsebær, blomme	DFF, Diflanil, Legacy, Qartz	x		x		
	U46 M		x			x
Vedagtige kulturer	Finalsan Ultima Ukrudtsbek., Ultima ProFF		x		x	
Udyrkede arealer	Logo		x		x	
Parkering, veje, gårdspladser, stier, indkørsler, fortove	Ronstar Expert	x	x	x	x	
	Glyphosatmidler		x		x	x
	Kvik Ukrudtbekæmpelse Konk.		x		x	
	Natria mod ukrudt		x		x	
	Topgun Finalsan konc., Ukrudtsfri KVIK konc.		x		x	

1) Virker på nyfremspiret ukrudt.

1. Pesticider mod **UKRUDT** i prydplanter, frugt og bær og på udyrkede og befæstede arealer

Der er kun få midler mod sygdomme og skadedyr på græsarealer. En af de økonomisk større udfordringer kan være angreb af gåsebiller på fodboldbaner og golfbaner. Her kan bl.a. bruges Merit Turf. Foto: Bente Mortensen.

Biller	Fastec 50, Karate 2,5 WG
Bladlus	Fastac 50, Karate 2,5 WG, Mospilan SG, Movento SC 100, Pirimor G, Spruzit Neu
Mellus	Mospilan SG, Movento SC 100, Spruzit Neu
Minerfluer	Milbenock
Skjoldlus	Spruzit Neu
Snegle	Sluxx HP
Sommerfuglelarver	Dipel DF, Fastac 50, Karate 2,5 WG, Turx WG/WP, Spruzit Neu
Spindemider	Floramite 240 SC
Trips	Spruzit Neu
Uldlus	Spruzit Neu
Øresnudebille	Met52 Granular

2. Pesticider mod **SKADEDYR**

planter på friland. De vigtigste ses i skema 3. Derudover findes flere midler som anvendes til diverse jordbårne sygdomme, men de er mere relevante i planteproduktionen.

Rekreative græsarealer

De græsarealer som er beskrevet i skema 4, forholder sig til om der er offentlig adgang til dem eller ej. I den nye godkendelse af pesticider lægges op til at tage mere hensyn til børn der færdes på arealerne.

F.eks. er Ariane kun god-

Bladskimmel (falsk meldug)	Aliette 80 WG, LFS Fosetyl WG
Gråskimmel	Scala, Switch 62,5 WG
Meldug	Flexity
Phytophthora	Aliette 80 WG
Rosenstråleplet	Topsin WG (561-5)

3. Pesticider mod **SVAMPE**

kendt til græsarealer uden offentlig adgang samt til arealer der bruges til organiserede sports- og fritidsaktiviteter hvor det sikres at kun klubbernes og foreningens medlemmer har adgang. Formålet er

at sikre særligt børn mod uacceptable eksponeringer.

Der gælder særlige regler for golfbaner der har et loft over mængden af de midler som de anvender. Til gengæld har de et lidt større udvalg,

f.eks. særlige midler til at bekæmpe kløver. På Miljøstyrelsens hjemmeside (mst.dk) kan man finde en opdateret liste over midler der er godkendt til brug på golfbaner. Listen opdateres hvert år i januar.

Fra 2017 har det været muligt at anvende vækstregulering af græs på sportsanlæg og rekreative arealer med offentlig adgang. Sådan har det været i Sverige i en årrække. Ud fra de svenske erfaringer fortæller konsulent Peter Edman fra det Svenske Golf-forbund at der ikke kan forventes færre klipninger, da græsset begynder at gro mere uens end før. Vækstreguleringen har primært god virkning på enårigt rapgræs som er ukrudt i danske plæner.

Erfaringen er også at man skal fortsætte behandlingerne hele sæsonen for at undgå den såkaldte rebound effekt hvor græsset gror meget mere end før behandlingerne. Det ser også ud til at man får mere ukrudt i plænerne

	Pesticider	Tokimbladet ukrudt	Vækstregulering
Rekreative græsarealer med offentlig adgang	Primus, Saracen	x	
	Tomahawk 200 EC	x	
	Clipless NT		x
Græsarealer uden offentlig adgang	Primus, Saracen	x	
	Tomahawk 200 EC	x	
	Ariane FG-S	x	
Idrætsanlæg, sportspladser	Primus, Saracen	x	
	Tomahawk 200 EC	x	
	Ariane FG-S	x	
	Clipless NT		x

4. Pesticider mod **UKRUDT** på græsarealer

Vi råder derfor til forsigtighed med vækstreguleringsmidler og at afprøve brugen på et mindre areal før man bruger midlet over det hele.

Der er kun få midler når det gælder sygdomme og skadedyr på græsarealer. En af de økonomisk større udfordringer kan være angreb af gåsebiller på boldbaner. Her kan bruges Merit Turf der også virker mod andre skadevoldere som stankelben og oldenborre. På golfbaner kan man som alternativ f.eks. bruge Gnatrol som er et mikrobiologisk middel.

Ved angreb af svampesygdomme er det biologiske middel Trianium P/G der er godkendt på etablerede græsarealer. Det fremgår af Vejledning for Planteværn at det er virksomt mod Dollar Spot, men ikke mod sneskimmel som også kan være et problem.

Godkendte basisstoffer

Ud over de egentlige pesticider findes der også de såkaldte 'basisstoffer' der ifølge EUs forordning om markedsføring af plantebeskyttelsesmidler (EF) Nr. 1107/2009 kan godkendes til plantebeskyttelse. Hertil hører bl.a. forskellige biostimulanter og eddike.

Et aktivstof kan godkendes som basisstof hvis tre kriterier er opfyldt. Det skal være godkendt til brug i anden sammenhæng end plantebeskyttelse i EU. En ekspertvurdering skal vise at stoffet virker som plantebeskyttelse. Og den skal vise at aktivstoffet ikke har umiddelbare eller forsinkede skadelige virkninger for menneskers eller dyrs sundhed eller en uacceptabel indvirkning på miljøet.

Sprøjte gør vi stadig, men taler ikke altid så højt om det. Så her et billede fra USA, nemlig fra montgomeryparks.org.

Et godkendt basisstof må ikke markedsføres som et sprøjtemiddel eller omformuleres så det kan markedsføres som et sprøjtemiddel. Men det må altså bruges i hele EU som sprøjtemiddel uden yderligere godkendelse eller tidsbegrænsning.

Godkendelserne gives på en række vilkår, f.eks. i forhold til krav til renhed af basisstoffet, og at stoffet bruges på bestemte vilkår, f.eks. doseringer, afgrøder og skadegørere. Som bruger skal man læse informationen inden basisstoffet benyttes til plantebeskyttelse. Miljøstyrelsen har forfattet en brugsanvisning på dansk.

Da basisstoffer ikke markedsføres som sprøjtemidler, er der ikke produktansvar knyttet til denne brug. Det er derfor brugerens eget ansvar, hvis der f.eks. kommer skader. Miljøstyrelsen anbefaler derfor at basisstoffet afprøves på få planter, før hele kulturen behandles. □

KILDER

Peter Edman, Swedish Golf Federation, december 2017.

Vejledning i Planteværn 2017. Seges 2017.

Middeldatabasen.dk

Miljøstyrelsen: Godkendte basisstoffer til plantebeskyttelse. Mst.dk.

SKRIBENT

Bente Mortensen er cand.hort., indehaver af GreenProject og miljøkonsulent i Danske Anlægsgartnere.

Basisstof	Afgrøde	Skadevolder eller virkning
Chitosan hydroklorid	Frugter og bær	Biostimulering af afrodens egne forsvarsmekanismer mod patogene svampe og bakterier
Diammoniumfosfat	Frugtræer mv. Oliventræer	Middelhavs-frugtflue, kirsebærflue Bactrocera oleae
Agerpadderokke (Equisetum arvense L.)	Æbler og andre frugtræer	Svampesygdomme såsom skurv Meldug
Fruktose	Æbler	Frugtviklere såsom æblevikler
Lecitin (fosfolipid)	Frugtræer, stikkelbær, prydplanter (især roder)	Meldug og andre svampesygdomme
Pilebark (hjemmelavet afkog)	Frugtræer	Bladsvampesygdomme
Natron	Prydplanter, frugtræer	Æbleskurv, blåskimmel
Sukrose	Æbler	Æblevikler mv.
Eddike	Diverse træer og buske	Svampe, bakterier
Brintoverilte	Haveblomster	Bejdsemiddel til frø

5. Godkendte **BASISSTOFFER**

Miljøstyrelsen (mst.dk.1.4.2017) i uddrag af relevans for planter til have og landskab.

Screendump fra nrk.no

Brønde kan holde granulatet tilbage

Fra kunstgræsbaner spredtes gummigranulatet og forurener omgivelserne. Det er man særlig opmærksom på i Norge hvor der er omkring 2000 kunstgræsbaner. I Danmark kun omkring 330. Granulater, der mest er lavet af gamle bildæk, er blandt de største kilder til forurening med mikroplast i naturen og i havet. Derfor er flere norske klubber nu gået sammen med et projekt der skal hindre forureningen, skriver nrk.no 21.12.2017.

En af metoderne, der skal testes nærmere, er at indsætte granulatopfangere i afløbsbrøndene rundt om banerne. Sådanne opfangere, udviklet

af Ulefos, har Odds BK faktisk allerede installeret på sine to kunstgræsbaner og flere andre klubber er fulgt efter.

Det er også planen at teste en ny og mere miljøvenlig kunstgræsstype. Ifølge Roger Eilertsen i Telemark fotbalkrets er der forsket i alternative materialer, alt fra sukkerroer til kork, men endnu er ingen alternativer bedre end gummigranulatene.

Det største svind er forbundet med banernes drift. Når man f.eks. rydder sne om vinteren, ryger der meget granulat med. Derfor kan det også være en mulighed at tilrettelægge banerne anderledes.

En rapport udarbejdet for Miljødirektoratet i Norge har tidligere anslået at flere ton gummigranulat årligt forsvinder fra kunstgræsbanerne. Det er et højt prioriteret miljøproblem i Norge. „Vi arbejder med reguleringer af dette, både hvordan banene skal anlægges, og hvordan de skal driftes for at sikre at gummien ikke kommer på afveje,“ siger klima- og miljøminister Vidar Helgesen. *sh*

Renseanlæg kan fange mikroplasten

Mikroplast, der ender i havene i store mængder, omtales ofte som et miljøproblem, men der er stor uvidenhed om mængder, kilder og miljøpåvirkning. Faktisk er vi ikke engang sikre på hvordan vi skal måle mikroplast, konkluderer en ny rapport udarbejdet for Miljøstyrelsen. Rapporten 'Partnerskab om mikroplast i spildevand', der findes på mst.dk, samler forskning fra hele verden om mikroplast i spildevand.

Et eksempel på den manglende viden er bildæk. En rapport fra Miljøstyrelsen konkluderede i 2015 ud fra teoretiske beregninger at bildæk står for 60% af forureningen med mikroplast. Men det er bare aldrig målt efter.

Rapporten peger dog også i tråd med tidligere undersøgelser på at uanset usikkerheder i målemetoder, er teknologien på renseanlæggene allerede nu i stand til at opsamle langt det meste mikroplast fra spildevandet, før det rensede vand ledes ud i vandmiljøet.

Ræven vender ikke retur til Bornholm

Ræven uddøde på Bornholm midt i 1980'erne på grund af sygdom. Sidste år søgte Danmarks Jægerforbund om at genudsætte ræve, men det har Miljøstyrelsen lige før jul sagt nej til.

Jægerne argumenterede med at bornholmerne skulle have mulighed for at opleve ræven i landskabet, og at ræven ville bidrage til at sikre sunde vildtbestande og holde bestande af vildkaniner, vildkatte, mus og rotter nede.

Miljøstyrelsen har i afslaget lagt vægt på at ræven vil kunne få negative konsekvenser for markvildtet og husdyrholdere. Styrelsen lægger desuden vægt på at der skal være lokalt bred opbakning når man giver tilladelse til udsætning af vildt. Og bornholmerne er ikke enige om at hjælpe ræven med at vende tilbage. Med et rævefrit Bornholm har man ifølge Miljøstyrelsen også et referenceområde når man skal undersøge hvordan ræven påvirker et områdes dyreliv.

Tid til at tænke på rent sand !

Vi renser faldgrus og sandkassesand overalt i Danmark Vore priser er uhyre rimelige:

Opstart pr. adresse, kr. 950,- ekskl. moms

Pris pr. m² vi renser, kr. 145,- ekskl. moms

Sandmaster ApS

Ring gerne eller
send en mail

4034 5875. vo@sandmaster.dk

www.sandmaster.dk

Biomekanisk rensning

SANDMASTER

IHI minigravere

Salg - service - reservedele

IHI 12VXE

- 1260 kg
- Motor 13 HK
- Udskydelige bæltter 870/1130 mm

Servo Control joystick

Vagn Hansen · mobil 23 67 88 44 (Syddjylland)
 Brian Sandfeld · mobil 24 81 44 88
 Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76 88 44 00 · www.bhsribe.dk

Strips kan stoppe duer men skader også træet

TRÆPLEJE. Dueværn med pigge i Bristol gav en hed debat, men har også en faglig vinkel

Af Lars Thorsen

Dette er historien om en shitstorm som opstod fordi nogle bilejere i en velhavende del af den engelske by Bristol prøvede at forhindre en shitstorm. De fik nemlig opsat pigge i to træer for at forhindre duer i at klatte på deres parkerede biler. Så var der fred i to år.

Så opdagede en dame ved navn Anna Francis piggene i træet, tog et fotografi og postede det på Twitter hvorefter shitstormen for alvor regnede ned over bilejerne. Opslaget er i dag kommenteret over 1.000 gange og delt mere end 7.400 gange og er endt både på byrådets dagsorden og bragt af estimerede medier som The Guardian, The Independent og amerikanske Huffington Post. Og alle sørgede for at understrege at der var tale om biler af mærkerne Audi og BMW og dermed rige bilejere, som ikke

undte duerne deres grene. Det er kommet så vidt at lige under 40.000 på nuværende tidspunkt har skrevet under på at de gerne vil have de spidse dueværn fjernet.

Der var dog ikke noget ulovligt i opsætningen af dueværn i træerne som stod på privat grund og ikke var underlagt en såkaldt TPO, Tree Protection Order som det kan koste op mod 20.000 pund at bryde. På den baggrund har flere understreget at der ikke er noget i hverken lovgivning eller lokalplan som forhindrer denne type dueværn. Og enkelte af bilejerne har - under streng anonymitet - pointeret at det er virkelig irriterende med meget duelort på bilen.

Kan skade træet

Midt i virakken overså alle den reelle skade som de opsatte pigge gjorde. Nemlig på selve træerne. Her var piggene opsat med plastikstrips, en pro-

Piggene havde siddet i de to træer i flere år da Twitter-brugeren Anna Francis opdagede dem og postede dette foto af de dueafskrækkende installationer. Foto: Anna Francis.

blematik som Grønt Miljø beskrev i sidste nummer i artiklen 'Politikerne skal ned fra træet'. Og ligesom de efterladte plastikstrips rundt om vejtræernes stammer i kølvandet på kommunalvalgets valgplakater, kan de engelske plastikstrips også ende med at gøre skade, forklarer seniorrådgiver på Københavns Universitet Iben Thomsen.

"Jeg er overbevist om at et så stort antal plastikstrips vil tage livet af grenene og svække træerne. Et vitalt træ kan måske overleve takket være den opadgående vandtransport i eksisterende splintved mens ny splint og bark dannes forbi stripsene. Men indtil da undgår man ikke at skade silvæts transport af sukker ned i roden, og det rammer hele

Før Hillcrest Estates Management installerede de famøse dueværn prøvede de andre metoder, bl.a. opsætning af modeller af rovfugle. Det havde dog ikke den ønskede virkning, men dekorativt er det. Foto: SWNS.

træets vitalitet," lyder det fra Iben Thomsen der kalder det 'en helt ny måde at kvæle træer på'.

Hos producenten af disse dueværn, Jones & Son Pest Control Supplies Ltd, fortæller kundeservice- og salgsmanager Jazmin Smith at hvis man er bekymret for om plastikstrips skader træet, kan man med fordel og hyppigt af- og geninstallere dueværn med nye strips. "Og måske vil det også hjælpe at fastgøre dem lidt forskellige steder," lyder den lettere tøvende anbefaling fra Jazmin Smith.

Denne tøven kan Iben Thomsen godt forstå, og hun peger i stedet på den ansvarlige for ejendommens daglige drift: "Jeg gætter på at producenten aldrig har haft træer i tankerne, så opsætning skyldes nogle tankeløse forvaltere. Det kunne være sjovt at høre hvad de har tænkt sig. Man kan jo ikke løsne plastikstrips, kun klippe dem over. Jeg tvivler på de vil skifte dem ud hvert år, og skaden på barken er jo sket."

Forvalterens forsvar

Iben Thomsens bekymring er ubegrundet ifølge direktør Adam Coombs fra Hillcrest Estate Management som har ansvaret for driften af ejendommen og som installerede piggene.

"Træer kræver i forvejen hyppige pleje, og ejendommens beboere er meget opsatte på at sikre at de smukke træer på deres ejendom bliver vedligeholdt efter bogen og

beskyttet så meget som muligt. Piggene blev sat fast med plastikstrips så de let kunne fjernes og tilpasses når der skal arbejdes i træet og for at lade træet vokse uden permanent skade. Vi får hvert år udarbejdet en forstlig undersøgelse af alle træerne, og på baggrund af denne rapport gennemgår en træplejer hvert andet år træerne og udfører det påkrævede arbejde. En del af dette besøg inkluderer at gennemgå pigge og plastrikstrips på nært hold og at foretage de nødvendige ændringer. Vi vil gerne understrege at ingen plastikstrips blev fastsat igen i den samme placering, og det skal bestemt ikke ses som en permanent installation," forklarer Adam Coombs.

"Medierne blæste uden tvivl historien ud af proportioner, og vi må understrege at ejendommen har mange andre træer og ligger lige over for den over 400 hektar store park Bristol Downs som er fuld af træer," siger Coombs.

Det er bare ikke nok

Iben M. Thomsen mener ikke at den drift Coombs foreskriver, er i orden. „De stramme plastikstrips vil helt sikkert dræbe barken i en smal stribe i den første vækstsæson de sidder der. At de flytter dem til en ny placering øger bare mængden af bark som dræbes. De skulle hellere have sat piggene fast med tynde søm eller spikes der var så lange at grenenes vækst kunne skubbe piggene udad."

Hendes kollega Simon Skov

understreger at alt der strammer rundt om en gren eller stamme, forhindrer træets transportsystem i at fungere: „Hvis stripsene skal holde piggene på plads, så skal de sidde så stramt at de skader træet. Hvis stripsene skiftes årligt er det formildende, men uanset hvor længe træet bliver klemt, så er det et problem. Træet dør ikke med det samme, men skades øjeblikkeligt."

Permanente lakskader

Man fornemmer en vis desperation i Adam Coombs over den massive negative pressekædning. Eller måske havde han bare sin egen bil stående under træet før dueværn blev installeret.

I hvert fald udsendte Hillcrest Estate Management en pressemeddelelse i kølvandet på shitstormen som bl.a. fastslog: „Fugleafføring kan forårsage permanent skade på en bils lak hvis det ikke bliver fjernet omgående, så de mest udsatte parkeringspladslejerne ønskede handling for at forbedre situationen."

Trods shitstormen lader det til at duerne har masser af træer at være i, træerne får angiveligt løbende omrokeret sine strips, og bilejerne er sluppet for duelort på deres Audi'er og BMW'er. Så vidt så godt, bortset fra at strips alligevel godt kan skade træerne.

Hvis nogle af Grønt Miljø læsere mod forventning er blevet begejstret for denne type anti-fugle-pigge som oftest ses anvendt på tagrender og over indgangspartier på bygninger, kan vi fortælle at de koster omkring 40 kr. pr. løbende meter og ikke er særligt gode for træer, men til gengæld er særdeles velegnede til at starte et skybrud af digitale fækalier. ☐

KILDER

BBC: Pigeon spikes on Bristol trees branded 'idiotic'. Bbc.com 19.12.2017.
The Huffington Post: Some Rich People Put Anti-Bird Spikes On Trees To Protect Fancy Cars From Poo. Huffingtonpost.com 19.12.2017.
The Guardian: Critics pooh-pooh use of spikes in trees to protect cars from birds. Theguardian.com 20.12.2017.
The Independent: Wealthy Bristol residents cause uproar by installing 'anti-bird spikes' to stop droppings hitting expensive cars. Independent.co.uk 19.12.2017.
Interviews med Iben Thomsen, Simon Skov, Jazmin Smith og Adam Coombs. Twitter.

BOLDBANER & STADIONS

Rådgivning
Pleje
Analyser
Hotline
Nyholt.dk

ASBJØRN
nyholt
Viden om plæner og vækst

Plænegræsfrø med stærke rødder

- til alle formål
- til den professionelle bruger

Top kvalitet
Professionel rådgivning og service
Hurtig levering - prøv os her:

Holstebro: 97 42 05 33
Slagelse: 58 57 14 70
Produktschef plæne: 40 45 97 04
ole.sams.falkenberg@dsv-froe.dk

Innovation
og vækst

www.dsv-froe.dk

Producenten af piggene - Jones & Son Pest Control Supplies Ltd - blev ikke ramt af samme shitstorm som køberne af deres produkter. Så de er bare glade. Foto: Jones & Son Pest Control Supplies Ltd.

Kunstgræsbanernes salt

Miljøproblemet begrænses ved at rydde sneen først, salte forebyggende og bruge CMA og KF

Kunstgræsbaner er ikke kun et forureningsproblem fordi gummigranulatet spredes til omgivelserne. Det er de også fordi man bruger tømidler til at få sne og is væk, og midlerne udvaskes til grundvandet og nærmiljøet ligesom vejsaltning gør.

Groundsman Assocation Denmark beskriver i groundsman.dk 22.12.2017 syv byers erfaringer med et begrænse problemet. Gennemgående saltes forebyggende ved udsigt til frost og sne. Det sparer på saltet. Og hvis der allerede ligger sne, skraber man den væk før man salter. Tilbage ligger 1-2 cm sne fra der hvor stråene begynder. Frederiksberg er en undtagelse da man ikke fjerner sneen først. Det skyldes at man vil skåne banerne og undgå at fjerne infill.

Efter saltningen bliver saltet arbejdet ned i græstæppet med kost, strigle, skæbenet eller gummimåtte. Fra Herning lyder det at saltet kommer ned af sig selv hvis der spilles på banen lige efter. Fra Allerød nævnes at friktionen hæver temperaturen, og er med til at smelte sneen. Er der kun rim eller et tyndt lag sne, kan det smeltes udelukkende ved at trække et stykke kunstgræs-

tæppe med stråene nedad efter traktoren. Friktionen er nok, lyder det fra Odense.

Der anvendes stadig meget almindeligt vejsalt. I Herning og på Frederiksberg anvendes der faktisk kun almindelig vejsalt der lægges ud med udlægger eller spredere. I Københavns Kommune bruges almindelig vejsalt på halvdelen af banerne. Dosis veksler hvor bl.a. Odense nævner 150 kg pr. bane pr. gang, København nævner 200-250 kg og Herning 360-400 kg.

Som mere miljøvenlige alternativer kendes bl.a. CMA (calciummagnesiumacetat) og det lidt dyrere KF (kaliumformiat) der begge skal sprøjtes ud. KF anvendes i to typer, én der virker omkring 0 grader, og én der virker ned til -16 grader. København bruger de to midler på de anden halvdel af sine baner, nemlig alle de nye. På Frederiksberg indleder man nu forsøg med CMA.

I Allerød bruges KF på alle baner da almindelig vejsalt er forbudt, bl.a. fordi drænvandet afledes til biotoper. Erfaringen fra grusbanerne var også at almindelig vejsalt kan danne en vandafvisende hinde 8-10 cm nede i gruset som hindrer vand i at sive bort. Alle-

OB's kunstgræsbane i Odense. Rim og tynde snelag smeltes ved at trække en kunstgræsmatte over banen. Foto: Karin Normann.

rød har også prøvet CMA, men det er droppet fordi man ikke kan bruge samme sprøjte.

Calciumklorid anvendes i Silkeborg. Det gør man efter et forsøg i 2010-11 hvor der også indgik bl.a. almindelig vejsalt, stensalt og urea. Calciumklorid bruges i pilleform med 1-2 ton pr. bane pr. gang.

Magnesiumklorid har tidligere været brugt i København og Birkerød, men ikke mere på grund af forureningsproblemer med klorid. I begge byer havde der ellers været tilfredshed med midlet der er nemt at blande i sneen og giver en fin snesmeltning. I Birkerød skal banerne efter et saltforbud nu alene ryddes mekanisk. Det er uvist hvordan det vil gå.

København behandlede som

forsøg sidste vinter to baner med almindelig vejsalt og to med KF, begge forebyggende, og med 200-250 kg pr. bane pr. gang. I barfrost kunne begge midler holde banerne frostfri. KF er dog længere tid om at virke, så det skulle udbringes oftere eller et par dage før frost. Efter udbringning og kostning smeltede sneen hurtigt hvor der er brugt almindelig vejsalt, men ikke hvor der var brugt KF. Også fra Allerød lyder det at man ikke kan tø sne bort med KF. sh

KILDER

Karin Normann (2017): Erfaringer med tømidler. Groundsman Assocation Denmark. Groundsman.dk 22.12.2017.

Karin Normann (2017): Vinterpleje med salt og 'måtte'. Groundsman Assocation Denmark. Groundsman.dk 22.12.2017.

Kongernes Nordsjælland blev den femte

Nationalpark Kongernes Nordsjælland er en realitet efter at den sidste formalitet - miljø- og fødevareministerens udpegning - kom i december. Nu begynder arbejdet med at binde det 263 km² udvikle det store fligede område og binde det bedre sammen. Det skal ske med bl.a. naturpleje, naturgenopretning, fælles formidling og flere faciliteter som stier, bænke og bålpladser.

Udgangspunktet er store statslige skov- og naturområder, bl.a. Gribskov med landets største dådyrbestand og Arresø, Danmarks største sø med en af de rigeste fuglebestande. Også Melby Overdrev, Tisvilde Hegn, Store Dyrehave er med i den nye nationalpark

hvor over halvdelen i forvejen er Natura 2000-område.

Nationalparken har været undervejs i 14 år og involverer de fem nordsjællandske kommuner: Fredensborg, Gribskov, Halsnæs, Hillerød og Helsingør. De har frivillighed og borgerinddragelse som gennemgående præmis for at få så mange arealer med i nationalparken som muligt.

Den officielle indvielse af nationalparken vil foregå i forsommeren 2018. De fem kommuner har i fællesskab oprettet hjemmesiden kongernes-nordsjælland.dk hvor man kan se den kommende nationalparks afgrænsning og læse mere om naturen, landskabet og kulturværdierne. sh

EU-enighed om nye mål for genbrug

At fremme genanvendelse og mere cirkulær økonomi er målet med seks nye direktiver som der blev enighed om i EU, oplyser Miljøstyrelsen 21.12.2017. Direktiverne, der vedtages formelt i 2018, vedrører bl.a. husholdningsaffald, emballageaffald og deponi.

Det betyder nye krav til både kommuner og erhvervsliv. Fra 2023 er der f.eks. krav om separat indsamling af organisk husholdningsaffald. Og fra 2025 er der obligatorisk producentansvar på emballager.

For husholdningsaffald skal 55% genanvendes i 2025 og 60% i 2035. Og i 2035 må kun 10% deponeres. Danmark har i mange år været i mål hvad angår deponi af husholdningsaffald, men ikke hvad angår genanvendelse. Det skyldes at meget affald havner i en mellemkategori som 'anden nyttiggørelse af affald' (se Grønt Miljø 8/2017, s. 28). Den nye EU-aftale omfatter i øvrigt også revision af en række centrale definitioner.

Kompakt og smal TYM med 39 hk

Med TYM's model T393 kan Helms TMT-centret præsentere den første smalsporede traktor i 35-40 hk-segmentet, og for første gang i klassen er det også med fabriksmonteret opvarmet kabine. Den sydkoreanske traktor som importøren kalder en 'arbejdshest', har en 39 hk Yanmar-motor, hydrostatisk transmission med tre trin og løftfunktioner på 1200 kg. T393 er en del af en serie kompakttraktorer der også omfatter TS25, T293 og T353. Den fås med ekstraudstyr som f.eks. frontlæsser, gravearm, frontvægt kit og frontlift/PTO. helmstmt.com.

Kunstgræsbaner med banevarme

Indlagt banevarme er også en fordel i kunstgræsbaner, for så undgår man at bruge tømidler for at få den sidste sne og frost bort. Og det er ikke kun en mulighed på store stadions. I al fald har Kjellerup Idræts Forening anlagt en kunstgræsbane med banevarme med det lokale fjernvarmewærk som varmekilde, skriver Groundsman Assocation Denmark i sit nyhedsbrev groundsman.dk 22.12.2017.

I banen ligger der for hver 20 cm en 10 mm varmeslange. I alt 39 km slange. Når fjernvarmevandet har været ude i det nærliggende beboelseskvarter, sendes det forbi kunstgræsbanen hvor den sidste varme trækkes ud af vandet af en varmeveksler i før det sendes retur til fjernvarmewærket.

Når banevarmen kører, holdes banen frosthfri op til toppen af stråene, og er der kun lidt sne, smelter det bort. Er der mere sne, er det dog nødvendigt at skrape sneen væk. Det er efter baneformand Knud Mogensens vurdering under 30 dage om året at banevarmen er i brug. Energiforbruget er årligt omkring 290 mWh svarende til 26.000 kr. I begyndelsen blev banevarmen styret manuelt. Nu styres den automatisk med to følere, den ene 2 meter over overfladen, den anden lige under græsset i det koldeste hjørne.

Det kostede i 2013 godt 1 mio. kr. at anlægge banen, mens driften koster klubben cirka 60.000 kr. om året. Kommunen giver et tilskud på op til 50.000 for at drive banen. Det svarer til hvad andre baner får til indkøb af tømidler.

Driften varetages delvist af frivillige hænder. De tilhører Knud Mogensen og tre pensionister der fejer blade, rydder sne, fjerner affald, klipper græs og hegn rundt om banen og hver måned harver banen for at løsne infillet. En gang om året renser kommunen banen og lægger nyt infill i. *sh*

Klar til vinter med FERRARI

SØNDERUP MASKINHANDEL A/S

MADE IN ITALY - ANSØGER

Hjedsbækvej 464, 9541 Suldrup
Tlf. 9865 3255 mail@fbdk.dk
www.ferrarimaskiner.dk
www.facebook.com/ferrarimaskiner

Specialiseret i at alt professionelt udstyr til den grønne sektor.
Bredt program af maskiner til renholdelse, vedligehold og anlæg.

EFFEKTIVITET = IND TJENING

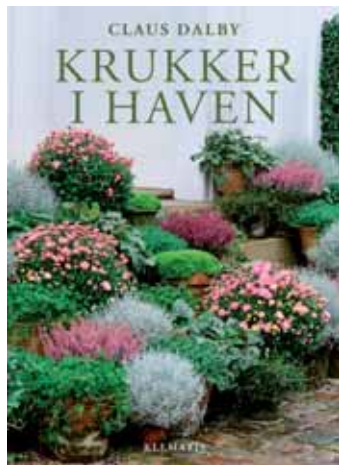

engcon Denmark A/S
Knappeborgvej 19a, Verringe, DK-5690 Tommerup
Tlf. +45 20 20 35 84 | www.engcon.dk | info@engcon.dk

engcon

Naturplejeportalen. Miljøstyrelsen 2017. Mst.dk (> natur & vand > natur > national naturbeskyttelse > naturpleje > naturplejeportalen).

• Kommuner og landmænd plejer 342.000 ha natur i Danmark. De får nu hjælp i en udbygget og forbedret naturplejeportal på Miljøstyrelsens hjemmeside, opdateret fra ny dansk og international forskning og praksis og med flere illustrationer. Portalen beskriver de forskellige naturtyper. For hver omtales både de mest almindelige trusler som f.eks. tilgroning, udtørring eller manglende afgræsning, og de relevante tilhørende plejemetoder. Portalen er rettet mod kommunens naturmedarbejdere og landbrugs- og skovbrugskonsulenter.

Krukker i haven. Af Claus Dalby. Forlaget Klematis 2018. 177 sider. 300 kr. Klematis.dk.

• Præsentation af en lang række sammensætninger af blomster der egner sig til krukker og forslag til planter hvis blade passer smukt ind i en given farvesammenhæng. Fjerde bog om krukker i haven af Claus Dalby, et emne som han i årenes løb har arbejdet intenst med og fortsat udvikler.

Plantefarver. Af Sofie Meedom. Forlaget Vingefang 2017. 176 s. 349 kr. Vingefang.dk.

• Guide om hvordan man med 32 træer og andre planter kan farve garn i nærmest hele farvespektret. Bogen gennemgår planter, farver, arbejdsplads, vand, garn, klargøring, bejdning, farvning med planter, farvning med rødt, farvning med blåt og efterbehandling.

Byer i opbrud. Om det anti-fælles, det fælles og det næste samfund. Af Peter Schultz Jørgensen. Bogværket 2017. 509 s. 295 kr. Bogværket.dk.

• Urbanisering og magtkoncentration har skabt en økologisk og demokratisk udfordring. Hvordan løses det i fremtidens byer? Bogen plæderer for en demokratisk nyordning der sikrer borgernes adgang til byens rum, territorium og liv. Hovedemnet er fremtidens by- og landudvikling i spændingsfeltet mellem det fælles og det 'anti-fælles'.

Telefon Have & Landskab 2018. Grønt Miljø og syv grønne organisationer. 29. årgang. 170 s. Bestilles på sh@dag.dk.

• Telefon- og adressebog over medlemmer i Danske Arkitektvirksomheder, Danske Landskabsarkitekter, Park- og Naturforvaterne, Danske Anlægs-gartnere, Branche forening for Indendørs Beplantningsfirmaer, Brolæggerlauget, Dansk Træplejeforening og Danske Planteskoler m.fl. Bogen er sendt til alle medlemmerne plus flere i fagets omverden.

IPM Tjek. Seges 2017. Hentes gratis på App Store og Google Play.

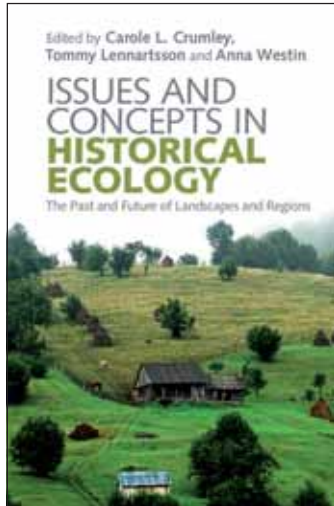
• Ny app som kan bruges til visuelt at artsbestemme ukrudt og skadevoldere i marken. Udgangspunktet er folderen 'Billednøgler for ukrudt, sygdomme og skadedyr i landbrugsafgrøder'. Man angiver de kendetegn man kan se hvorefter man får en liste med eksempelvis de ukrudtsarter med de pågældende kendetegn. Angiver man flere kendetegn indskrænkes feltet. App'en giver også mulighed for at læse principper for IPM (integreret plantebeskyttelse). IPM Tjek er udviklet med økonomisk støtte fra Miljøstyrelsen.

Vejledning. Tilgængelighedskrav i BR18. Dansk Standard 2017 i samarbejde med Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen. 84 s. 295 kr. Ds.dk.

• Fokus på sammenhængen mellem det nye bygningsreglements (BR18) regler om tilgængelighed og den internationale standard DS/ISO 21542:2012 om samme emne. DS/ISO'en behandler et bredere spektrum af tilgængelighedsperspektiver end BR18.

Issues and Concepts in Historical Ecology. Af Carole L. Crumley, Tommy Lennartsson og Anna Westin (red.). Cambridge University Press 2017. 338 s. £ 50. Cambridge.org.

• Tværvideenskabeligt perspektiv på hvordan vi kan tolke og lære af historien om hvordan mennesker i forskellige tider har udnyttet naturressourcer og landskab. Bogen udgår fra den historiske økologi og har et stærkt svensk islæt.

Mindre fosfor i søers markoplande

De 'skærpede fosforlofter' indføres for landbruget fra 1. august. Det betyder at landbruget skal udbringe mindre fosfor på marker tæt på søer der forureningsbeskyttes bedre.

Reglen er en følge af fødevare- og landbrugspakken der gav landbruget lov til at gøde mere, men ifølge husdyrbrugloven betyder det samtidig et skærpet fosforloft, da der er meget fosfor i dyregødning.

De skærpede lofter indføres i 417 oplande til søer omfattet af vandplanlægningen, nok undtaget områder med under 30% landbrugsareal. I disse oplande må jorden kun tilføres 30 kg fosfor pr. ha og ikke som ellers op til 43 kg.

Golfspillere køber egne fuglekasser

Gåsebille- og stankelbenslarver er golfbanernes værste skadedyr og de midler de bekæmpes med, er den største miljøbelastning når man ser på pesticider på golfbaner. Men stære og andre fugle hjælper, så derfor sættes der flere og flere fuglekasser op på golfbaner. Ja, i Asserbo Golf Club er man gået over til at sælge fuglekasser til medlemmerne.

Kasserne får medlemmets navn eller nummer fræsset ind i træet. Ud over at hjælpe i larvekampen, skaber det stor opmærksomhed om fuglelivet på banen, fortæller chefgreenkeeper Steen Mikael. Fuglekasseejerne kan se deres uglekasse på agc-fugleliv.webnode.dk/agc-andelsboliger.

Flere ulveangreb udløser erstatning

De nye ulve i Jylland nøjes ikke med at leve af hjortevildt, de tager også får. Det viser en ny lig dna-analyse efter tre formodede ulveangreb, oplyste Miljøstyrelsen i december. I løbet af 2017 er der dermed registreret 23 ulveangreb på får. Staten betaler erstatning for de dræbte får, og i 2017 blev det til 94.556 kr. hvor det i 2016 kun var 16.950 kr. for i alt 6 ulveangreb. Pengene er primært givet til fåreavlere syd for Holstebro hvor et ulvepar har etableret sig.

I skygge er græsset særlig udsat for ikke at vinterhærde godt nok og har dermed større risiko for at få sneskimmel. Foto: Karin Normann.

En overvintret green uden sneskimmel

Man må forstå fotosyntese og vinterhærdning

Golfgreens er en sårbar specialkultur hvor det bl.a. kan være et problem at græsset ikke vinterhærder nok om efteråret, for så kan der senere let gå sneskimmel i græsset. Det blev belyst på et seminar i Oslo i november arrangeret af Sterf, det nordiske samarbejdsorgan inden for forskning i golfbanegræs. Seminaret er refereret i Greenkeeperen 4/2017 af Asbjørn Nyholt.

For at græs kan hærde, skal det bruge sollys til fotosyntese. Fotosyntesen består af to dele. Den første er lysprocessen hvor der dannes energimolekyler. Den anden er mørkeprocessen der bruger energimolekylerne til at danne sukker i planten.

Når temperaturen falder i efteråret vil mørkeprocessen foregå meget langsommere end ellers, og energien fra lysprocessen hober sig op. Energiophobningen er et signal til planten om at sætte hærdeningen i gang. De første kolde morgener har derfor stor betydning. Kommer de for tidligt går væksten for tidligt i stå. Kommer de for sent, kan den første rigtige frost skade græsset og gøre det modtageligt for f.eks. sneskimmel.

Græs i skyggen er særlig udsat fordi det producerer min-

dre energi på grund af mangel på sollys og fordi det er mere beskyttet mod efterårets første milde rim og frost der skal hæmme mørkeprocessen og sætte hærdeningen i gang. Her hjælper forskellige gødninger ikke. Mere effektivt er det at give græsset mere lys.

Da sneskimmel elsker fugt, hjælper det også at man i hele vækstsæsonen holder greenens overflade tør gennem vertikalskæring, luftning og topdressing. Man skal gøre alt for at få vind og sol ned på greenen og sørge for at der ikke samler sig vand.

Ekstra kraftig efterårsgødskning duer ikke, for så fortsætter græsset sin vækst og det sænker bare græssets energireserver og græsset får ikke signalet til hærdening. Tværtimod skal man sænke gødskningen i takt med at plantens mulighed for vækst falder.

På sterf.org kan man beregne hvor meget kvælstof man kan udbringe om efteråret. I et regneeksempel når Asbjørn Nyholt frem til at der skal tilføres fra 0,45 g kvælstof pr. 15. september til 0 g 1. december, i alt 26 kg pr. ha. Det er vel at mærke når der er tale om krybende hvene med højt smittetryk af sneskimmel. sh

Doppstadt

SENEBOGEN

KOMPLET
RECYCLING SYSTEM

Ring for demo:

Jan Juellund,
tlf. 60 14 36 73

- Mobil og flexibel - Let at betjene
- Klar til drift på 5 min.
- Egenvægt på 3500 kg
- Isuzu motor 21kW - 28,5 HK / Generator 380V - 10 kW

- Kan sortere sten, jord, sand, kompost og biomasse
- Tromler i fraktioner mellem 10-80 mm
- Ydelse fra kun 5.900,- pr. måned

OP system a/s
DANMARK

Lundagervej 30 · DK-8723 Løsning
Tel +45 76 74 85 85 · info@opsystem.dk
www.opsystem.dk

Danske Anlægsgartnere udbyder i samarbejde med Plantefokus et praktisk specialkursus

FORM- OG KNUDEBESKÆRING AF TRÆER

Slagelse tirsdag 6. februar 2018 kl. 9-16
Middelfart torsdag 8. februar 2018 kl. 9-16

- Teoretisk gennemgang af formål, biologi, metoder.
- Tidspunkter og interval for beskæring.
- Opstart og etablering af form.
- Stammehække, kegler, kasser, espalier.
- Beskæringsformer, knudebeskæring, styning mv.
- Beskæring og opbygning når der mangler grene og knuder.
- Justering af form.
- Erfaringer med træarter, maskiner og redskaber.
- Økonomi og tidsforbrug.
- Praktisk visning af beskæringsmetoder.
- Rundtur med besigtigelse og diskussion af form- og knudebeskårne træer.
- Erfaringsudveksling og spørgsmål.

Underviser: Svend Andersen, Plantefokus
 Tilmelding senest 26. januar 2018 til
 ts@dag.dk eller tlf. 33 860 860 .
 Kursusgebyr: kr. 1.975- eksklusiv moms.
 Medlemmer af Danske Anlægsgartnere får 25% rabat.

Alle er velkomne på golfbanerne

DEBAT. Af Jim Staffensen og Preben Schmidt

Golf er kendt som en af de mest sociale idrætter hvor udøvere kan mødes på tværs af generationer og sociale skel. Men golf er også den grønne sport, og det efterhånden i mange henseender.

De 190 golfklubber i Danmark har taget syvmileskridt i forhold til at overholde den stadig strammere pesticidlovgivning og samtidig går klubbernes udvikling mod en større åbenhed. Ikke bare i forhold til nye golfspillere, men også i forhold til at banernes områder kan være til glæde for andre end golfspillere.

Da golfsporten boomed i 90'erne og omkring årtusindeskiftet, opstod der lange ventelister i klubberne omkring de store byer. Nu ønsker langt de fleste danske klubber flere medlemmer.

Men landets golfbaner er ofte til glæde for offentligheden som på tilgængelige stier kan nyde de smukke og meget varierede arealer som golfbaner bor på. De danske golfbaner dækker et areal på størrelse med Samsø og findes i alt fra nåletræsskove til åbne vidder og vestjysk klitlandskab. Og områderne bliver brugt til meget andet end golf. Ud over stisystemer, herunder særlige naturstier eller hjertestier, findes der eksempler på golfbaner, der åbner sit område til langrend om vinteren eller sågar til sommerkoncerter under åben himmel.

Det er næsten kun fantasien der sætter grænser for de rekreative anvendelsesmuligheder på golfbanerne. Der er således også flere eksempler på afholdelse af guidede fugleture for både medlemmer og gæster, og der er sågar afholdt orienteringsløb på golfbanens arealer.

Adskillige steder i landet har golfklubber også indgået aftaler med lokale landmænd der udlåner dyr til græsning af klubbens arealer. Det er energibesparende i forhold til at klippe med maskine, og samtidig bidrager det til en større naturoplevelse.

Ved Jammerbugten kan de besøgende opleve heste ved banen, og i Dyrehaven i København krydser kronvildtet fairway. Andre steder er der får og kvæg på banerne mens både fuglekasser og bistader bidrager til naturens mangfoldighed.

Generelt er der et rigt dyreliv på golfbanerne, hvor især harer, rådyr og forskellige padder nyder godt af golfbanernes udseende og golfklubbernes tilgang til naturforvaltning. Golfbanerne egner sig således også godt til naturformidling da der ofte både er skov, vandhuller og andre ekstensive arealer som enge og moser. På den måde er golf med til at skabe et gavnligt brug af naturen.

SKRIBENTER. Jim Staffensen er formand for Dansk Golf Union. Preben Schmidt er bestyrelsesmedlem i Friluftsrådet.

TRUNTE

Det faglige sproghjørne

I dag er 'trunte' nærmest kun et kæle-navn, gerne for mindre, buttede piger, men sådan har det ikke altid været. Og i grønne faglige kredse kendes stadig begrebet 'elletrunter'.

Som Karsten Raae omtaler i sin bog 'Skovdrift med begge hænder - om omtanke', er elletrunte et gammelt udtryk for elletræer der er drevet med stævningsdrift på steder hvor der tit står blankt vand. Her udvikler ellene støtte-rødder der ligner stylder. Når træerne stævnes med 30-50 års mellemrum, sker det over støtterødderne så stubbene bliver højere for hver stævning. Og disse høje stubbe - der tit står i vand - kaldes altså trunter. Begrebet omfatter dog også gerne genvæksten ovenpå.

Det er en specifik definition som i Danmark næsten kun kan bruges om elletræer. Dog har begrebet vist også været brugt om stynede pile og popler. Og som ordnet.dk forklarer, er 'trunte' oprindeligt brugt generelt om en træstamme eller en træstub. Ordet er beslægtet med det latinske 'truncus' der betyder stub eller stød og beslægtet med det engelske 'tree trunk', træstamme.

isthisused.deviantart.com

Ellesump med elletrunter - de høje stød med støtterødder. Fra Karsten Raae: Skovdrift med begge hænder - og omtanke. (2016)

Ordnnet.dk forklarer videre at 'trunte' oprindeligt også er brugt om en tyk klodset person. Selv om ordbogen ikke nævner det, er der nok tale om en metafor. Stubben efter et træ fældet med økse er - afhængigt af personens højde - omkring 1 meter høj, der også er den højde man normalt måler træets stammediameter og stammeomkreds i. Er der tale om et stort træ, kan den efterladte stub med lidt god vilje ligne en lille tyk person, især i den våde elleskovs dis.

Den ældre 'Ordbog over det danske sprog' fortæller at en elletrunte er en gammel, høj og hul ellestub. Det kan ifølge ordbogen imidlertid også betegne en ellepige kendt fra folkeovertroen. Ellepige er senere blevet til elverpige. „De deilige Ellepiger, der endnu svæve for vor poetiske Almues Fantasi, naar de lette Aftentaager oplyses af Maanestraalerne,“ som B.S. Ingemann skrev i novellen 'Varulven' fra 1834.

Som de hule ellestammer er ellepigerne hule i ryggen. Men set forfra er de forførende smukke. Og de er onde. Prøver at lokke mænd med ud i sumpen hvor han kan drukne, eller til deres høj, hvor han er tvunget til at danse med ellefolket til morgengryet hvorefter han segner af udmattelse eller mister forstanden. Bliver ellevild. sh

Fond uddeler støtte til naturprojekter

Den Danske Naturfond opkøber naturarealer, men giver også midler til lokale indsatser for natur og biodiversitet. Man kunne søge første gang i 2016 hvor 18 projekter fik støtte. Erfaringerne var ifølge fonden så gode at der nu udbydes en ny pulje på 15 mio. kr. i 2018.

Fonden støtter projekter som sikrer den eksisterende natur eller skaber nye naturarealer og flere levesteder for dyr og planter. Men projektet skal rette sig mod konkrete

arealer, ikke konferencer, undersøgelser, formidling mv.

„De bedste naturprojekter bygger som regel på et samarbejde mellem naturinteresserede, lodsejere, organisationer og myndigheder. Vi vil derfor prioritere de projekter som bygger på sådanne brede, lokale samarbejder, og som er godt forankrede,“ meddeler fonden 4.12.2017. Det enkelte projekt kan højst få 1,5 mio. kr. ink. moms. Man søger på ddnf.dk senest 5. februar 2018.

Fejer dæmper støvet uden vand

For at dæmpe støvet når man fejer, tilsætter man vand. Men det behøver man ikke med Snoweks Trombia-fejer der holder støvet nede uden vand. Så sparer man vandet, og slipper for at tanke op og køre rundt med vandet. Redskabet har ifølge den finske producent opnået højeste niveau i en europæisk PM10 vejstøvtest takket være et kraftigt sug bag børsterne. Der er flere modeller. En af dem er den

224 cm brede Trombia 220 der frontmonteres på store redskabsbærere. Redskabet er finsk og har været aktiv i to år i Finland. Snowek.fi.

Jesper Kristensen i greenkeeperfront

Jesper Kristensen, der er chef-greenkeeper i Værløse Golfklub, blev valgt til ny formand for Danish Greenkeepers Association på foreningens generalforsamling den 15. november. Han afløste Martin Nilsson der har siddet 8 år på posten. På samme generalforsamling blev Bendy Sørensen, greenkeeper på Odense Eventyr Golf og tidligere formand for foreningen, udnævnt som æresmedlem.

Byggematerialer til Byggeindustri

Branchefællesskabet Danske Byggematerialer under Dansk Byggeri skiftede fra 1. januar navn til Dansk Byggeindustri. Dansk Byggeindustri består af industrisektionen, snedkersektionen, alufacadesektionen og Stenhuggerlauget.

„Det er ikke bare et navneskift, det er også en skærpelse af hvad vi beskæftiger os med. Det handler ikke bare om byggematerialer, det handler også om industriel produktion,“ siger branchedirektør i Dansk Byggeindustri Thomas Uhd.

Lübker Golf Club erklæret konkurs

Lübker Golf Club på Djursland har erklæret sig konkurs, oplyser Golf.dk 4.1.2018. Ved årsskiftet blev alle medarbejdere fyret og banen lukket.

Årsagen er ifølge Golf.dk en økonomisk situation hvor klubben ikke kan betale sine regninger, og heller ikke længere får hjælp nok fra ejeren af banen og det ferieresort der ligger ved banen. Klubformand Thomas Kylling tror dog på at der - når rogen har lagt sig - stadig vil blive spillet golf på det 27 huller store anlæg. Klubben har 1033 medlemmer.

Lübker Golf Resort blev indviet i 2008, og banen er siden anerkendt som en af de bedste i Danmark. Finanskrisen gav dog både resortet og golfklubben en skæv start der siden har belastet driften.

Haveservice og afløbs- og kloakarbejde er fortsat med i den fornyede boligjobordning - og det er egentligt udførende anlægsgartnerarbejde fortsat ikke.

Boligjobordningen fik lov at fortsætte

Håndværkerfradraget kom med finansloven i næsten uændret form

Boligjobordningen - også kendt som håndværkerfradraget - fortsætter i stort set den form som den har haft de seneste to år. Nogle af de klima- og miljøorienterede opgaver som der før var tilskud til, er dog faldet bort, bl.a. udskiftninger af befæstelser til permeable befæstelser. Ordningen får dermed en lidt mindre grøn profil end før.

Det blev fastlagt som led i vedtagelsen af finansloven i Folketinget med regeringspartierne og Dansk Folkepartis stemmer den 22. december. Fradraget beløber sig nu som før til højst 18.000 kr. pr. år pr. voksen beboer i huset, herunder højst 12.000 for håndværkerydelser og højst 6.000 for serviceydelser. Og beløbene gælder nu som før kun for arbejds løn, ikke materialer.

Positivlisten for service er uændret. Herunder hører derfor fortsat almindeligt havearbejde som græsslåning, hækklipping, lugning, beskæring og snerydning.

For håndværksarbejder omfatter fradraget nu som før fornyelse og etablering af dræn, udskiftning af kloaker, fornyelse og etablering af dræn, udskiftning af opsamlingskøle, nedslivningsanlæg, minirensningsanlæg, rodzoneanlæg, højvandslukker og regnvandsfaskiner, alt samme

dog kun på egen grund, men men nu som før er udførelse af haveanlæg ikke med.

Med - nu som før - er udskiftning af ruder, vinduer og yderdøre, isolering af tag, gulv og ydervægge, reparation og forbedring af skorsten, arbejde på solfangere, solceller og husstands vindmøller, tilslutning til bredbånd, radonsikring, udvendig maling mv.

En række håndværkerydelser udgår derimod, bl.a. udskiftning af faste belægninger med permeable belægninger. Det samme er tilfældet med bl.a. varmestyringsanlæg, solafskærmning af vinduer og glasdøre, energirådgivning, sikring af yderdøre og vinduer mod oversvømmelse, installation af ladestik til elbiler samt fjernelse af asbest, PCB og bly.

Boligjobordningen blev indført i 2011 som forsøgsordning, men blev siden forlænget og justeret. Ved regeringskiftet i 2015 fik ordningen nyt liv fordi den var en af Venstres valgløfter. Med grønne stemmer - og en grøn justering - blev ordningen forlænget til og med 2017. Samtidig blev beløbet forhøjet fra 15.000 til 18.000 kr., men altså todelt. Med den nyeste ændring er ordningen ikke forlænget i en bestemt periode hvilket har fået regeringen til at kalde ordningen 'permanent'.

Boligjobordningen er en udløber af finanskrisen og motivet var - som ordningens navn siger - at skabe flere jobs. Siden steg beskæftigelsen og er flere steder blevet til en håndværkermangel. Oppositionen var derfor imod at fortsætte ordningen, også med det argument at den kan være med til at skabe overophedning i byggebranchen.

Tilhængerne af ordningen har i stedet hæftet sig ved at den også kan begrænse sort arbejde og skabe mere arbejde i de egne hvor byggeriet stadig står lidt i stampe. Og derved indirekte være med til at skabe flere lærepladser. Tilhængerne har også peget på at ordningen er populær hos boligejerne og hjælper dem til at holde deres boliger bedre. Ikke mindst har brancheorganisationerne Dansk Byggeri og SMVDanmark talt varmt for at fortsætte ordningen.

Argumentet med det sorte arbejde har fyldt meget i argumentationen for et beholde fradraget. Derfor har bl.a. Danske Anlægsgartnere talt for at rette ordningen mere mod opgaver hvor der er meget sort arbejde og ikke mod opgaver hvor der ikke er det, bl.a. fordi arbejdet er autoriseret. Dette argument har dog ikke fået noget aftryk i den fornyede ordning. sh

Erhvervsskoler skal igen til at spare

Erhvervsskolerne fik en 'ekstraordinær kvalitetsudviklingspulje' på 170 mio. kr. da finansloven blev vedtaget i december af regeringspartierne og Dansk Folkeparti, men den erstatter en tilsvarende pulje af næsten samme størrelse. Og da erhvervsskolerne fortsat skal betale det såkaldte omprioriteringsbidrag, skal skolerne igen spare i 2018.

„Jeg er skuffet. Finanslovsforslaget betyder nemlig at vi skal ud og finde 100 mio. kr. i besparelser. Det havde jeg slet ikke forventet,“ siger Lars Kunov, direktør i Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier til DR Nyheder.

Siden 2015 har skolerne med det såkaldte omprioriteringsbidrag skullet skære 2% om året fra 2015 til 2021, og det skal de stadigvæk. De 2% svarer for erhvervsskolernes vedkommende til samlet 120 mio. kr. i 2018 ifølge bl.a. SMVDanmark. Hidtil har erhvervsskolerne til gengæld fået en 'kvalitetspulje' på 150 mio. kr., og selv om den nu forhøjes til 170 mio. kr., er det stadig en nettobesparelse som skolerne udsættes for.

Erhvervsskolerne er desuden underlagt en investeringsramme på 1,4 mia. kr. årligt. Den er, selv om erhvervsskolerne er selvejende, indført af Finansministeriet for at undgå at skolerne forbygger sig. Rammen er dog nu hævet til 1,65 mia. i 2018.

Ifølge Lars Kunov svarer besparelserne til at skære 200 fuldtidsstillinger væk. Han vurderer at det vil gå hårdt ud over rekrutteringen af elever til erhvervsuddannelserne fra folkeskolerne og det opsøgende virksomhedsarbejde for at skaffe praktikpladser. Det kan ifølge Kunov også komme på tale at lukke uddannelsstilbud, f.eks. specialuddannelser hvor økonomien er dårlig. *sh*

DGA-demo kommer med under broen

Maskinudstillingen 'Maskiner Under Broen' omfatter også golfudstillingen DGA-demo når den 22.-23. august holdes næste gang, igen i Middelfart ved Lillebæltsbroen. Ifølge udstillingsleder Erik Nissen er der planlagt et særligt areal til golffolkene.

'Maskiner Under Broen', der debutterede i 2016, arrangeres af Maskinleverandørerne for at få bedre fat i de jyske og fynske maskinkunder i de lige år hvor der ikke er Have & Landskab. I 2016 var der 65 udstillere, men også et skuffende besøg på cirka 2200.

Danish Greenkeepers Association har i flere år holdt DGA Demo, en maskinudstilling

alene rettet mod golfbaner. De senere år er udstillingen holdt på Odense Eventyr Golf hver andet år, nemlig de lige, og typisk med 22-30 udstillere. Antallet af besøgende er ikke registreret, men der er tidligere generelt meldt om et relativt beskedent besøg.

De to udstillinger holdes ikke alene på nogenlunde samme tid og sted. De har også stort overlap i græsplejen og de dertil hørende udstillere. Og begge vil gerne have flere gæster. Derfor samarbejdet.

"Vi tror på god synergi. Mange maskinudstillere har både maskiner til golfbaner og til de øvrige kundegrupper," lyder det fra greenkeeperforeningens sekretariatsleder Vibeke Jensen.

Formand for Maskiner Under Broen Niels Kirkegaard: "Jo mere vi kan centralisere messeaktiviteterne, jo bedre, og disse parter passer rigtig godt sammen. Med mange udstillere med produkter til golfbanerne kan vi tiltrække endnu flere besøgende." *sh*

Maskiner under Broen 2016

Kun 16% tager en erhvervsuddannelse

Uddannelsesreformen og flere kampagner har ikke fået flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse frem for gymnasiet. Kun 16% af de unge der forlod 9. klasse i 2016, forventes at have taget en erhvervsuddannelse 8 år efter ifølge en analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Den er lavet sidst i 2017 på grundlag af Undervisningsministeriets 'profil-tal' for unges uddannelsesvalg.

Med de kun 16% fastholdes det rekordlave tal for andet år i træk. Tallet er generelt lavest i de store byer. Ifølge erhvervsuddannelsesreformen i 2014 er målet at 30% af en ungdomsårgang i 2025 skal gå den fag-

lærte vej efter 9. og 10. klasse. Det skal med at nogle tager en erhvervsuddannelse senere, f.eks. efter gymnasiet. De er ikke regnet med i analysen.

Tal fra Undervisningsministeriet viser i øvrigt at der i 2017 er oprettet 2.100 færre praktikaftaler end i 2016. Det er et fald på 3%. Tallene, der hænger sammen med en mindre søgning, dækker over store udsving blandt de 106 forskellige erhvervsuddannelser. Især trækker social- og sundhedsassistenterne kraftigt ned. Det går bedre for byggeriets uddannelser hvor der i 2017 er oprettet flere praktikpladsaftaler end i 2016. *sh*

Refnover direktør hos Svenningsens

Kristian Refnov tiltræder 1. februar som administrerende direktør for Svenningsens Maskinforretning som Nellemann-gruppen købte i juni. I mellemtiden har den nyudnævnte koncernchef Mogens Lyngsø haft tjansen. Svenningsens tidligere administrerende direktør Benny Svenningsen er salgsdirektør. 40-årige Kristian Refnov kommer fra en stilling som direktør for landbrugs-maskinimportøren Case IH og var før da bl.a. produktchef for John Deere som Nellemann dengang importerede.

Troels Husted Jakobsen (tv), Carina Arnefast Wangel og Peter Lund

Førstebachelorer for Landskab og Anlæg

Carina Arnefast Wangel, Peter Lund og Troels Husted Jakobsen dimitterede 11. januar som professionsbachelorer i Jordbrugsvidenskab, Landskab og Anlæg. De er de første uddannede fra den nye studieretning der er en top-up uddannelse til Jordbrugsteknolog, Landskab og Anlæg. Den varer 1,5 år og indeholder bl.a. le-

delse, kommunikation, økonomi, markedsanalyse, arealdata-analyse, projektledelse, entreprisestyring, projektering og bæredygtighed. Carina, Peter og Troels er alle tilbuddt job der matcher den nye uddannelse.

Erhvervsakademi Aarhus op-tager jordbrugsteknologer på top-up uddannelsen med studiestart august 2018. *sh*

Anlægsgartnerelev Jonathan Brown Starup har en uddannelsesaftale med F.J. Poulsens Anlægsgartneri A/S. Når han ikke bliver undervist på Roskilde Tekniske Skole, oplæres han og løser opgaver i virksomheden hvor han er glad for at være. Foto: Roskilde Tekniske Skole.

Vær vaks med uddannelsesaftalen

UDDANNELSE. Med dimensioneringen af anlægsgartneruddannelsen skal flere eleverne hurtigere indgå aftale med en praktikvært. Samtidig begynder en reel elevmangel at true

Af Lars Thorsen

Kun 256 anlægsgartnereløvere må i 2018 påbegynde uddannelsens grundforløb 2 uden at have en uddannelsesaftale med en praktikvirksomhed. Det har på nogle skoler halveret antallet af de elever de må have uden en uddannelsesaftale. Derfor har de fleste skoler lagt sig i selen for at få så mange elever som muligt til at indgå en uddannelsesaftale så tidligt som muligt.

Det gør man også på Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus: "Det er jo lidt en ny måde at tænke på. Optimalt set skal man nu beslutte sig for at blive anlægsgartner, finde et sted at komme i lære og derefter begynde i skole," for-

tæller uddannelsesleder Peder Glud.

Hos Jordbrugets Uddannelsescenter er 33 elever p.t. tilmeldt anlægsgartneruddannelsen med holdstart i januar. Skolen har en kvote på 69 anlægsgartnereløvere, og da august-optaget plejer at være større, kan de hurtigt komme til at støde på loftet hvis eleverne ikke kommer tidligere i praktik. Derfor må der tages særlige forholdsregler, lyder det fra Peder Glud.

"Vi har på et informationsmøde i efteråret fortalt alle nye elever der begynder på grundforløbet til januar, om dimensioneringen, og hvad den betyder for dem. På mødet er det gjort klart for eleverne og deres forældre at det

er vigtigt at få lavet en uddannelsesaftale, gerne så tidligt som muligt," forklarer Glud.

Han understreger at alle elever der begyndte på grundforløbet i august 2017, har været i dialog med skolens praktikpladskonsulent der dels klæder eleverne på til at søge en praktikplads - og dermed tegne en uddannelsesaftale - og dels sparrer med eleverne om hvor det ville være godt for dem at søge praktik.

Samarbejde med værter

Også på Zealand Business College (før Selandia) i Slagelse har man gjort en særlig indsats for at sikre at eleverne får en uddannelsesaftale så hurtigt som muligt, fortæller uddannelseschef Mette Krog.

"Vi oplever at vi har flere elever med uddannelsesaftale end de foregående år. Så det er meget positivt. De fleste elever kommer direkte fra grundforløb hvor vi har haft øget opmærksomhed på praktikpladssøgning, og det kan vi se har båret frugt. Ud over en mere målrettet praktikpladssøgning har vi haft et godt samarbejde med både de private og de kommunale praktikværter. Vi har fået tildelt 30 kvotepladser, og som det ser ud nu, er det kun hver 3. elever der skal benytte en kvoteplads."

Hos Vilvorde ved Roskilde Tekniske Skole har man en kvote på 86 elever, hvilket er mere end en halvering hvis man sammenligner med antal-

let af uddannelsesaftaler normalt. Derfor er uddannelseschef på Vilvorde Niels-Ole Vibbo Jensen, også hurtig til at understrege, at alle må lægge sig i selen for at få uddannelsesaftalerne hurtigere i hus.

"Det som bliver udfordringen fremover, bliver at få virksomhederne til at indgå aftale tidligere i elevens uddannelsesforløb. Enten på grundforløb 1 eller allerede i folkeskolernes afgangsklasser eller ved at indgå aftalen inden starten på grundforløb 2. Ved at indgå aftalen inden starten på grundforløb 2, er eleven sikret plads på grundforløbet samt mulighed for at fuldføre uddannelsen. Og samtidig har virksomheden jo sikret sig en elev, som er topmotiveret fra dag 1 fordi praktikpladsen allerede er i hus. Hvis det ikke sker, så kommer branchen for alvor til at mangle folk om kort tid, for med dimensioneringen kommer der færre unge ind i faget, og vi får endnu sværere ved at opfylde virksomhedernes behov."

Bagdel for virksomhederne

Det er dog ikke kun fryd og gammen at skulle lave tidligere uddannelsesaftaler, pointerer direktør i anlægsgartnervirksomheden Th. Skov Larsen ApS og hovedbestyrelsesmedlem i Danske Anlægsgartnere, Marianne Larsen.

"Rekrutteringsprocessen bliver besværliggjort. Lige nu ved vi at eleverne på grundforløbene er virkelig interesserede i at blive anlægsgartnere, og vi kan ringe til skolerne og få hjælp og netop den elev som vi søger mens eleverne kan spørge skolen til råds hvis de eksempelvis vil finde en særlig type anlægsgartnervirksomhed. Nu kommer både vi og eleven til at stå mere på bar bund hvis de kommer direkte fra folkeskolen og skal lave en uddannelsesaftale," siger Marianne Larsen som er hurtig til at understrege at det stadig er en økonomisk fordel og ikke en underskudsforretning at have elever.

Katastrofal elevmangel

Spørgsmålet er bare om der er elever nok. De fleste skoler melder om færre elever end den aktuelle efterspørgsel hos

virksomhederne. Antallet af elever er dog stabilt eller svagt stigende. med en markant undtagelse: Elevoptaget i januar er gået drastisk ned på Kold College.

"Det er helt vildt, så få der har søgt ind," siger uddannelsesleder Birgitte Weidenhof.

„Samlet set kommer det an på hvordan efteråret spænder af, for vi har kun fået tre eller fire ind her i januar, altså kvoteansøgninger, samt fire med uddannelsesaftale. Jeg synes at det er katastrofalt. Jeg ved ikke om det kan have noget med den nye dimensionering at gøre. Altså at jobcentrene ikke sender dem videre eller eleverne selv ikke søger ind fordi de på forhånd tænker at det nu er sværere at komme ind," lyder det fra Weidenhof.

Hun efterlyser derfor, at alle skolerne blive bedre til at gå sammen og samlet sætte ind og fokusere på markedsføring og rekruttering.

"Og måske skal der gøres mere for at få erhvervet med, for hvis eleverne begynder at bakke ud, og ingen i branchen slår fast at de har brug for elever, bliver det en ond cirkel. Så virksomhederne skal besøge folkeskolerne og gøre sig lidt lækre og fortælle om hvad

man laver som anlægsgartner og hvad man kan bruge uddannelsen til. Også for at få nogle af de mere målrettede elever, som vil noget andet end bøgerne," pointerer Birgitte Weidenhof.

Netop behovet for at få branchen og elever til at mødes, bliver der gjort en stor indsats for hos AMU Nordjylland Sandmoseskolen. Her er EUD-uddannelsen organiseret ved at Agri College og EUC Thy/Mors Morsø Landbrugsskole har godkendelserne til grundforløbene, så også andre lokale uddannelsesinstitutioner er involveret i arbejdet.

Et eksempel på de mange konkrete tiltag har både Sandmoseskolen og Agri College gennemført diverse arrangementer hvor elever fra 9. klasse kan blive 'anlægsgartnere for en dag', og der er etableret et tværgående netværk mellem nordjyske anlægsgartnere om en fælles indsats for at skabe uddannelsesaftaler.

Udbud og efterspørgsel

I den anden ende af landet har F.J. Poulsen A/S fra Taastrup altid har gjort meget for at skaffe elever: "Hvis en elev har lyst til at prøve nogle nye områder inden for faget, så

har de mulighed for det hos os," forklarer Finn Jul Poulsen i en pressemeddelelse fra Roskilde Tekniske Skole.

Han ejer F.J. Poulsen A/S sammen med sin søn, direktør Martin Zehngraft Poulsen der uddyber: "Vi ser det som vores ansvar at være med til at sikre at der også i fremtiden er kompetent arbejdskraft at trække på. Det er vores indtryk at de fleste virksomheder i vores branche tager elever. Vi oplever at langt de fleste af eleverne er rigtig dygtige, men de er unge og skal lære at være på en arbejdsplads."

Det er ikke efterspørgslen fra virksomhederne som er problemet. Men for at kunne efterkomme efterspørgslen kræver det flere elever, allerede til næste år, lyder det fra Roskilde Tekniske Skole.

"Vi forventer at kunne skrive mindst lige så mange aftaler næste år," siger områdedirektør på Roskilde Tekniske Skole Vibeke Pakkenberg. „Men vi løber ind i en udfordring, for der er områder hvor der ikke er elever nok til at dække virksomhedernes efterspørgsel. Sagt med andre ord kunne vi skrive endnu flere uddannelsesaftaler hvis vi havde eleverne til det." □

Det kan også betale sig økonomisk at have elever, understreger Marianne Larsen, direktør i Th. Skov Larsen ApS, der her ses sammen med sin elev Anne Møllegaard Rasmussen som bl.a. har vundet Skills Danmark og fik en bronzemedalje i den internationale konkurrence. Foto: Lars Hestbæk.

Få nok elevpoints og undgå ekstra bidrag

Den nye Praktikplads-AUB skal skabe flere praktikpladser og flere erhvervsuddannede

Med nytåret trådte den nye Praktikplads-AUB i kraft. Dens sigte er at belønne virksomheder der ansætter mange elever, mens virksomheder med for få elever skal betale et ekstra bidrag. Ud over at få en jævnere elevfordeling, får man også et økonomisk redskab til at skrue op eller ned for antallet af praktikpladser og dermed at tilpasse antallet af elever så det passer med behovet i de enkelte fag.

Det er dog først den 4. januar at AUB har offentliggjort de nærmere vilkår og er begyndt at sende oplysningsbreve ud til landets virksomheder. AUB står for Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag der administreres af ATP.

Udgangspunktet for bereg-

ningen - og om virksomheden skal belønnes med en bonus eller straffes med et ekstra bidrag - er de såkaldte elevpoints. De beregnes ud fra de elever virksomheden har hen over et helt år. Med lovens formulering beregnes elevpoint som en 'uddannelsesratio' ganget med antallet af erhvervsuddannede årsværk og vægtet med moltiparameter'.

Reglen betyder også at der inden for hver branche skal være balance mellem ind- og udbetalinger i Praktikplads-AUB så regnskabet hvert år går i 0. Hvis der er underskud eller overskud i en sektor, bliver det fordelt mellem virksomhederne i forhold til hvor mange erhvervsuddannede medarbejdere der er i virksomheden.

I april 2018 får virksomhederne en forskudsopgørelse der viser hvor mange elever man skal have i hele 2018 for at undgå ekstra bidrag til Praktikplads-AUB. Ud fra hvor mange elever man allerede har, kan man dermed se hvad man mangler. Hvis man ikke kan vente til april, kan man allerede nu selv beregne et cirskatal for hvor mange elever man skal have. Det kan man på virk.dk/praktikplads-aub.

Når året er omme, får virksomheden en opgørelse der viser hvor man ligger, og om man skal have bonus eller betale ekstra bidrag.

Ifølge SMVDanmarks uddannelseskonsulent Dorte Kulle er beregningen og hele ordningen kompliceret ligesom beregningstallene er så lave, at det ikke ser ud at skaffe mange flere praktikpladser.

„Vi har fået at vide at de beregningstal skulle være høje nok til at skaffe de ekstra 8-10.000 praktikpladser årligt, men det er godt nok overraskende lavt sat. Og virkeligt demotiverende for de gode virksomheder der tager mange lærlinge allerede - og som så heller ikke kan få praktikbussen,“ siger Dorte Kulle. sh

Dorte Kulle: Beregningstallene er overraskende lavt sat.
Foto: SMVDanmark.

For mig er det helt naturligt at tage elever, det er jo dem, der skal sikre virksomhedens og branchens fremtid.

Direktør Henrik Hoffmann

ANLÆGSGARTNERNE
H. HOFFMANN A/S

Ny kampagne skal hindre anlægsgartnermangel

Under sloganet 'Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere - Gør du?' og 5 postkort skal flere virksomheder lokkes til at tage elever

Fra 2018 har Undervisningsministeriet indført en adgangsbegrænsning for anlægsgartneruddannelsen. Højst 256 elever kan begynde på grundforløbet og den anden del med mindre de har indgået en uddannelsesaftale med en praktikvært. Til sammenligning blev næsten dobbelt så mange elever optaget i 2016, helt præcist 475.

Det kan betyde at der kommer færre elever til et fag hvor der ifølge uddannelseskonsulent hos Danske Anlægsgartnere, Annette Esbjerg Jensen praktisk talt er fuld beskæftigelse. "Der er gang i hjulene over hele landet, og en virksomhed på Sjælland har givet udtryk for at hvis der troppede

20 faglærte anlægsgartnere op hos dem en morgen, så ville de ansætte dem alle. Derfor er den nye adgangsbegrænsning lidt af en mavepusser," forklarer hun.

Det er grunden til at 3F, Det faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri og Danske Anlægsgartnere er gået sammen om kampagnen 'Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere - Gør du?'

Der er jo ingen adgangsbegrænsning hvis eleven har fundet en praktikplads inden vedkommende starter på uddannelsens grundforløb 2. Kampagnen fokuserer derfor på at få de sidste anlægsgartner-virksomheder som i dag ikke tager elever, til at trække de-

Vores elever har altid været en vigtig del af vores medarbejderstab, som har bidraget til indtjeningen.

Direktør Michael Dall

Sven Bech

Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere Gør du?

Indehaver Jeppe Østergaard og elev Peter Østergaard Jensen

Vi er i løbende dialog med vores elever gennem hele uddannelsen, hvilket sikrer gode og arbejdsomme unge til teamet.

HOLMEN ANLÆG

Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere Gør du?

Indehaver Marianne Larsen og elev Anne Mathiesen

Jeg var meget i tvivl, om jeg skulle ansætte den unge pige, der søgte elevplads hos os. Jeg har aldrig fortrudt – hun er nu blevet kåret som Danmarks mester. Jeg er stolt.

Indehaver Marianne Larsen

Anlægsgartner TH. SKOV LARSEN A/S

res del af læsset med at uddanne fremtidens arbejdskraft.

Brug for et stort løft

"Der er simpelthen brug for et ekstraordinært løft fra hele branchen hvis vi skal undgå Undervisningsministeriets benspænd og forhindre massiv mangel på faglærte i fremtiden," pointerer Annette Es-

bjerg Jensen. Hun peger på at fremskrivninger fra bl.a. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd viser at vi kommer til at mangle op mod 70.000 med en faglært uddannelse.

I det faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri fortæller uddannelseskonsulent Jette Christiansen at hun også oplever at der er en akut man-

Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere Gør du?

Elev Kenneth Trynckov og formand Klaus Nielsen

Som en anlægsgartner virksomhed, der har fokus på at skabe vækst og gode resultater, vil elever altid være en vigtig del af vores team.

Indehaver Holger Hansen

OKNygaard

gel på faglært arbejdskraft som kun kommer til at blive værre hvis der ikke bliver uddannet nok anlægsgartnere.

"Vi håber derfor meget at vi med denne kampagne kan få virksomhederne til at indgå uddannelsesaftaler med anlægsgartner elever langt tidligere i forløbet end hvad der er normal kutyme for i branchen eller indgå flere mesterlæreaftaler. Undervisningsministeriets kvote på 256 i 2018 er ikke nok til at sikre tilstrækkelig faglært arbejdskraft som branchen efterspørger," fastslår Jette Christiansen.

Ud af begrænsningen

Jette Christiansen håber at kampagnen som sidegevinst vil medvirke til at få faget helt ud af adgangsbegrænsningen.

"Branchen indgår for mange korte aftaler og delaftaler. Dem skal vi nedbringe og dermed indgå flere ordinære aftaler og mesterlæreaftaler så vi på sigt kan komme helt ud af denne adgangsbegrænsning. Gerne fra år 2019," siger Jette Christiansen.

Dermed søger både det faglige udvalg, 3F og Danske Anlægsgartnere at rette et kritisk lys på både egne rækker og på myndighedernes beslutning om at indføre adgangsbegrænsning på et fag hvor der var fuld beskæftigelse allerede før den nye kvoteordning blev introduceret.

Om kampagnen

Kampagnen 'Vi uddanner fremtidens anlægsgartnere – Gør du?' består af fem postkort der viser et foto af en anlægsgartnermester og en elev. Her citeres virksomhedsejerne kort for hvorfor det giver mening for deres virksomhed at have elever.

På bagsiden ses en opfordring til at indgå uddannelsesaftaler med elever inden grundforløb 2 eller en mesterlæreaftale for på den måde at sikre 'fremtidens faglærte anlægsgartnere'.

Postkortene er sendt til 750 anlægsgartner virksomheder i landet der er godkendt som praktikplads. Desuden er de sendt de fem grundforløbskoler og fem hovedforløbskoler hvor man i Danmark kan blive anlægsgartner. □

Et godt 2017 viser vej mod et fint 2018

Bygge- og anlægsbranchen har siden 2013 været på vej op efter kriseårene efter 2008. Og også 2017 så godt ud, ifølge Danmarks Statistik. Den sammensatte sæsonkorrigerede konjunkturindikator for byggeri og anlæg gik dog ikke i plus for første gang siden 2007, men den var tæt på.

I decemberrapporten fra Danmarks Statistik opgøres byggevirksomhedernes gennemsnitlige ordrebeholdning til fem måneders arbejde, og ordrebeholdningen har i hele 2017 ligget ret stabilt på omkring fem måneder.

Alene i byggeriet er der skabt 25.700 nye job siden 2013 og byggebeskæftigelsen er nu på sit højeste niveau i otte år. Forventningerne til beskæftigelsen er også stadig høje. I decemberrapporten angav 28% af byggevirksomhederne rekruttering af kvalificeret arbejdskraft som største udfordring, mens 17% ikke havde nok efterspørgsel. Ifølge Danmarks Statistik var der i 4. kvartal 2017 169.200 beskæftigede i bygge- og anlægsbranchen når der korrigeres for sæsonudsving.

Trods et godt 2017 bød året alligevel på 816 konkurser i bygge- og anlægsbranchen, 7% under tallet for 2016. Ifølge Danske Byggeri hænger det sammen med at der stadig er så meget kamp om opgaverne at det er svært at skabe store overskud. Hvis noget så går galt, er der ikke nødvendigvis meget at stå imod med.

Hvad er det vigtigste der sker på boligområdet i 2018? Spørgsmålet stillede Altinget til direktør i Dansk Byggeri Michael H. Nielsen. Han pegede bl.a. på det fornyede aftalesystem AB og det nye bygningsreglement med en ny byggesagsbehandling. sh

75 år siden

HAVDE NÆPPE NOGEN UVEN

Den 17. December 1942 døde den mand, der 23 år tidligere som formand i den daværende 'Dansk Anlægsgartner- og Havearkitektforening' på trods af en ikke ringe skepsis fra forskellig side, startede nærværende tidsskrift, Havekunst, hvis redaktion han ledede de første vanskelige år, og samtidig mistede havearkitekterne en god kollega, der var afholdt af alle, der kendte ham, og som næppe havde nogen uven." (Anonym, Havekunst 1943).

50 år siden

DET EUROPÆISKE SEKRETARIAT

Som et resultat af den internationale anlægsgartnerkongres (6.-9. sept. 1967) blev det europæiske sekretariat oprettet. For den første 2-års periode får sekretariatet til huse i Landsforeningens lokaler. Som leder af det europæiske sekretariats daglige arbejde blev udpeget direktør Poul Frøling, der bliver generalsekretær for det internationale samarbejde. Der blev afholdt møde på Landsforeningens kontor den 6. december 1967..." (Anlægsgartneren, januar 1968).

Havekunst 1943: „Dette billede viser sikkert bedre end ord kan sige den følsomhed og sans for planter skønhed, hvormed I.P. Andersen udformede sin haver.“

25 år siden PILEURTERNE PÅ VEJ

Japanpileurt og kæmpepileurt har hidtil været sjældne arter i Danmark, men er man ikke på vagt, kan begge arter blive noget besværligt ukrudt ligesom bjørnekloen er det i dag. Pileurterne er ikke giftige som bjørnekloen. Men som bjørnekloen er der tale om urter, som formerer sig vegetativt, vokser meget hurtigt og bliver meget høje." (sh, Grønt Miljø, februar 1993).

10 år siden BYGNINGSREGLEMENT

Bebyggelsesprocenten hæves generelt. Og hensynet til tilgængelighed for især handicappede har fået større vægt end før. Det er to af de væsentligste nye krav af betydning for udemiljøet i det bygningsreglement BR08 Erhvervs- og Byggestyrelsen offentliggjorde 12. december." (sh, Grønt Miljø, januar 2008).

Svagt kostet Bellaflise i Bellakvarteret

Bellaflisen er navnet på den nye flise der bruges i det Bellakvarter der er ved at blive opført ved Bellacentret på Amager. Bag flisen står IBF (ibf.dk) og Cobe Arkitekter. Men sin kostede overflade har flisen en ru struktur der er skridsikker og skaber en varierende refleksion alt efter solhøjde og hvor vådt der er. „På den måde er flisen med til at give Bellakvarter sin helt egen identitet,“ siger landskabsarkitekt og projektleder Peter Hønnecke fra Cobe.

Bellaflisen er lavet med udgangspunkt i Havneholmflise-serien hvor overfladen er æn-

dret fra kostet til svagt kostet. Formatet er 50 cm i længde, 10 cm i tykkelse og bredder på 20, 27,5 og 35 cm. Der er affasede kanter og fugeknaster.

Bellaflisen lægges på alle kvarterets små kvartersveje, i kantzoner, på pladser og fortove, i alt over 30.000 m². Den gennemgående vej og større veje til P-huse mv. belægges dog med asfalt.

Den nye Bellaflise skal ikke forveksles med den sekskantede Bellahøjflise der stadig er i produktion. Det er den første specialflise der blev fremstillet i Danmark, nemlig til Bellahøjbebyggelsen fra 1951-1958.

Byggepladsens miljø overvåges

Når man skal overvåge byggepladsers miljøpåvirkning, kan man f.eks. bruge et system som det nye Casella Guardian2 fra Buhl & Bønsøe A/S. Det kan måle bl.a. støj, støv, vibrationer, vindhastighed og vindretning. Fra skyen kan man udlæse data direkte til mobile enheder så afrapporteringen forenkles. Via sms og e-mail kan få en alarm til brugerne hvis f.eks. en forudbestemt grænseværdi overskrides. Guardian2 kan leveres med en eller flere sensorer der aktiveres så snart der tilsluttes strøm. buhl-bonsøe.dk.

Der er ikke nok fokus på byggeaffaldet

Der er ikke nok fokus på håndtering af byggeaffald i byggebranchen og blandt bygherrer. Det mener 71% af de adspurgte branchefolk i en analyse fra Videncenter for Håndtering og Genanvendelse af Byggeaffald. Undersøgelsen blev gennemført i oktober 2017 og er besvaret af 445 bygherrer, entreprenører, rådgivere, myn-

digheder m.fl. Omkring hver tredje synes desuden at det er svært at fortolke og anvende reglerne for bygge- og anlægsaffald i praksis. Særligt halter det med viden om den lovbestemte pligt til at sortere affaldet i materialefraktioner. Byggeaffald udgør 35% af landes samlede affald svarende til 4,1 mio. tons årligt.

Skellet lå i naboens have

Når man river ned og bygger nyt møder man ofte problemet med skel og servitutter

Et hegn, en hæk eller en anden naturlig grænse mellem to grunde befinder sig ikke altid hvor det burde i forhold til det registrerede matrikulære skel. Det erfarer Le34 ofte lyder det fra landinspektorfirmaet der er Danmarks største.

Problemet opstår bl.a. når man køber et gammelt hus og river det ned for at bygge nyt, og det er blevet populært, for så får det nye hus den rigtige beliggenhed. Ifølge Le34 er det typisk 70-100 årige huse der er i søgelyset og dem kan det normalt heller ikke betale sig at renovere for at holde moderne energikrav.

På ældre matrikler kan der dog let opstå uforudsete problemer med skel og servitutter.

„Før 1950 var der ingen krav til skelmærker, så hvis man køber en gammel grund, er det ikke sikkert at den nogensinde har været ordentligt afmær-

ket,” fortæller Poul Moesgaard der er partner og landinspektør i Le34. „Derfor ser vi tit at det registrerede skel ikke stemmer overens med det praktiske skel som sagtens kan have rykket sig gennem årene. Faktisk gælder bestemmelserne fra 1600-tallet om hævd stadig, og derfor risikerer man at miste noget af den jord man har betalt for. Hvis f.eks. en kommende nabo har brugt et stykke af ens grund i mindst 20 år, kan personen have vundet ejendomsretten til det pågældende areal.”

Der kan også være problemer med gamle bebyggelsesregulerende servitutter som man tit møder når man køber en gammel grund. „Der kan f.eks. være en særlig begrænsning på hvor højt man må bygge, eller en såkaldt færdselsret som giver andre ret til at færdes på et bestemt stykke af grunden hvor der så ikke må bygges,” siger Moesgaard.

Et hegn eller en hæk mellem to grunde befinder sig ikke altid i det matrikulære skel. Foto: Le34.

Le34 henviser bl.a. til en sag med en ældre villa hvor der ingen skelpæle var ved grunden, og hvor opmålingen viste at det registrerede skel lå 40-45 cm inde på den anden side af en plantestensmur der i praksis afgrænsede grunden. Grunden viste sig derfor at være for smal til at det nye hus

kunne opføres som planlagt, men de nye naboer og Le34 fandt dog sammen en løsning. Det matrikulære skel i naboens have kom til at gælde i forhold til det nye hus, men samtidig blev der lavet en servitut der gav naboen brugsret over den del af grunden som han i forvejen brugte. sh

PLEJE OG ETABLERING AF INDENDØRSBEPLANTNING

For 25. år i træk holder Brancheforening for Indendørs Beplantningsfirmaer en åben kursusdag for alle der beskæftiger sig professionelt med fagområdet

Nyborg Strand, tirsdag 6. februar 2018 kl. 9.00-15.30
Tilmelding: Senest 27. januar 2018 til ts@dag.dk,
tlf. 33 860 860. Kursusgebyr: 1.975 kr. excl. moms.

Brancheforeningen for
Indendørs Beplantningsfirmaer

Præsentation af nye normer

Brancheforeningen har revideret branchens normer som skal gøre det nemmere for bestillere at beskrive opgave og kontrollere den. Ved landskabsarkitekt Kim Tang

Ny efteruddannelse i planteservice

BiB udbyder i samarbejde med Jordbrugets uddannelsescenter Århus efteruddannelse en uddannelse i planteservice. Den er åben for alle. Ved Anette Helbo Sørensen.

Præsentation af vækstmedie

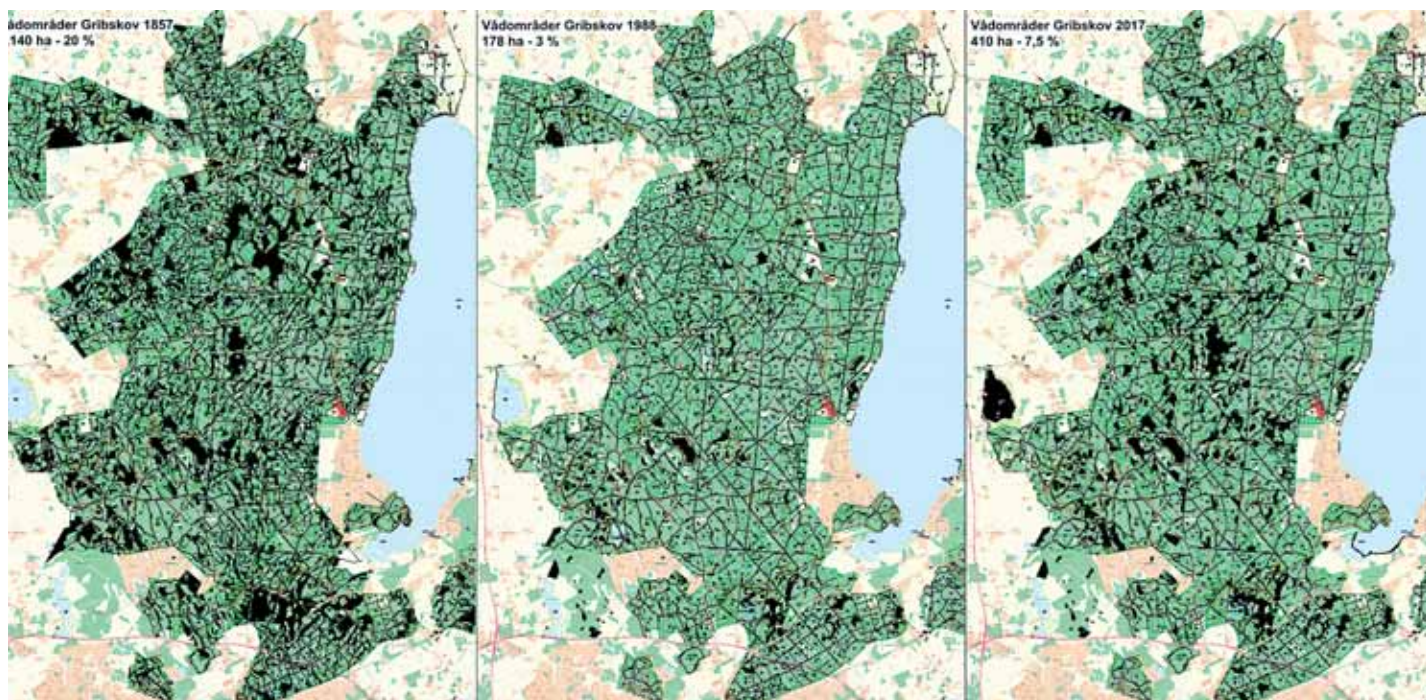
Som vækstmedie til indendørs beplantning kan Vulkaponic være et godt valg. Det er let at håndtere, øger vandingsintervallet osv. Ved Growdesign.

Producent af kaktus

Præsentation af forskellige kaktus samt beskrivelse af deres krav til placering og vedligeholdelse. Ved Brian Munk.

Designer af kaktus

Kaktus København har specialiseret sig i at bruge kaktus i deres indretningsløsninger til butikker, restauranter, virksomheder mv. Ved Kaktus København-teamet.

1857: 1.140 hektar vådområde (sort). 20%.

1988: 178 hektar vådområde (sort). 3%.

2017: 410 hektar vådområde (sort). 7,5%.

Gribsskov er blevet vådere

Efter lukning af mange grøfter er der nu 7,5% vådområder i den nordsjællandske skov

Gribsskov, en af Danmarks største og ældste skove, er blevet dobbelt så våd som den var for 30 år siden. Ved at lukke mange grøfter er der opstået flere moser, vandhuller og småsøer til fordel for både dyr og planter. Den målrettede indsats har stået på siden 1992 for at genskabe en mere naturlig vandbalance i statens skove til gavn for naturen, oplyser Naturstyrelsen.

„Hvis man kigger på gamle kort over Gribsskov, kan man se at skoven historisk set har været meget våd,“ siger skovrider

Jens Bjerregaard Christensen. „Det ændrede sig i sidste halvdel af 1800-tallet hvor man gravede kilometervis af grøfter og iværksatte en omfattende dræning for at lede vandet væk fra skovene så man kunne plante så mange træer som muligt. Ved at lukke grøfterne har vi genskabt nogle af de oprindelige vådområder i skoven.“

Alene i Gribsskov var der 526 km grøfter da arbejdet gik i gang. Indsatsen tog især fart efter stormfaldet i januar 2005 der gik ud over mange bevoks-

ninger med rødgran i lavbundede områder. De væltede træer blev fjernet og omkring 50 km grøfter blev lukket. Det har genskabt våde lysninger og moser med langt bedre betingelser for dyr og planter end den tørre, mørke træbevoksede skovbund.

Uden for stier og veje kan det nu være en våd omgang at gå en tur i skoven, især i vinterhalvåret. Til gengæld kan man flere steder nyde synet af genskabte småsøer og moser som eksempelvis Sandskred-søen hvor der er et rigt dyreliv.

„Hensynet til naboer og offentlige veje og jernbanestrækninger vejer altid tungt, når det besluttes om et areal skal gøres vådere. Heldigvis er Gribsskov meget stor og skal

kun aflede vand fra ganske få højere liggende naboarealer. Det betyder at vi kan fortsætte arbejdet med at gøre skoven endnu vådere i de kommende år og skabe endnu større biologisk mangfoldighed,“ siger Jens Bjerregaard Christensen.

De vådere skove har den sidegevinst at de tilbageholder og forsinker mere vand ved ekstrem nedbør, ligesom de reducerer udledning af skadelige næringsstoffer til det omliggende landskab.

Lige nu er der lidt over 400 hektar vådområder i Gribsskov. Lukning af flere grøfter er en del af driftsplanen de kommende år hvorefter omkring 9% af Gribsskov vil være vådområder. Det foreløbige mål er at nå 12% i 2029.

Flishuggere får nye sikkerhedsregler

Som følge af EU's maskindirektiv kommer der nye og strammere regler om sikkerhed for flishuggere på vej. Reglerne gælder principielt fra 1. januar, selv om europæiske standardiseringsorganisation endnu ikke er færdig med den nye flishuggerenorm som er det tekniske grundlag. Arbejdstilsynets Markedsovervågning har den 8. november 2017 informeret alle de danske fabrikanter, importører og distributører om sagen.

I Frankrig er man dog allerede nu ved at producere efter den nye standard, og det sam-

me er Linddana i Danmark, oplyser Dagens Byggeri. Det kan lade sig gøre fordi den kommende standards indhold er kendt.

Fremover skal der være mindst 1500 mm fra yderste tragtkant til valse, og mindst 600 mm fra jordoverfladen til nedre tragtkant. Der skal desuden være beskyttelses- eller nødstopanordninger rundt om indføjestrågen. De kommende regler gælder for alle manuelt betjente flishuggere med vandretliggende eller næsten vandretliggende fødetragt. sh

8-årigt projekt om naturpleje i gang

Naturpleje er nødvendigt for at bevare åben natur der er baseret på græsning eller høslæt. Hvordan denne pleje kan udføres mest effektivt - så landmænd gerne udfører den - er sigtet med et projekt til 130,1 mio. kr. som EU har givet grønt lys til at medfinansiere.

Projektet er en del af aftalen om naturpakken og løber over de kommende 8 år. Startskuddet bliver en konference først i 2018. Projektet udføres i samarbejde mellem Miljø- og Fødevareministeriet, 8 kommuner og 6 lokale landboforeninger. Ud over EU er også Aage

V. Jensens fonde, 15. juni Fonden og de deltagende kommuner med til at betale.

Det geografiske udgangspunkt er 11 Natura 2000-områder i Himmerland og Midtjylland. Det er især naturtyper som rigkær, kildevæld og overdrev der skal arbejdes med i projektet der bl.a. skal handle om ny teknologi som droner, elektroniske øremærker og skånsom maskinel høst. Også sammenhængende naturarealer, uddannelse, støtteordninger og branding af produkter fra naturarealer vil indgå i projektet. sh

Grønt Miljø retter og tilføjer

Det forkerte billede fra Christiansfeld

I Grønt Miljø's decembernummer var der på side 4 et billede af gadetræerne i Christiansfeld som ikke passede med billedteksten. Artiklen hed 'Træernes liv er nu knapt så hemmeligt' og refererede bytræseminaret 16. november.

Billedteksten lød: „Veletablerede lindetræer i Christiansfeld i september 2017, tre vækstsæsoner efter total gaderenovering og plantning. Træerne er beskåret så de har den rette grenopbygning til senere at danne ensartede kegleformede og knudebeskårne kroner.“

Billedet var imidlertid fra før renoveringen med ældre knudebeskårne træer og asfalt på vejen i stedet for brosten. Her var den rigtige billedtekst: "Oprindelige træer, marts 2013 med varierende rundkronet opbygning."

Layouteren tog den billedtekst der stod under billedet, men skulle have taget den der stod over. Det er en fejl der f.eks. kan opstå når man scroll-

ler op og ned i manus-filen og stopper et sted hvor man kun ser ét billede - og billedteksten under. Uden denne fejl havde layouteren nok også valgt et andet foto, nemlig det den bragte billedtekst passer til.

Selv om fejlen synes ret åbenlys, blev den ikke opdaget trods to korrekturrunder og selv om flere af de citerede indlægsholdere havde fået den opsatte artikel til tjek. Svend Andersen, der havde leveret billedet og billedteksten, havde dog kun set en korrektur fra før billedet blev sat ind.

Generelt er det ofte et problem i opsætningsarbejdet at forbinde billedteksterne med de rigtige billeder. Det er oplagt nok for den der udvælger billedet, men ikke nødvendigvis for andre. Derfor sender Grønt Miljø som regel også de opsatte artikler til tjek hvor der er eksterne leverandører. Det skete bare ikke godt nok i det aktuelle tilfælde hvorfor Grønt Miljø fremover skærper denne praksis. *sh*

Korrekt: "Oprindelige træer, marts 2013 med varierende rundkronet opbygning." Foto: Svend Andersen.

Korrekt: „Veletablerede lindetræer i Christiansfeld i september 2017, tre vækstsæsoner efter total gaderenovering og plantning. Træerne er beskåret så de har den rette grenopbygning til senere at danne ensartede kegleformede og knudebeskårne kroner.“ Foto: Svend Andersen.

TopGun Finalsan Ukrudtsbekæmpelse

- Mindst miljøbelastning
- Bekæmper bredbladet ukrudt og græsukrudt
- Hurtig virkning
- 4-8 behandlinger pr. år – afskærmet sprøjtning
- Ingen afstand til træer, hække og busketter
- Ingen afstandskrav til vandmiljøer

ecostyle.dk

Spørge om hvorfor de vælger kirkegården fra

Kirkegården som vi kender forsvinder mellem fingrene på os, så hvad gør vi, spørger kirkegårdsleder Ulrik Christiansen i Kirkegården 6/2017:

„Vi skal gå i dialog med vores nuværende og kommende brugere, både dem som er medlem af folkekirken, ikke medlemmer af folkekirken, ateister, andre trossamfund m.fl. Spørge om hvorfor de vælger os til eller fra. Spørge om hvad der skal til for at de vælger os til. Spørge de 60% der vælger ukendt askefællesgrav om de mangler et alternativ. Spørge de mange som i dag vælger askespredning over havet, om ikke kirke/kirkegården kunne hjælpe med ceremoni og mindeplade.“

Når naboen pludselig er en stinkende minkfarm

I den ny planlov er landzonereglerne mere fleksible, så det er lettere at drive virksomhed, arbejde og bo på landet, skriver Christian Bjerg og Søren Gais Kjeldsen, Ålborg Kommune, i Teknik & Miljø 12/2017:

„Men det betyder generelt mere byggeri i form af større virksomheder, flere driftsbygninger til landbrug, dobbelt så store helårshuse som i dag samt etablering af flere sommerhuse og ferieboliger - alt sammen uden det kræver en landzonetilladelse (...). Hvis en familie overvejer at bosætte sig i en landzone for at kunne vågne op til fuglefløjt og en uspoleret udsigt til grønne marker. Ja, så er den nye planlov med til at forringe garantien for at naboen ikke pludselig en dag er en stinkende minkfarm. Dermed ryger familiens økonomiske sikkerhed i form af deres investering i farazonen.“

Næppe det der redder landdistrikterne

I samme nummer af Teknik & Miljø kalder Henrik Børsting Aagaard, leder af planafdelingen i Vejle Kommune, den ny planlov for 'et mix af mange

Ikke kun havstigninger er en trussel. Mere regn giver også højere grundvandstand og problemer med forsumpning.

forskellige tiltag der skal pleje forskellige politiske interesser'. Og han fortsætter:

„At der kommer større fleksibilitet i anvendelsen af overflødige ejendomme på landet er fornuftigt. Det kan nok også have en helt lokal gavnlig effekt, men er næppe det der redder landdistrikterne. Til gengæld svækkes kommunernes muligheder for at planlægge, når borgere får umiddelbare rettigheder til at udbygge bolig og erhverv uden landzonetilladelse. Her kan vi frygte for at landskaber skæmmes, og at der kan komme nabokonflikter på grund af f.eks. støj og trafik fra virksomheder.“

Vintermørke uden hvid reflekterende sne

Uden så meget sne bliver de varmere vintre mørkere, og det spiller en stor rolle mod nord hvor mørketiden er lang. Ole Billing Hansen skriver i det norske Park & Anlegg 10/2017:

„Vi er igen inde i den mørkeste tid på året. Med ustabile vintre og store temperatursvingninger kan vi i de fleste steder i lavlandet ikke længere regne med hvidt, reflekterende terræn i vintermånederne

Det kan blive lange mørkeperioder, selv om vi ikke oplever ægte mørketid i syd. Derfor er desto mere glædeligt at man flere steder i Norge satser på belysning, og gerne belysning som kan understrege stedets øvrige kvaliteter.“

Skalaen og kompleksiteten er nærmest unaturlige

Hvad ser du som største udfordring for landskabsarkitekturen i dag? Landskabsarkitekter.dk spørger 21.12.2017 Stefan Darlan Boris, landskabsarkitekt og lektor ved Arkitekt-skolen Aarhus:

„Skalaen og kompleksiteten af de udfordringer vi står overfor, f.eks. klimaforandringer og den massive nedgang i arter, er i princippet så store at de nærmest er uforståelige. Man kan sige at de i den forstand er overnaturlige. Det, tænker jeg, er en udfordring som landskabsarkitekter også bliver nødt til at forholde sig til.“

Tvinges ned i nyopførte kønsløse boligblokke

Arkitekt Nina Ventzel Riis henviser i Arkitekten 10/2017 til en analyse af danskernes holdning til kulturarv hvor 82% vil

betale højere husleje for en bolig med kulturarvsværdier:

„Man kan derfor undre sig over at man gang på gang læser om kommuners nedrivningsiver når det kommer til bevaringsværdige bygninger der skal give plads for nyt boligbyggeri der skal fortætte byen. Tvinger vi i virkeligheden mennesker til at bo i nyopførte kønsløse boligblokke mod deres vilje fordi det er de boliger der er tilgængelige? Jeg tror at vi og især politikerne og sagsbehandlerne på kommunerne skal tænke sig langt bedre om, før der gives grønt lys til at rive ned og bygge nyt.“

Opgaver er landsdækkende og smelter sammen

Var der enkeltstående begivenheder, gode eller dårlige, der fik særlig betydning? Sådan spurgte Dagens Byggeri 2.1.2018 direktør Ole Kjærgaard fra anlægsgartnerfirmaet OKNyggaard. Han svarede:

„Der bliver flere udbud af opgaver for virksomheder som er landsdækkende og vi forventer en stigning i udbud fra landets mange boligselskaber. Det er kunder og opgaver som de færreste i branchen er gea-

Aarhus Universitet, siger til DR Nyheder 8.1.2018:

„Havspejlsstigning er et meget stort problem på længere sigt. Men de stigende nedbørsmængder rammer os noget tidligere. Det er et problem, som vi måske har vendt det blinde øje til.“

Hans Jørgen Henriksen, seniorrådgiver i Geus, supplerer: „Det er et problem som vi i stigende grad har set i de senere år. Vi har tidligere haft fokus på skybrud og havstigninger - vi har nok haft mindre fokus på hændelser med langvarig regn.“

Ådale er som skabt til at holde vandet tilbage

Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident i Danmarks Naturfredningsforening, skriver på dn.dk 8.1.2018 at der er fornuft i at opkøbe jord og lade vandet brede sig her:

„Det er til stor gene for landbruget at markerne står under vand. Det nytter bare ikke at tro at vi kan grave os ud af problemerne, da det bare flytter vandet videre til naboen og i sidste ende flytter vandet ned til byerne (...) Ådale er som skabt til at holde vandet tilbage når vandløbene løber over sine bredder. I dag er ådalene dog typisk opdyrket, men hvis man lader ådalene gøre sit arbejde, så holder det ikke alene på vandet. Det vil også give betydelige klimamiljø- og naturgevinster.“

Ådale er som skabt til at holde vandet tilbage når vandløbene løber over sine bredder. I dag er ådalene dog typisk opdyrket, men hvis man lader ådalene gøre sit arbejde, så holder det ikke alene på vandet. Det vil også give betydelige klimamiljø- og naturgevinster.“

Er træerne bedre når de koster det dobbelte?

Martin Ågerup, direktør i tænketanken Cepos, efterlyser i Jyllands-Posten 8.11.2017 mere kritik af kommunernes brug af borgernes penge og adgang til sammenlignelige oplysninger på tværs af kommunegrænser:

„På Frederiksberg koster det 37.000 kr. at plante et vejtræ, mens et træ i København koster hele 75.000 kr. En dårlig nyhed for de hårdt prøvede københavnske skatteydere. Eksemplet er illustrativt som undertagelsen der ikke kun bekræfter, men illustrerer reglen. Reglen er nemlig den at offentligheden ikke får lov til at få indsigt i hvor godt hver enkelt kommune er til at passe på skatteborgernes penge.“ sh

ret til. Kunder vil have en enkel kontakt og samme service-niveau, uanset hvor i Danmark opgaven skal løses. Samtidig er det værd at bemærke, at en hel del opgaver smelter anlæg og drift sammen. Det gælder særlig på klimaområdet.“

Større konkurrence om medarbejderne

Ole Kjæraard svarer i samme artikel på 'hvilke forventninger har du til branchen i 2018 og årene fremover?':

„Vi har set og kommer til at se en større konkurrence om medarbejderne - vi kan naturligvis løse en del af opgaven ved at være på forkant med teknologien, men vi kommer ikke uden om at kampen om medarbejderne kommer til at præge 2018. Der bliver øget fokus på udvikling, tiltrækning og fastholdelse af medarbejder - det er dem der er virksomhedens hjerte og dem der skaber virksomheden.“

Regnen kommer havstigning i forkøbet

Et vådt 2017 ser ud til at fortsætte i år, så grundvandet stiger og gør boldbaner, golfbaner og marker meget våde. Jørgen E. Olesen, professor på

Er du Søllerød Parks nye driftsleder?

E/F Søllerød Park i Holte søger driftsleder til at indgå i vores team på i alt tre fastansatte medarbejdere.

Søllerød Park består af 349 lejligheder fordelt på 19 blokke placeret i et smukt parkområde på ca. 20 ha. Til bebyggelsen er tilknyttet et lokalcenter med butikker, der også er medlemmer af ejerforeningen.

Dit arbejde vil bestå af en praktisk og en administrativ del med en fordeling på cirka 80/20. De praktiske opgaver løses sammen med et team bestående af en 'grå' anlægsgartner samt en VVS-tekniker. I spidsbelastningsperioder ansættes timeansatte, hvis arbejdsopgaver også skal tilrettelægges af dig.

Dine opgaver vil blandt andet være:

- Daglig ledelse af teamet, herunder planlægning af opgaver i henhold til årshjul.
- Koordinering af og opfølgning på håndværkere.
- Pleje og vedligeholdelse af parkarealerne.
- Møder med bestyrelsens anlægsudvalg vedr. opgaver.
- Godkende fakturaer og forsikringsager ang. bygninger.

Det er vigtigt for os, at du besidder flg. kvalifikationer:

- Botanisk overblik, både vedplanter og urter, hjemmehørende og eksoter.
- Viden om naturtyper og landskabselementer.
- Stor erfaring med pleje af grønne områder, beskærings- og uddyndingsteknikker.
- Ledelseserfaring.
- Nysgerrighed i forhold til smartere løsninger.
- Planlægning og udførelse efter aftale og tegninger
- Budgetstyring og -opfølgning.
- Kommunikation, både skriftlig og mundtlig med henblik på styring af udlicitering af opgaver.
- God menneskelig indlevelse, tolerance og forståelse for vores mange beboere.
- God forståelse erfaring med IT på brugerniveau.
- Relevant faglig uddannelse, f.eks. som 'grøn' anlægsgartner.

Vi tilbyder:

- Løn efter kvalifikationer.
- Kurser til udvikling af dine kompetencer.

Arbejdstiden er 37 timer om ugen ekskl. frokost. Den daglige arbejdstid er mellem kl. 07.00 til 15.30, fredag fra kl. 7-12. Dog kan arbejdstiden lejlighedsvis variere ved f.eks. havedag og møder.

Ansøgningsfristen er 19. februar 2018. Ansøgning med CV, ren straffeattest og relevante bilag sendes elektronisk til formand@sollerodpark.dk.

Vi ser frem til at høre fra dig. Har du uddybende spørgsmål, er du velkommen til at ringe til bestyrelsesformand Beate Warberg på telefon 27 85 15 85.

ANNONCØRER

I GRØNT MILJØ 1/2018

MASKINER

Brdr. Holst-Sørensen, 29
Engcon, 33
Fusu, Mercedes Benz, 7
Garia Utility, 19
Helms TMT-centret,
OP System, 35
Svenningsens Maskinfor., 13
Sønderup Maskinhandel, 33

PLANTER & JORD

DSV Hunsballe, 31
DSV Transport, 13
Ecostyle, 15, 47
Holdens Planteskole, 2,
Leopolds Rullegræs, 3
Lynge Naturgødning, 2
P. Kortegaards Planteskole, 2
Vognmand Kold, 3

INVENTAR & BELÆGNING

Fokdal Springvand, 51
Veksø, 11

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Asbjørn Nyholt, 31
Grøn Vækst, 2
K&S Treecare, 51
Zinco, 2
Plantefokus Sv. Andersen, 51
Sandmaster, 29
SkovByKon.dk, 51
Sven Bech, 51

FAG & UDDANNELSE

Danske Anlægsgartnere, 17, 36
Erhvervsakademi Aarhus, 25
Indebeplantning, kursus, 45
Skovskolen, konference, 23

STILLINGER

Søllerød Park, 49
Privat park, Nordsjælland, 50

ANLÆGSGARTNER

MED GRØN BAGGRUND I PLEJE TIL PRIVAT HAVE OG PARK I NORDSJÆLLAND PÅ FULD TID

Energisk og positiv gartner søges til privat husholdning i Nordsjælland - på fuld tid.

Du skal kunne arbejde godt på egen hånd, men samtidig kunne løse opgaver som et team med flere andre ansatte på stedet. Du arbejder naturligt omkring familien og sociale arrangementer. Du vil arbejde under ledelse af den gartner, som allerede er ansat på ejendommen.

Du er uddannet grøn anlægsgartner med mange års erfaring. Du vil glædes over at få en smuk park til at blomstre og trives. Parken er på 80.000 m² og inkluderer fredskov, sø, stor plæne, bede, frugt træer, grøntbede og drivhus. Have og park dyrkes efter naturlige principper og uden brug af sprøjtegifte.

Du har praktisk erfaring med alt fra stauder, til beskæring af frugttræer og espaliering. Du trættes ikke af genstridigt ukrudt, men tager kampen op - med målet om en smuk have i fokus. Du sætter en ære i at gøre dit arbejde grundigt, og er god til at planlægge forud og kan selvstændigt fordele arbejdet i en have henover kalenderåret. Haven og parken fremstår naturlig i udtryk, og med engelsk stil som forbillede, da den blev anlagt i 1915.

Diskretion og loyalitet er en naturlig selvfølge. Du har egen bil og bor i køreafstand til Søllerød. Egen bil benyttes også til ærinder og afregnes efter kontraktlig aftale. Du er præsentabel og 'ordentlig'. Din arbejdsdag starter tidligt alle hverdage.

Start snarest muligt. Løn for fuldtids ansættelse 37.000 pr. md. og øvrige vilkår efter aftale og i henhold til erfaring. Ferie planlægges efter aftale og koordineres omkring familien i vid udstrækning.

Send CV til Annika på: af@annikat.com

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

JANUAR

Bliv klar til de nye persondata-regler. Aalborg 17/1, Maribo 23/1, København 29/1, Aarhus 31/1, Esbjerg 5/2, Odense 22/2. Hver dato 3 timer formiddag eller eftermiddag. SMVDanmark og Danske Anlægsgart. Dag.dk, ts@dag.dk
Veje i landskabet - vejens landskab. København 24/1. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.
Etablering af terapihaver. Frederiksberg 25/1. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Opgavedeling, kontrakt håndtering og samarbejdsformer. Skovskolen 29/1. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Salgskursus der betaler sig. 31/1-2/2. Danske Anlægsgartnere og Dansk Håndværk.

FEBRUAR

Klimatilpasning ved hjælp af grønne teknologier. Skovskolen 4/2. Inst. for Geo. og Naturforvaltning, KU. Ign.ku.dk.
Pleje og etablering af indendørs beplantning. Nyborg 6/2. Branche forening for Indendørs Beplantningsfirmaer. ts@dag.dk.
Regnvandskonsulent: LAR-løsninger for professionelle. Høje Tåstrup 7-8/2 og Skovskolen 27-28/2. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Byens gulv. Nyborg 8/2. Dansk Byplanlaboratorium, Danske Landskabsarkitekter, Danske Anlægsgartner, IGN m.fl. Byensgulv.dk.
Vandets veje gennem byen. Park- og Naturforvalternes vintermøde. Odense 28/2. Parkognatur.dk.

MARTS

Byforskning uden grænser. Hvem planlægger vi for? Århus 1/3. Dansk Byplanlaboratorium og diverse universiteter. Byplanlab.dk.
50 års byplanlægning - hvad har vi lært? Byplanhistorisk Seminar. København 2/3. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.
Kirkegårds konferencen 2018. Samspil med brugerne. Nyborg 8/3. Inst. for Geo. og Naturforvalt., FDK og FAKK. Ign.ku.dk.
Klimatilpasning i vejprojektering. Middelfart 15/3. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.
Lederkursus for kirkegårdsledere. Modul 1. Vissenbjerg, Fyn, 13-15/3. Fore. af Danske Kirkegårdsled. Danske kirkegaarde.dk.
Mit liv med træer m. Niels Hvass. 20/3 (16.30). Havehistorisk Selskab. Havehistoriskelskab.dk.
Nye veje i arbejdet med børn og unge i udsatte positioner. Vejle 22/3. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Fagligt forum 2018. Have- og parkingeniør. Skovskolen 23/3. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk. sog@ign.ku.dk.

SENERE

Klimasikret vejplanlægning. Middelfart 9/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.
Belægninger med granitsten og fliser. Nyborg 10/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.
Bytræer gennem 150 år m. Berit Rørhøj Frederiksberg 10/4 (16.30). Havehistorisk Selskab. Havehistoriskelskab.dk.
Jord, bundsikring og stabilgrus. Hvidovre 23-25/4. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.
Spadseretur på Frederiksberg Allé m. Karsten Klintø. Frederiksberg 3/5 (16.30). Havehist. Selskab. Havehistoriskelskab.dk.
Friluftslivet i Danmark 2018: Mål, middel og værdier. Skovskolen 7-8/5. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Naturmødet 2018. Hirtshals 24-26/5. Naturmoedet.dk.
Styrk dit kendskab til drift af LAR. Workshop, Skovskolen 28-29/5. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Danske landskaber mellem fortid og fremtid. Fåborg 31/5. Inst. for Geo. og Naturforvalt. KU, og Øhavsmuseet. Fremtidenslandskaber.dk.
Sommertur til Ledreborg Allé og park m. Karen Atwell og Niels-Christian Clemmensen. 10/6. Have. Sel. Havehistoriskelskab.dk.
Grønne tage-konferencen 2018: Byens femte facade er grøn. Skovskolen 12/6. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Frederiksborg Slotshave og formklipping m. John Nørgaard Nielsen. Hillerød 18/8. Havehist. Selskab. Havehistoriskelskab.dk.
Træer på kirkegårde m. Henning Looft. Frederiksberg 20/9 (16.30). Have. Sel. Havehistoriskelskab.dk.
Naturforvaltningskonferencen 2018. Skovskolen 27/9. Inst. for Geo. og Naturforvalt., KU. Ign.ku.dk.
Byplanmødet 2018. Hjørring 4-5/10. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.
Om alléer m. Tove Hyllested. Frederiksberg 10/10 (16.30). Havehist. Sels. Havehistoriskelskab.dk.
Nåletræer i kulturhistorisk sammenhæng m. Peter Friis Møller. Frederiksberg 27/11 (16.30). Havehist. Sel. Havehistoriskelskab.dk.

UDSTILLINGER

Kloakmessen. Fredericia 25-26/1 2018. Messe C og Danske Kloakmestre. Kloakmessen.dk.
E&H, Entreprenør & Håndværk 2018. Herning, 14-16/6 2018. MCH Messecenter Herning og Maskinleverandørerne. Eh18.dk.
Maskiner under Broen. Middelfart 22-23/8 2018. Maskinerunderbroen.dk.
Agromek. Herning 27-30/11 2018. MCH Messecenter Herning. Agromek.dk.

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

Din direkte vej til faglig sparring og udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolerings.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeforing.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

Sven Bech A/s
LANDSKABSENTREPRENØRER

Anlægsgartnerfirma
- siden 1921

DANSKEHLOAKMESTRE.DK
30 miljø - mest miljø - med garanti

Danske Anlægsgartnere
Garanti- og ankenævn

Træ
-beskæring
-plantning
-fældning
-flytning
rodfræsning og rådgivning

Fældning af palme på Glyptoteket

KS Tree Care ApS
Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse
www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

VANDESIGN

Fokdal Springvand
www.fokdalspringvand.dk | 59 44 05 65 | info@fokdalspringvand.dk

Grønt Miljø faglige filmservice!

Gartner bliver snydt, men får sin hævn

Det engelske udtryk 'the biter bit' betyder direkte oversat 'den der bed blev bidt', altså at rollerne har ændret sig, og jægeren er blevet den jagede. Netop det sker i den over hundrede år gamle stumfilm 'The Biter Bit' fra 1899.

Her ser man en gartner stå i en have med en haveslange og vande et bed. I baggrunden går en anden havemand forbi med en håndskubber og slår græsset. Det virker alt sammen ret nutidigt bortset fra arbejdstøjet og hvestilen.

Så kommer en fræk fyr snigende og gemmer sig bag en thuja, ser over på den vandende gartner, tager fat i hans haveslange og slår et knæk på

den. Gartneren tænker 'hvad sytten', slår til spidsen af slangen og svinger rundt med den, og så kigger han ned i den. Det skulle han ikke have gjort, for nu giver den frække fyr slip på slangen som straks sprøjter gartneren i fjæset så han tumler omkring.

Så opdager gartneren fyren bag thujaen og jagter ham rundt om den. Til sidst får gartneren fat i fyren og slæber ham med hovedet under armen over til slangen og sprøjter ham fuldstændig til. Han får sin hævn, og den frække fyr må flygte, lidt klogere og meget vådere. Stumfilmen varer ét minut og ses på youtube, søg 'the biter bit 1899'. It

Lodsejerforening holder Læsøs heder

Læsøs vidtstrakte strandheder og lyngheder har i flere år været ved at vokse til i træer, buske og stride græsser, bl.a. invasive arter som rynket rose og vadegræs. Nu er de ryddet, og en lokal lodsejerforening med over 100 medlemmer tager over i et af Danmarks største naturplejeprojekter.

Naturstyrelsen og Læsø Kommune fik i 2012 støtte fra EU's Life Fond til at genskabe øens åbne natur til glæde for truede engfugle. Prisen er 16

mio. kr. hvor EU har betalt det halve. Efter rydningen er lodsejerforeningen gået i gang. Metoden er folde med græssende køer, heste og får på tværs af de små matrikler.

Projektområdet er på 4.500 hektar og dækker omkring en tredjedel af øen hvoraf en stor del af Natura 2000-området. Der er bl.a. ryddet 800 ha træer. Projektet har også omfattet hedeafbrænding og bekæmpelse af ræv, mink og krager for at beskytte engfuglene.

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

"FARLIGE TRÆER"
RÅDSCANNING
HULE TRÆER
RØDDER / STABILITET
RÅDGIVNING
UNDERVISNING / KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cnn@skovbykon.dk

Alt henvendelse: tp@teknovation.dk.

Produkter og ydelser til vækst og anlæg

Solum er specialister i løsninger til f.eks. sportsbaner, parker og natur-arealer. Vi anlægger, reparerer og vedligeholder og tilbyder entreprenør-ydelser til bl.a. oprensning af regnvandsbassiner, skovning, neddeling og knusning.

Have-/parkaffald forarbejdes til f.eks. jordprodukter og biomasse på vores modtageplads i Roskilde og Solum er Danmarks største leverandør af vækstmedier, græsplejeprodukter og kompost.

Rådgivning og salg af vækstmedier, græsplejeprodukter og kompost
Claus Svenstrup, tel. 21 61 30 45

Reparation og vedligeholdelse af sportsbaner og græsarealer
Thomas Petersen, tel. 21 61 30 47

Oprrensning af regnvandsbassiner, skovning, neddeling og knusning
Niels Breivik Emmering,
tel. 60 43 37 98

Solum Roskilde A/S Vestre Hedevej 34 4000 Roskilde solum.dk

Modtageplads for have-/parkaffald
Vejoboden, tel. 46 75 50 70